

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ
BİLİM DALI

HÜSEYİN KANAT

KAYNAŞTIRMA ÖĞRENCİSİ OLAN SOSYAL BİLGİLER
ÖĞRETMENLERİNİN YAPTIKLARI EĞİTİM-ÖĞRETİM
FAALİYETLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MART 2015

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren (12) ay sonra tezdin fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Hüseyin

Soyadı : KANAT

Bölümü : İlköğretim

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: Kaynaştırma Öğrencisi Olan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yaptıkları Eğitim-Öğretim Faaliyetlerine İlişkin Görüş ve Önerileri

İngilizce Adı: Mainstream Students Related to the Teaching-Education Instructional Opinions and Recommendations Made of Social Studies Teacher

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Hüseyin KANAT

İmza:.....

JÜRİ ONAY SAYFASI

Hüseyin KANAT tarafından hazırlanan “Kaynaştırma Öğrencisi Olan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yaptıkları Eğitim-Öğretim Faaliyetlerine İlişkin Görüş ve Önerileri” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Mehmet Ali ÇAKMAK

Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: Doç. Dr. Mehmet Ali ÇAKMAK

Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: (Doç. Dr. Cengiz DÖNMEZ)

Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: (Yrd. Doç. Dr. Necdet KARASU)

(Özel Eğitim Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 04/03/2015

Bu tezin Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Servet KARABAĞ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR SAYFASI

Yüksek Lisans tez yazım sürecinde, tecrübelerini paylaşarak akademik ve sosyal gelişimime katkıda bulunan ve gerekli desteği gösteren saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Mehmet Ali ÇAKMAK'a sonsuz müteşekkirim.

Bu çalışmanın çeşitli aşamalarında özveride bulunan değerli Doç. Dr. Bülent TARMAN, Yrd. Doç. Dr. Necdet KARASU, Doç. Dr. Melek ÇAKMAK, Doç. Dr. Cengiz DÖNMEZ hocalarıma çok teşekkür ederim.

Tezin oluşturulması sürecinde gösterdikleri fedakârlıklarından dolayı sevgili mesai arkadaşlarımdan Arş. Gör. Dr. Osman SABANCI, Arş. Gör. Betül YILMAZ, Arş. Gör. Fatih ÖZTÜRK, Arş. Gör. Fitnat GÜRGİL ve Arş. Gör. Şenol DEMİRTAŞ'a en içten dileklerimle teşekkür ederim.

Bugünlere gelmeme vesile olan aileme ve adını sayamadığım diğer yakınlarıma şükranlarımı sunarım.

Mart 2015, Ankara

Hüseyin KANAT

KAYNAŖTIRMA ÖĞRENCİSİ OLAN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN YAPTIKLARI EĞİTİM-ÖĞRETİM FAALİYETLERİNE İLİŖKİN GÖRÜŖ VE ÖNERİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Hüseyin KANAT
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Mart 2015

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, kaynaştırma uygulamasının yapıldığı ortaokullarda kaynaştırma öğrencisi olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaptıkları eğitim öğretim faaliyetlerine ilişkin görüş ve önerilerinin belirlenmesidir. Araştırma Ankara il merkezinde bulunan ve 2013-2014 eğitim öğretim yılı içerisinde kaynaştırma uygulamasının yapıldığı M.E.B’na bağlı eğitim kurumlarında kaynaştırma öğrencisi olan 41 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada niteliksel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik hazırlanan yarı-yapılandırılmış “Görüşme Formu” ve öğretmenlerin demografik bilgilerini elde etmeye yönelik hazırlanan “Bilgi Formu” ile elde edilmiştir. Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler, yazılı hale getirildikten sonra betimsel analizine tabi tutulmuştur. Analiz sonucunda veriler kategoriler ve alt kategoriler haline getirilmiş ve araştırmanın bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin programdan, okul yöneticilerinden ve uzman kişilerden önemli ölçüde beklentileri olduğu, özellikle uzman kişilerden kaynaştırma eğitimi hakkında bilgilendirmelerin yapılması yönünde çok sayıda görüş elde edilmiştir.

Bilim Kodu:

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Kaynaştırma Eğitimi, Öğretmen

Sayfa Adedi:

Danışman: Doç. Dr. Mehmet Ali ÇAKMAK

**MAINSTREAM STUDENTS RELATED TO THE TEACHING-
EDUCATION INSTRUCTIONAL OPINIONS AND
RECOMMENDATIONS MADE OF SOCIAL STUDIES TEACHER**

Master Thesis

Hüseyin KANAT

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

February, 2015

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the views and suggestions of social studies teachers who have inclusive students in their classrooms regarding the education activities. The study was conducted with 41 social studies teachers in public schools where there are inclusive students in the city center of Ankara in the 2013-2014 academic year. The descriptive analysis method which is one of the qualitative research methods was used in this study. Research findings were obtained through a “Semi-structured Interview” and an “Information Form” was used to collect the demographic information of the social studies teachers. The data were analyzed by using descriptive analysis method after being transcribed. The findings were obtained as a result of classifying the data into categories and sub-categories. Based on the findings of this research it is observed that the social studies teachers, who have inclusive students in their classrooms, make some preparations at the beginning of the semester, use BEP (Individualized Training Program), and they expressed a generally good views on lesson and subject selection, selection and application of teaching methods and materials, use of teaching equipment and materials, use of evaluation methods, and finally in communication with students. Additionally it has been revealed that the teachers have expectations from the school management and the experts, they stated that they expect especially experts to inform the teachers on inclusive students’ education.

Science Code:

Key Words: Social Studies, Mainstream Education, Teacher

Page Number:

Supervisor: Asc. Prof. Dr. Mehmet Ali ÇAKMAK

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	ii
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	iii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR SAYFASI	iv
ÖZ.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	2
Alt Amaçlar	2
Araştırmanın Önemi	2
Sayıtlılar	3
Sınırlılıklar	3
Tanımlar	4
BÖLÜM II	7
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	7
Sosyal Bilgiler	8
Sosyal Bilgilerin Amacı	10
Sosyal Bilgilerde Vatandaşlık Eğitimi	11
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temel İlkeler	12
Etkili Vatandaşlık.....	12
Kültürleme.....	12
Yöntem.....	12

Zaman (geçmiş bugün, gelecek)	13
Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaklaşımlar	13
Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi	13
Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	13
Yansıtıcı Araştırma Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi	14
Sosyal Bilgilerin Vizyonu	14
Sosyal Bilgiler Programının Yapısı.....	15
Sosyal Bilgiler Programında İçerik	15
Sosyal Bilgiler ve Özel Eğitim.....	15
Sosyal Bilgilerin Kaynaştırma Eğitimine Etkileri.....	16
Bunun yanı sıra sosyal bilgiler eğitimi, bazı yetersizlik gruplarına yönelik önerilerde bulunur. Bu öneriler aşağıda yetersizlik grubuna göre sıralanmıştır.	17
Öğrenme Güçlüğü Çeken Öğrencilere Öneriler.....	17
Zihinsel Engelli Kaynaştırma Öğrencileri İçin Öneriler	17
Fiziksel Yetersizliği Olan Öğrenciler İçin Öneriler	18
Duyuma Yetersizliği Olan Öğrenciler İçin:	18
Görme bozukluğu Olan Öğrenciler İçin:.....	18
Ortopedik Engelli Olan Öğrenciler İçin Öneriler.....	18
Sosyal Bilgiler Konularını Öğrenme Problemleri	19
Özel Eğitim	19
Özel Eğitimin Amaçları	21
Özel Eğitimin İlkeleri.....	21
Özel Eğitime İhtiyacı Olan Bireylerin Sınıflandırılması.....	22
Kaynaştırma	23
Kaynaştırma Eğitimi Alan Bazı Yetersizlik Grubundaki Çocuklar	24
Kaynaştırmanın Yasal Dayanağı.....	27
Kaynaştırmanın Hedef Aldığı Temel Amaçlar	27
Etkili Kaynaştırma Eğitimi	28
Kaynaştırma Öğrencilerinin Belirlenmesi.....	29
Kaynaştırma Sınıfında Olması Gereken Faktörler	29
Öğretmenlerin Kaynaştırmaya Hazırlanması	29
Yetersizliği Olan Öğrencilerin Kaynaştırmaya Hazırlanması.....	30
Ailelerin Kaynaştırmaya Hazırlanması	30
Kaynaştırma ve İşbirliği.....	31
Kaynaştırma Eğitiminin Yararları	31
Özel Gereksinimli Olan Öğrencilere Yararları	32
Kaynaştırmanın Uygulanmasında İlkeler.....	33

Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Uygulama Ölçütleri.....	33
Kaynaştırmanın Başarılı Olmasını Sağlayan Faktörler	34
Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP).....	34
Kaynaştırma Öğrencileri İçin Uyarlamalar	37
Kaynaştırmada Öğretimsel Düzenlemeleri Etkileyen Faktörler	41
Kaynaştırma Eğitiminde Eğitim Teknolojileri Kullanımı.....	42
Kaynaştırmanın Etkileri	42
Kaynaştırmada Değerlendirme.....	43
Kaynaştırmada Rol Oynayanların Görev ve Sorumlulukları	44
İlgili Araştırmalar	45
BÖLÜM III.....	49
YÖNTEM.....	49
Araştırma Modeli	49
Çalışma Grubu.....	50
Ölçme Araçları	50
Bilgi Formu	51
Görüşme Formu	51
Geçerlilik ve Güvenirlik.....	51
Verilerin Toplanması.....	52
Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması.....	52
BÖLÜM IV	53
BULGULAR VE YORUM.....	53
Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	53
İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	58
Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	74
Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	78
BÖLÜM V.....	89
TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER.....	89
Tartışma ve Sonuç	89
Öğretmenlerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Sonuçlar	89
Öğretmenlerin Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Görüş ve Önerilerine İlişkin Sonuçlar	90
Öneriler.....	92
Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Öneriler	92
Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler	92

KAYNAKLAR	95
EKLER.....	101
EK 2.....	103
EK 3. ARAŞTIRMA İZNİ.....	105

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Dönem Başındaki Hazırlıkları.....	54
Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Normal Gelişim Gösteren Öğrencilere Yönelik Dönem Başındaki Hazırlıkları	56
Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaklardan (Makale, Dergi, Kitap, vb.) Yararlanma Durumu.....	59
Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Ders Planlama Durumu.....	61
Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik BEP’ ten Yararlanma Durumu.....	62
Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Fiziksel Ortam ve Düzenlemeleri	64
Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Konu Seçimi Düzenlemeleri	66
Tablo 8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik öğretim Yöntem-Teknik Kullanma Durumları.....	67
Tablo 9. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Öğretim Araç-Gereç Ve Materyal Kullanma Durumları	69
Tablo 10. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Öğretim Yöntem Teknik ve Etkinlikleri Uyarlama Durumları	70
Tablo 11. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Kullandıkları Değerlendirme Yöntemleri	72
Tablo 12. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Akran İlişkileri Düzenlemeleri.....	75

Tablo 13. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik İlişki Durumları	77
Tablo 14. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Etkili Kaynaştırma Eğitimi Yönelik Programa İlişkin Görüş ve Önerileri	79
Tablo 15. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Okul Yöneticilerinden Beklentileri	81
Tablo 16. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Etkili Kaynaştırma Eğitimi İçin Uzman Kişilerden Beklentileri	83
Tablo 17. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin" Görüşme Formu" Ölçeğindeki Maddelere Katılma Durumlarının Betimlenmesi	84
Tablo 18. Sosyal Bilgiler Öğretmenleri İçin Hazırlanan" Bilgi Formu" Kapsamında Elde Edilen Bulguların Betimlenmesi	86

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
BEP	: Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı
RAM	: Rehberlik Araştırma Merkezi
NCSS	: Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın problemine, amacına, önemine, sayıtlarına, sınırlılıklarına ve tanımlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Problem Durumu

Özel gereksinimli bireylerin eğitimine yönelik çalışmalar yaklaşık olarak 1700'lü yılların sonunda başlamış, eğitim ve eğitim modellerinin hızla değişmesiyle son yüzyıl içerisinde hızla gelişme göstermiştir. Özellikle 1960'lı yıllardan sonra özel eğitim ve kaynaştırma alanlarında daha yoğun çalışmalar yapılmıştır (Sucuoğlu, 2006, s. 1).

Bu gelişmelerin devamında dünya ülkeleri yasal mevzuatlarında özel eğitime ilişkin çeşitli düzenlemeleri oluşturmaya başlamıştır. Bu düzenlemelerin ilk ve en ses getireni A.B.D' ait olan "Tüm Engelliler İçin Eğitim Yasası"dır. Temelinde her çocuğa eğitimin verilmesi amaçlayan bu yasayla engelli tüm bireylere de ücretsiz eğitimin verilmesi hedeflenmiştir. Bu yasayla " En Uygun Ve En Az Kısıtlayıcı Eğitim Ortamı " fikrinin önem kazanmasını da sağlamıştır (Gottlieb ve Leyser; Mickley'dan aktaran, Kuz, 2001, s. 6).

Günümüzde insan hakları ve demokrasinin gelişme göstermesi eğitim sistemlerine de yansımıştır. Özellikle bireysel farklılıkların önemsenmesiyle bütün bireylere eğitimin ulaştırılması amacı ile yeni gelişmeler sağlanmıştır. Ülkemizde de özellikle son yıllarda özel eğitim ve kaynaştırma eğitimine önem verildiği yapılan çalışmalarda görülmektedir.

Sosyal bilgiler, kaynaştırma öğrencisinin etkili bir vatandaş olabilmesi, toplumsal hayata uyum sağlayabilmesi, kişiliğinin oluşmasında gerekli olan bilgi, beceri ve tutumları kazanabilmesi, ilgi ve yeteneklerini en iyi şekilde kullanabilmesi için önemli bir derstir.

Kaynaştırma öğrencisi olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu öğrencilere yönelik nasıl bir eğitim öğretim faaliyetleri sunduğunun belirlenmesine ve öğretmenlerin programdan, okul

yöneticilerinden ve uzmanlardan beklenti, görüş ve önerilerinin neler olduğuna ihtiyaç duyulmuştur.

Araştırmanın Amacı

Ankara il merkezindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarında görev yapan, kaynaştırma öğrencisi olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaptıkları eğitim-öğretim faaliyetlerine ilişkin görüş ve önerileri çalışmanın genel amacını oluşturmaktadır. Bu kapsamda aşağıdaki alt amaçlara yanıt aranacaktır.

Alt Amaçlar

- 1- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim öğretim yılının başında kaynaştırma öğrencilerine yönelik hazırlıkları nelerdir?
 - a. Kaynaştırma öğrencilerine yönelik hazırlıklar nelerdir?
 - b. Normal gelişim gösteren öğrencilere yönelik hazırlıklar nelerdir?
- 2- Kaynaştırma öğrencisi olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaptıkları eğitim öğretim faaliyetleri (kaynaklardan yararlanma, ders planı hazırlama, BEP’ ten yararlanma, fiziksel ortam ve düzenlemeleri, konu seçimi, öğretim yöntem ve teknik kullanımı, araç-gereç ve materyal kullanımı, öğretim yöntem teknik ve etkinlikleri uyarlama, değerlendirme yöntemleri seçimi) nelerdir?
- 3- Kaynaştırma öğrencileri için akran ve öğretmen ilişkileri nasıl gerçekleşmektedir?
- 4- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin etkili bir kaynaştırma eğitimi için görüş ve önerileri (programdan, okul yöneticisinden, uzman kişilerden) nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Eğitim, uluslararası alanda her zaman en önemli gündem olmayı başarmıştır. Ülkemizde de son yıllarda gerek programların gelişmiş ülkeler standartlarına ve çağdaş seviyeye çıkarılması hedefinde çalışmaların yapılması, gerekse bütçede en büyük payın ayrılması bu düşüncenin temel dayanakları olarak söylenebilir. Fakat özellikle maddi imkânların sağlanmasına rağmen toplum tarafından eğitim ve eğitim sistemi en fazla eksikliği görülen ve tartışılan temel problem olarak görülmektedir.

Ülkemizde özel eğitim ve kaynaştırma eğitimine yönelik düzenlemeler son yirmili yıllarda başlamış olsa da bu öğrencilerin topluma kazandırılması için çok çeşitli alanlarda

alışmalar yapılmaktadır. Bu alanlardan biri olan sosyal bilgiler programında kaynaştırma eğitimine yer verilmiş ve sosyal bilgiler ğretimi ile bu öğrenciler için belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesine çalışılmaktadır.

Literatür taraması sonucu sosyal bilgiler eğitimi alanında, sosyal bilgiler ğretmenlerinin kaynaştırma öğrencileri eğitim ğretim faaliyetlerine yönelik eğitim ğretim faaliyetlerine ilişkin çalışmaların olmadığı görülmüş ve bu araştırmanın yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur.

Bu araştırma kaynaştırma ğrencisi olan sosyal bilgiler ğretmenlerinin yaptıkları eğitim ğretim faaliyetlerine ilişkin görüş ve nerileri alınarak kaynaştırma uygulamaları ve bu uygulamalara yönelik beklentilerin yanı sıra sorunların da tespit edilmesi açısından önem arz etmektedir. Kaynaştırma ğrencisi olan sosyal bilgiler ğretmenlerinin uygulamadaki tespitleri ve çalışmadan elde edilecek sonuçlar doğrultusunda ilgili kurum (MEB, ğretmen yetiştiren eğitim fakülteleri, RAM vb.) ve kişilere (müfettiş okul müdürü, PDR uzmanı, ğretmen, vb.) nerilerde bulunması açısından da ayrı bir öneme sahiptir. Ayrıca kaynaştırma eğitimine yönelik yapılan diğer araştırmacılara fikir vereceği düşünülmektedir.

Sayıtlar

- Kaynaştırma ğrencisi olan sosyal bilgiler öğretmenleri yöneltilen sorulara samimi bir şekilde cevap vermeleri,
- Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının geçerli ve güvenilir olması,
- Seçilen örneklemin evreni temsil etme özelliğine sahip olması,
- Görüşme sorularının araştırmanın amacını gerçekleştirecek verileri toplayıcı nitelikte olması,
- Sosyal Bilgiler ğretmenlerine yöneltilen bilgi formunun gerekli bilgileri sağlaması temel sayıtlar olarak kabul edilmiştir.

Sınırlılıklar

- Araştırma yarı-yapılandırılmış görüşme leği,
- Öğretmenlerin demografik bilgilerini almak için hazırlanan bilgi formu,
- Ankara il merkezinde bulunan bazı ortaokullar,

- Kaynaştırma öğrencisi olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri ile sınırlıdır.

Tanımlar

Bozukluk/zedelenme: Psikolojik, fizyolojik ya da anatomik işlevde herhangi bir eksiklik, Bir vücut parçasının kaybı ya da işlevinin azalması olarak tanımlanır (Akçamete, 2010, s. 33).

Yetersizlik/güçlük: Herhangi bir etkinliği normal sınırlarda kabul edilen bireyler gibi yerine getirmede sınırlılık oluşturmaları olarak ifade edilir (Akçamete, 2010, s. 34).

Engel: Yetersizliği olan bireyin çevresiyle iletişimde ve etkileşimde yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel etkilere bağlı olarak normal sınırlıkta olarak kabul edilen bir rolü yerine getiremem durumudur (Akçamete, 2010, s. 34).Yetersizliği olan bireyin kişisel, sosyal, akademik alanlarında bir probleme neden oluyorsa engelli diyebiliriz.

Kaynaştırma: Özel gereksinimli olan çocukların akranları ile birlikte aynı eğitim ortamlarına, aynı sınıflara yerleştirilmeleri anlamında kullanılmaktadır. Diğer bir ifadeyle özel gereksinimli olan ve özel gereksinimli olmayan her bireyin akademik ve sosyal öğrenmeler olarak, toplumun bir bireyi olma fırsatını sağlayan bir eğitim yaklaşımıdır (Sucuoğlu, 2006, s. 2).

Bütünleştirme: Bütün özel gereksinimli çocuklar için en iyi eğitim ortamının normal sınıflar olduğunu ve bu çocukların gereksinimleri olan desteği akranlarından ayrılmadan almaları gerektiğini savunan bir modeldir (Sucuoğlu, 2006, s. 2).

Tam zamanlı kaynaştırma: Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencinin kaydı normal sınıfta olup öğrencinin tam gün boyunca normal sınıfta eğitim aldığı durumdur (Atkın, 2011, s. 26).

Yarı zamanlı kaynaştırma: Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencinin kaydı özel sınıftadır; özel eğitim sınıfı öğrencisinin başarılı olabileceği derslerde kaynaştırma sınıfında eğitim almasının sağlandığı durumdur (Atkın, 2011, s. 26).

Zihinsel engelli birey: Yaygın olarak kabul edilen Amerikan Zihinsel Engellilik Destek Derneği tarafından (AAMR, 92) yapılan tanımda; zihinsel engellilik, var olan becerilerdeki belirgin derecedeki sınırlılık olarak tanımlanmaktadır (Sucuoğlu, 2006 s. 80)

Öğretimsel Uyarlamalar: Öğrencinin akranlarıyla birlikte, aynı öğretim ortamında, kendi hızında öğrenmesini sağlamak amacıyla öğretimin farklı boyutlarında (içerik, materyal, etkinlik vb.) yapılan değişikliklerdir (Sucuoğlu, 2006, s. 26).

En Az Kısıtlayıcı Ortam: Özel gereksinimli öğrencilerin genel eğitim sınıflarında normal gelişim gösteren akranları ile birlikte eğitim almalarını desteklerken, öğrencilerinin eğitsel gereksinimleri temelinde (öğrenci için daha olumlu sonuçlar doğuracaksa) özel alt sınıf, kaynak oda, ayrı özel okul uygulamalarını da içermektedir (Diken ve Batu, 2010, s. 6).

Genelleme: Öğrenmenin edinim, akıcılık ve kalıcılıktan sonra gelen son aşamadır ve bireyin öğretim koşulları dışındaki diğer koşullarda da öğrendiklerini gösterebilmesidir (Sucuoğlu, 2009, s. 138).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Eğitim birçok düşünür tarafından değişik biçimlerde tanımlanmıştır. Eğitim, en genel anlamda, belli amaçlara göre davranış değiştirme süreci olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 2011). Eğitim temelinde şu özelliklerin bulunduğu söylenebilir;

1. Nesne olarak insanın alınması,
2. Nesnenin var olan durumunun yetersiz kabul edilmesi,
3. Nesnenin istendik yönde değiştirilmesi,
4. Bu iş için çevrenin ayarlanması, yani tutarlı, etkin araç, gereç, strateji, yöntem, teknik vb. gibi uyarıcıların işe koşulması,
5. Nesnenin istendik davranışları kazanıp kazanmadığının yoklanması gerekir (Sönmez, 2011, s. 37). Dolayısıyla eğitim, gerekli düzenlemeler sağlandıktan sonra davranış değiştirme, kazandırma ve değerlendirme süreci olarak ifade edilebilir.

Eğitim, her bireye doğduğunda verilen bir hak olup bunun gerçekleştirilmesi için anayasal düzenlemeler yapılmıştır. Dolayısıyla eğitimin tüm bireylere ulaşması için devletler ilgili kurumlar aracılığı ile istediği vatandaş tipini yetiştirmek için eğitim sistemini basamaklara ayırmış ve her basamak için ayrı programlar belirlemiştir.

İnsanlar fiziksel, zihinsel, psikolojik, toplumsal, kültürel gibi birçok bakımdan birbirlerinden farklıdır. Bu farklılıkların meydana gelmesinde kalıtım ve çevrenin etkisi çoğu bilim insanının tarafından kabul görmüştür. Bu sebeple eğitim sürecinde en önemli ilkelerden birisi de bireysel farklılıkların önemsenmesi ve eğitim öğretim faaliyetlerinde bu durumun gözetilmesidir.

Eğitim sürecinde planlamalar yapılırken ve öğretim programları geliştirilirken hem bireylerde ortak davranışların geliştirilmesine hem de özel yeteneklerin keşfedilip geliştirilmesine önem verilmelidir. Bunun sağlanması için de uygulamalarda gerçeğe dönüştürmek, eğitimcilerin özellikle öğretmenlerin bilgi, beceri ve tutumlarına bağlıdır (Kuzgun ve Deryakulu, 2004, s. 6-7).

Eğitim sistemi basamakları son düzenleme ile okul öncesi, ilkökul, ortaokul ve ortaöğretim olarak kategorilere ayrılmıştır. Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin kaynaştırma uygulamalarına katılmaları için ise en uygun basamak, eğitimciler tarafından okul öncesi

dönem olarak belirlenmiştir (Akçamete, 1998; Berrigan, 1980; Brown ve diğerleri, 2000; Eripek, 1986; Ersoy ve Avcı, 1999; Miller ve diğerleri, 1993; Özbaba, 2000; Turnbull ve diğerleri, 1981'den aktaran, Gök, 2009, s. 1). Bireyler okul öncesi eğitimi özel eğitim kurumlarında alabilecekleri gibi akranlarıyla kaynaştırma eğitimi olarak da alabilmektedirler. Ancak bu döneme katılamayacak durumda olan özel eğitim öğrencilerine bu hizmetlerin evde verilmesi esas kılınmıştır (Çıkılı, 2011, s. 333).

Eğitim sisteminin önemli bir diğer basamağı olan ortaokul, bireyin toplumsal bilgi, beceri, tutum ve davranışlarını edindiği önemli adımlardır. Bu edinimler sonucunda birey gelecek yaşamını inşa eder. Bu süreçte kazanılan bilgi, beceri, tutum ve davranışların bireyin kişilik oluşumunda önemli olmasıyla birlikte, gelecek yaşamında etkili vatandaş ve toplumsal hayata uyum sağlayabilen bir birey olmasına katkı sağlayacaktır (Akdağ, 2009, s. 2).

Ortaokul basamağında yer alan sosyal bilgiler, sosyal bilimleri kapsayan geniş bir alana sahiptir. Sosyal bilgiler insanın geçmişini, bulunduğu çevresini tanımayı ve sosyal hayatta gerekli olan becerileri de kapsayan bir programdır (Preston ve Herman, 1974). Bu bağlamda sosyal bilgiler programı ile normal gelişim gösteren öğrencilerin yanı sıra kaynaştırma öğrencilerinin de bu becerileri kazanmalarını hedefleri arasında gösteren bir programdır.

Sosyal Bilgiler

“Sosyal Bilgiler” terimine yönelik pek çok tartışma yapılmış olup aslında nihai karara henüz varılamamıştır. Sosyal bilgiler üzerindeki bu belirsizlikler vatandaşlık, tarih ve coğrafya gibi alanlarla yer değiştirilmesi düşüncesine yol açmaktadır. Bu görüşe karşı çıkıp, farklı düşünenler ise bu düşüncenin Sosyal bilgiler derslerinin kapsamını ve çeşitliliğini çok sınırlayacağını ifade etmişlerdir (Savage ve Armstrong, 1996, s. 9).

Sosyal bilgiler, terim olarak 20. yy. başlarına kadar yaygın olarak kullanılmamıştır. Son yüzyıl boyunca, ilk ve ortaokul düzeyinde okutulan, tarih ve vatandaşlık disiplinlerinin yanı sıra sosyoloji, psikoloji, hukuk, ekonomi gibi sosyal bilgilerin özü kabul edilen bu disiplinleri de kapsayan bir program olarak ortaya çıkmıştır. Sosyal bilgiler 1916 yıllarına kadar bir program olarak benimsenememiş ve başlangıçta seçmeli olarak okutulmuştur (Naylor ve Diem, 1987, s. 31).

Sosyal Bilgiler, koloni zamanlarından beri, kuzey Amerika’da temel eğitimin bir parçası olarak ve küçük yaşlardaki çocukların topluma kazandırılması için, gerekli olan bilgi, beceri ve değerlere sahip olmasını sağlamak amacıyla oluşturulmuş bir programdır (Stanley ve Nelson, 1994’den aktaran, Ross, 2001, s. 20). Dolayısıyla, Sosyal Bilgilerin temelleri Amerika’da atılmış ve Amerikan okullarında uzun süre okutulmuş olup buradaki okulların bir parçası olmuştur (Naylor ve Diem,1987, s. 3).

Sosyal Bilgiler, yaklaşık olarak 1970 yıllarının ortalarına kadar yoğun eleştiri altında kalmış olmanın sonucunda bu yıllarda “Yeni Sosyal Bilgiler Hareketi” adını verdikleri bir reform hareketi ortaya çıkmıştır. Bu akım tarafından, özel ve devlet destekli birçok proje, program ve reformlar üretilmiştir. Tarih ve coğrafya ağırlıklı olmak üzere, sosyoloji, antropoloji, ekonomi, siyaset bilimi ve sosyal psikoloji alanlarının metodoloji ve kavramlarını içeren disiplinler arası bir yaklaşım geliştirilmiştir (Naylor ve Diem,1987, s. 32-33).

Sosyal Bilgiler programı tüm okul konularını içermektedir. Sosyal bilgiler eğitimi; “Tüm insanlığın yer ve zaman üzerindeki girişimlerinin çalışması” olarak tanımlanmıştır. Sosyal bilgiler, öğrencilere, en uygun konuları, becerileri, önemli değerleri, davranışları ve sosyal bilgi açısından çok önemli olan bu kavramları aktaran ve bunların sınırlarını çizen bir programdır (Stanley ve Nelson’dan aktaran, Ross, 2001, s. 19).

Diğer bir tanımda sosyal bilgiler hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır (Öztürk, 2007, s.24).

Barth ve Demirtaş ise sosyal bilgiler dersini, vatandaşlık eğitimi vermek için en önemli derslerden biri olduğunu ve vatandaşlık eğitim programının tarih ve coğrafya konuları ile kaynaştırarak oluşturulduğunu belirtmişlerdir (1997).

Sosyal Bilgiler, nihayet tanım olarak, alanında profesyonel kişilerin yer aldığı, Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS), tanımı şu şekildedir:

“Sosyal bilgiler, vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek, sosyal ve beşeri bilimlerin birleşmesinden ortaya çıkan bir çalışma alanıdır. Programda ise Sosyal bilgiler; antropoloji arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra; beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden uygun olarak aldığı ve oluşturduğu bir içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlayan alandır. Sosyal bilgilerin temel amacı, bağımsız ve demokratik bir dünya içerisinde, çeşitlilik gösteren bir kültürün vatandaşları olarak, kamu yararı için, mantıklı karar alma, bilgiyi üretme becerilerini kazandırmaya yardımcı olmaktır” (Savage and Armstrong, 1996, s. 9).

Sosyal Bilgilerin Amacı

Sosyal Bilgiler, demokratik toplumlarda yaşayan zeki bireylerin beceri, tutum ve zeka gelişimine yardımcı olması için ortaokul öğrencilerine uygulanan bir terim olarak ortaya çıkmıştır. İnsan ilişkileri bireysel sorumluluk gibi beceriler tüm ortaokul konularında olmasına rağmen, sosyal bilgiler bu hedeflerin başarıya ulaşmasında özel sorumluluğa sahiptir (Ragan ve Mcaulay, 1964).

Sosyal Bilgilerin öncelikli amacı etkili vatandaş yetiştirmektir. Çoğu Sosyal Bilgiler eğitimcileri amacı toplumu, aktif katılım için aslında bilgiye, değere ve beceriye sahip olabilmelerini sağlamak olmuştur (Ross, 2001).

NCSS, bu konuyla ilgili 1970 yılında yayınladığı öğretim kılavuzunda sosyal bilgiler için şu dört amacı önermiştir:

- a-) İnsanın geçmiş, bugün ve gelecekteki durumu hakkında bilgi edinme becerisini geliştirme,
- b-) Bilgiyi işleme için gerekli becerileri kazandırma,
- c-) İnanç ve değerleri yorumlama becerisini geliştirme,
- d-) Vatandaş olarak aktif sosyal katılım için bilgiyi uygulama (Barth'dan aktaran Öztürk, 2007, s. 28).

Evrensel Amaçlar

Evrensel amaçlar, bilgi, beceri, tutum/değer ve sosyal katılıma ilişkin olmak üzere dört grupta açıklanabilir (Michaelis, 1985; Michaelis and Garcia'dan aktaran Öztürk ve Deveci, 2011, s. 4).

Bilgiye İlişkin Amaçlar

Çoğulcu bir toplumda vatandaşların ihtiyaç duyduğu bilgi, sosyal ve beşeri bilimler ile diğer bilimlerden, güncel olayların gözlemlenmesinden, birey ve toplumun analizinden elde edilir (Öztürk ve Deveci, 2011, s. 4).

Beceriye İlişkin Amaçlar

Sosyal bilgiler öğretimi, etkili demokratik vatandaşlık için gerekli olan çalışma, düşünme ve kişiler arası- grup becerilerini geliştirmeyi amaçlar (Öztürk ve Deveci, 2011, s. 4).

Değerlere İlişkin Amaçlar

Sosyal bilgiler öğretimi, demokratik vatandaşlığa sıkı bir biçimde bağlı vatandaşlarda bazı tutum ve değerleri geliştirmeyi amaçlar (Öztürk ve Deveci, 2011, s. 5).

Sosyal Katılıma İlişkin Amaçlar

Bireylerde bilgi, beceri ve değerlere ilişkin donanımın oluşturulması, etkin bir toplumsal katılımın sağlanması için gereklidir. Bu katılımın sağlanabilmesin için de kişisel, grup etkileşimi ve sosyal/siyasal becerilerin geliştirilmesi gerekir (Öztürk ve Deveci, 2011, s. 5).

İnsan kişiliğinin gelişiminde, çevre ile etkileşimin yanı sıra gruplarla yaşamak çocukluk dönemi boyunca önemlidir. Normal yetişkinlerinde günlük yaşamında kişi ve gruplarla etkileşim halinde olması önemlidir. Bu sebeplerle, Sosyal bilgiler, sosyal hayata uyum sağlama açısından bireyin kişisel, beceriklilik, iletişim gibi becerilerinin gelişimini sağlar (Ragan ve Mcaulay, 1964).

Sosyal bilgiler dersi, açıklanan bu amaçları gerçekleştirme ve disiplinlerarası bir perspektifte eğitim vermesi açısından, ortaokul basamağında yer alan diğer derslerden daha önemli bir ders olduğu ifade edilebilir.

Sosyal Bilgilerde Vatandaşlık Eğitimi

İnsanlardan tarafından farklı şekillerde tanımlanan vatandaşlık eğitimi kesinlikle çok yi bir fikirdir. Egemen güç, ilgili kuruma yasal dayanaklar hazırlayarak bu eğitim için program hazırlanmasını sağlayarak, “etkili” ya da “demokratik” vatandaş yetiştirmek beklentisi içerisinde vatandaşlık eğitimi verilmesini amaçlamıştır (Vinson, 2001, s. 66-67).

Ortaokul basamağında yer alan sosyal bilgiler, bu yaş grubunda olan çocuklara etkili vatandaşlık eğitimi vermek için en uygun dönem olarak söylenebilir. Bu amaçla sosyal bilgiler derslerini alan tüm bireylere yönelik nitelikli eğitimin sunulması gerekmektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temel İlkeler

Sosyal bilgiler, bireyin yaşadığı topluma uyumlu olmasını sağlamasının yanı sıra devletin de istediği vatandaş tipini yetiştirme gibi önemle işlevi üstlenmiştir. Bu önemli fonksiyonların yerine getirilmesini sağlayan sosyal bilgiler eğitiminin bazı vazgeçilmez temel prensipleri bulunmaktadır. Bunlar:

- a- Etkili vatandaşlık,
- b- Kültürleme,
- c- Yöntem,
- d- Zaman (geçmiş, bugün, gelecek), (Safran, 2014).

Etkili Vatandaşlık

Sosyal bilgilerin hemen hemen her tanımında önemi vurgulanmaktadır. Egemen gücün iyi vatandaş yetiştirmek için de bu ilke ayrıca önem arz etmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan demokrasiyi benimseyen bilinçli vatandaş olmaya inanmış, ülkesinin önemini kavramış ve onu her türlü tehlikeden korumak için kendisini adanmış olmalıdır (Safran, 2014, s.5).

Kültürleme

Toplumsal değerlere sıkı sıkıya bağlı kalınarak kültürel değerlerin aktarılması ve yaşanmasının yanı sıra kültürel değerlerin özüne dokunmadan fakat çağın gerektirdiklerini göz ardı etmeden, eleştirerek ve geliştirerek kültürel değerlerin yaşatılmasıdır. Eğitim programlarında da kültürleme görevinin sosyal bilgiler dersi ile gerçekleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir (Safran, 2014, s. 6).

Yöntem

Sosyal bilgiler derslerinde, etkili vatandaş yetiştirmek için gerekli olan bilgilerin kanıtlanmış ve geçerliliği bilimsel yollarla ispatlanmış olan bilgiler olmalıdır. Sosyal bilgiler hem sosyal bilimlerde kullanılan geleneksel ve alternatif ölçme değerlendirme

yöntemlerinin birlikte kullanılmasını hem de gerektiğinde fen bilimlerinde kullanılan yöntemlere de başvurması sosyal bilgilerin içeriğini zenginleştirecektir (Safran, 2014, s.7).

Zaman (geçmiş bugün, gelecek)

Birey geçmişini öğrenirken, geçmişte yaşanmış olay ve olgulardan çıkarılacak dersleri, insanların geçmiş zamanda ortaya koymuş olduğu eserleri, çevredeki birey ve grupların davranışlarını ve beşeri faaliyetlerin dünya geneline dağılımını öğrenir. Kültürün kazanımı ve kültürel unsurların yaşama aktarımı ise bugüne yöneliktir. Kültürlenmiş bireyler ise kazanılan bu değerleri gelecek nesillere aktarmada sorumludur (Safran, 2014, s.7).

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaklaşımlar

Sosyal bilgilerin sadece tarih, coğrafya ve vatandaşlık konularını aktaran bir ders algısını düzeltmek için özellikle sosyal bilgilerin yaklaşımlarını iyi kavramak gerekir.

Sosyal bilgiler öğretimini oluşturan belli başlı yaklaşım ya da gelenekleri üç temel yaklaşımla sınıflandırılmıştır. Bunlar; (a) vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimi, (b) sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler öğretimi, (c) yansıtıcı araştırma olarak sosyal bilgiler öğretimi (Barr, Barth ve Shermis, 1977'den aktaran, Naylor ve Diem, 2001, s. 35).

Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Sosyal bilgiler eğitiminde en eski ve en yaygın yaklaşım olarak bilinmektedir. Bu yaklaşım olayları kavramada geçmiş birikimlerin önemine dikkat çeker. Toplumun inanç tutum ve değerlerini egemen güç tarafından aşılmasını ve korunmasının yollarını arar (Naylor ve Diem, 2001, s. 3).

Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Bu yaklaşıma göre öğrenciler sosyal bilimlere ait temel kavramları, genelleme ve kuramları öğrenmelidir. Bu bağlamda sosyal bilimciler tarafından oluşturulan bulgular, bakış açıları ve problemler, sosyal bilgiler programlarının içeriğinde kullanılır. Bu

özellikleri taşıyan öğrenme-öğretme süreçleri karmaşık bir dünyası olan öğrencinin problemlerini çözebilmeleri için gerekli olan bilgi, beceri ve değerleri kazanmalarını sağlar (Barr, Barth ve Shermis'dan aktaran Naylor ve Diem, 2001, s. 35).

Yansıtıcı Araştırma Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Yansıtıcı araştırma olarak sosyal bilgiler öğretimi, kişisel ve sosyal problemleri tanımlayabilen ve analiz edebilen öğrencilerin olmasını ve bunu sağlayacak öğretimin gerçekleşmesi için ilk yerin Sosyal Bilgiler olduğunu savunan John Dewey'in fikirlerinin etkisinde oluşan bir yaklaşım olarak bilinmektedir (Naylor ve Diem, 2001, s. 36). Özellikle bu yaklaşım, problem çözme, tartışma ve sorgulama, eleştirel, yaratıcı düşünme becerisi gibi niteliklere sahip öğrencilerin yetişmesini amaçlamıştır.

Bu yaklaşımın öncelikli hedefi, öğrencilerin problem çözme ve karar alma becerilerini öğrenip uygulamalarını sağlamaktır. Buna bağlı olarak öğrencinin karşılaşılabileceği sorunları tanımlayıp çözebilecekleri bilgiyi elde etmelerini sağlayan öğrenme-öğretme süreçleri gerçekleştirmektir. Önceden planlanması ve uygulanması zorunlu olan bir içerik söz konusu değildir (Öztürk, 2007).

Sosyal bilgilerin en tartışmalı konuları arasında yer alan bu yaklaşımların nihai hali olarak bu üç yaklaşım benimsenmiştir. Etkili bir sosyal bilgiler öğretiminin sunulması için uygulayıcıların bu yaklaşımları en iyi şekilde anlayıp eğitim öğretim sürecinde işe koşmalıdırlar.

Sosyal Bilgilerin Vizyonu

Sosyal bilgiler programının vizyonu “ 21. Yüzyılın çağdaş, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimsemiş, Türk kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre kullanan ve düzenleyen, sosyal yaşamda etkin, üretken, hak ve sorumluluklarını bilen Türkiye cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmek” olarak belirtilmiştir (Ata, 2007, s. 72).

Sosyal Bilgiler Programının Yapısı

2005 yeni sosyal bilgiler programının yapısını kazanım, öğrenme alanı, beceri, kavram ve değer öğretimi, etkinlik ilişkilendirme, ara disiplinler gibi yeni terminolojiler oluşturmaktadır. Yeni programda öğrenme alanları genişleyerek devam etmesinin yanı sıra üniteler ve üniteler içerisinde kavram, beceri ve değerlerin dağılımında yatay ve dikey ilişkiler görülmektedir (Ata, 2007, s. 74).

Sosyal Bilgiler Programında İçerik

Sosyal bilgiler öğretiminde içerik düzenlenirken içeriğin amaç ve davranışlarla tutarlı olmasına dikkat edilmeli, öğrencinin içinde bulunduğu zihinsel ve bedensel gelişimi, hazır bulunuşluluk düzeyi göz önünde bulundurulmalıdır. İçerik güncel bilgilerden oluşmalı, gerektiği kadar ayrıntılı olmalı, yakından uzağa doğru sıralanmalıdır. İçeriğin öğrencinin yaşadığı doğal, toplumsal koşullara ve kültürel değerlere göre düzenlenmesi de öğrencilerin içeriği daha kolay anlamlandırabilmesi için önemlidir (Öztürk ve Deveci, 2011, s. 25).

Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi tarafından Sosyal bilgiler içeriğindeki temel kavramlar şu şekilde belirlenmiştir:

- a. Kültür
- b. Zaman, süreklilik ve değişim
- c. İnsanlar, yerler ve çevre
- d. Bireysel gelişim ve kişilik
- e. Bireyler, gruplar ve kurumlar
- f. Güç, otorite ve hükümet
- g. Üretim, dağıtım ve tüketim
- h. Bilim, teknoloji ve toplum
- i. Küresel ilişki
- j. Bireysel fikir ve uygulamalar (Mathison, Ross ve Vinson, 2001, s. 92).

Sosyal Bilgiler ve Özel Eğitim

Sosyal bilgiler eğitiminin amaçları, ilkeleri, yaklaşımları, misyon ve vizyonu kapsamında eğitim öğretim programları içerisinde önemli bir yere sahiptir. Özellikle bireyin, etkili bir

vatandaş olması, topluma karşı sorumluluklarını bilme ve karşılaştığı problemlere çözüm yolları üretebilme açısından da önemli bir derstir. Bu sebeple kaynaştırma öğrencileri için sosyal bilgiler dersi ortaokul basamağında yer alan diğer derslere göre daha büyük öneme sahip bir ders olarak görülebilir.

Sosyal bilgiler, bireysel farklılıkları dikkate alarak yöntem, teknik ve materyal destekli planlar yapan ve uygulayan, özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencileri de kapsayan programı ile gerekli eğitim hizmetlerini sunmaktadır.

Sosyal bilgiler özel gereksinimli öğrenciyi, farklı sınıflara yerleştirmek onların toplumdaki uzaklaşmasına neden olduğundan bu öğrencileri genel sınıflara yerleştirilerek diğer öğrencilerinde gelişimine daha fazla katkı sağlamasının yanında kaynaştırma öğrencileri üzerindeki olumsuz etiketlenmeyi de kaldırarak onların olumlu tutumlara sahip olmasını sağlayan ortamlar sunar (Michaelis, 1988, s.110).

Sosyal bilgiler dersi, özel eğitimin planlanmasında ve uygulanması sürecinde önemli görüldüğü için özel eğitim öğretmenleri tarafından tavsiye edilmektedir. Çünkü sosyal bilgiler özel gereksinimli öğrencilerin öğrenme alanlarını genişletir, öğrenciye eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini kazandırır, tüm öğrencilerin uyum içerisinde öğrenmesini sağlar (Michaelis, 1988).

Sosyal Bilgilerin Kaynaştırma Eğitime Etkileri

Sosyal bilgilerin kaynaştırma eğitime etkileri genel hatlarıyla aşağıda sıralanmıştır:

- Öğrencilerin rapor ve kayıtlarının gizliliğini sağlayarak, bireyselleştirilmiş eğitim programları sayesinde öğrencinin arka plandaki bilgilerini elde eder,
- Sosyal, duyuşsal, psikolojik ve entelektüel gelişimleri için her bir öğrenciye stratejiler inşa eder,
- Var olan veya ortaya çıkan problemlerine yönelik olarak, okul rehber öğretmenleri, özel eğitim uzmanı ve diğer öğretmenlerle iletişime geçerek çözüm yollar sunar,
- Kaynaştırma öğrencilerini tanımak için, öğretici materyal, bilgisayar gibi farklı ekipmanlar kullanır (Neisworth and Bognato'dan aktaran Michaelis, 1988, s.129).
- Kaynaştırma öğrencilerine sosyal, psikolojik, yaratıcı düşünme gibi alanlarda özel yeteneklerini tespit eder ve geliştirir,
- Sosyal davranışlarını, diğer insanlara saygıyı, farklılıklara karşı olumlu tutumu en önemlisi özgüveni sağlar,

- o Başarısızlığın üstesinden gelmek için planlar yapar ve başarı ile olası hedefler arasındaki uyumsuzluğu gidermek için araştırmalar yapar (Michaelis, 1988, s.130).

Bunun yanı sıra sosyal bilgiler eğitimi, bazı yetersizlik gruplarına yönelik önerilerde bulunur. Bu öneriler aşağıda yetersizlik grubuna göre sıralanmıştır.

Öğrenme Güçlüğü Çeken Öğrencilere Öneriler

- o Bireysel aktiviteler için, öneri, yönerge, özel sorular hazırlanabilir,
- o Öğrenmeyi sağlamak için, ilave çalışma zamanı, ekstra uygulamalar ve değerlendirmeler hazırlanabilir,
- o Öğrenme yetersizliği olan öğrencilere yönelik, özel, kısa, basit sorular, pratik uygulamalar ve alıştırmalar eşliğinde bireysel aktiviteler kullanılabilir,
- o Harita, küre bilgisayar ve bilgisayar programları ve diğer araç gereçler kullanarak diğer öğrencilerle beraber öğrenme fırsatları sunarak yetersizliği olan öğrencinin gelişimi hızlandırılabilir (Michaelis, 1988, s.130).
- o Her bir öğrenme etkinliği için, açık çalışma yönergeleri verilebilir,
- o Çalışma kitabı ve diğer materyalleri kullanabilmesini geliştirmek için doğru ve düzenli okuma teknikleri kullanılabilir,
- o İhtiyaç duyduğu materyalleri kolayca çıkarabilmesi için uygun sıraların bulunmasını ve akran yardımı almasını sağlanabilir,
- o Okumakta zorluk çeken öğrenciler için, bireysel çalışma ile gerekli yazılımları sağlanabilir (Lazzaro'dan aktaran Michaelis, 1988, s.131).

Zihinsel Engelli Kaynaştırma Öğrencileri İçin Öneriler

- Öğretmenin etkili bir şekilde sürdüreceği planların yanı sıra bu planlardan öğrencilerin nasıl faydalanabileceği ve onların niçin izlenmesi gerektiğini açıklayan standartlar belirlenebilir,
- Öz-kontrolü geliştirmeyi sağlayan yönergelerle dönüt ve teşvik verilebilir.
- Hayal kırıklığı, düşmanlık, aşağılanma hissi ve aşırı uyarılma davranış veya durumlardan sakındırılabilir.
- Zihinsel engelli kaynaştırma öğrencileri için, istenilen davranışları açıklanabilir ve günlük ve standart alıştırmalar kullanarak bilincini kullanmasını ve geliştirmesini sağlanabilir.

- Akran veya öğretmenler tarafından kişilerarası etkileşimlerini sağlamak için aktiviteler, üç ya da dörtlü küçük gruplar oluşturulabilir (Michaelis, 1988, s.132).

Fiziksel Yetersizliği Olan Öğrenciler İçin Öneriler

Duyuma Yetersizliği Olan Öğrenciler İçin:

- Konuşarak okumaya yardımcı olmak için açık ve orta düzeyde bir ses ile telaffuz ederek konuşulabilir,
- Göze çarpmayan jest ve kullanarak ya da öğrenciye dokunarak dikkat çekilebilir,
- Ana fikri verirken açık kavramlar ve görsel materyaller kullanılabilir,
- Hopörler veya kayıt cihazını duymadığında akranlarından yardım almasını sağlanabilir (Michaelis, 1988, s.132).

Görme bozukluğu Olan Öğrenciler İçin:

- Aydınlatma ve ışıklandırmayı en iyi seviye de tutulabilir,
- Tartışma gruplarını ve öğretmeni rahat duyabileceği ön sıralara oturmasını sağlanabilir,
- Güç ve uzun etkinliklerden, anlaşılması zor çalışmalardan, karmaşık yapıli aktivitelerden sakınılıabilir,
- Kalın çizgili ve geniş boşluğu olan defter, büyük puntolu yazılmış kitap ve çalışma yaprakları gibi materyaller kullanılabilir,
- Hiç göremeyen öğrencilerin sesli kitap gibi materyaller sağlanabilir (Michaelis, 1988, s.132).

Ortopedik Engelli Olan Öğrenciler İçin Öneriler

- Aktivitelere kolayca katılabileceği, sınıfa rahat girip çıkabileceği sıraya yerleştirilebilir,
- Koltuk ve destek değneği gibi diğer araçları da kapsayan araçları bağımsız kullanabilecek şekilde kullanmasını öğretilir,
- Grup etkinliklerine rahatlıkla katılabileceği gerekli ortamları sağlanabilir (Michaelis, 1988, s.132).

Sosyal Bilgiler Konularını Öğrenme Problemleri

Sosyal bilgiler dersinin bazı öğrenme özellikleri kaynaştırma öğrencilerinin öğrenme problemi yaşamasına neden olabilir. Bu problemler (Vaughn, Bos ve Schumn'dan aktaran Özmen ve Aykut, 2010) tarafından aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

1. Bütün konular eşit oranda öğrenciler için ilginç olmayabilir.
2. Bütün konular öğrencilerin ön bilgi ve yaşantılarıyla uyumlu olmayabilir.
3. Öğretimin hızı bazı öğrenciler için uygun olmayabilir.
4. Kavramsal düzeyi zor ve kavram çeşitliliği yoğun içeriklerle öğrencilerin başa çıkması zor olabilir.
5. Kitaplardaki metinlerin düzenlenmemiş olması öğrencilerin öğrenmesini zorlaştırabilir.
6. Rutin olarak derslerde ödevler verilir. Öğrenciler bu ödevleri yapmakta zorlanabilir.
7. Öğretmenlerin sunum içeriklerinin düzeylerini ayarlayamamaları uygun materyale yer vermemeleri, öğrenme problemi olan çocuklara öğretmede kaygı yaşamaları, sosyal bilgiler konularının öğretiminde yaşanacak ortak problemler olabilir (s. 482).

Bu problemlerin bir kısmı etkili öğretimin yapılmamasından kaynaklanabilir. Öğretmenlerin sunum içeriklerinin düzeylerini ayarlayamamaları, yeterli ve uygun materyale yer vermemeleri, öğrencilerin performansına göre öğretimi bireyselleştirmemeleri öğrencilerin bu ders içeriklerini öğrenmede problem yaşamalarına neden olabilir (Vaughn ve diğ.,'den aktaran Özmen ve Aykut, 2010, s.482). Yukarıda sıralanan ortaya çıkabilecek problemlerin en aza indirilmesi ve öğrencilerin bu müfredat hedeflerine ulaşmaları için etkili düzenlemelerin nitelikli bir şekilde yapılması gerekmektedir.

Özel Eğitim

Bireyin yetersizliğini açıklayan olumsuz bir kavram onun öncelikle kendi psikolojisini olumsuz yönde etkilemesinin yanında toplumdan da dışlanmasına neden olacaktır. Bu konuya ilişkin I. Özel Eğitim Kongresinde, bireyin kendini en iyi hissetmesini sağlayıcı, toplumun en olumlu düşünmesini destekleyici kavramların bulunmasına dikkat edilmiştir. (Çıkılı, 2011, s. 325).

Özel Eğitime ihtiyaç duyan çocukları tanımak ve tanımlamak için zedelenme, yetersizlik, engel gibi kavramların bilinmesi gerekir.

Zedelenme: Bireyin psikolojik, fizyolojik, anatomik özelliklerinde geçici veya kalıcı bir kayıp olma veya bunlarda işleyiş bozukluğu durumudur (Cavkaytar ve Diken, 2006, s. 7). Gözün hastalık veya kaza sonucu işlevinin bozulması zedelenmeye örnek verilebilir. Ancak zedelenmenin tedavisi mümkündür.

Yetersizlik: Zedelenme sonucu herhangi bir etkinliği normal sınırlarda kabul edilen bireyler gibi yerine getirmede sınırlılık yaşanması durumudur (Akçamete, 2010, s. 34). Yetersizliği olan birey normal insanlar gibi duyamayabilir, görmeyebilir, algılamayabilir veya öğrenemeyebilir.

Engel: Bu kavram 1991 yılında ilk kez yapılan I. Özel Eğitim Kongresinde tartışılmış ve “engel” kavramının kullanılmasına karar verilmiştir (Çıkılı, 2011, s. 325).

Engel, yetersizliği ya da özrü olan bireyin çevreyle etkileşiminde karşılaştığı problem olarak tanımlanabilir (Ataman, 2012, s. 19).

Yetersizliğin çoğu çevresel düzenlemelerle önlenebileceği gibi çevresel faktörlere bağlı olarak da birey için yerine getirilmesi güç olabilmektedir. Ancak yetersizliği olan bireye yaşam için gerekli bilgi ve donanımı sağlamak ve yaşadığı çevreyi gereksinimine göre yararlanabileceği hale getirmek, yetersizliğin engele dönüşmesini önleyebilmek adına gerekli iki etmendir (Cavkaytar ve Diken, 2006, s. 8).

Özel eğitim birçok bakış açısına göre tanımlanabilmektedir. Etkili kaynaştırma eğitiminin tam olarak anlaşılabilmesi için özel eğitim kavramını ifade etmek gerekmektedir.

Özel eğitime gereksinim duyan çocuklar normal gelişim gösteren akranları gibi verilen eğitim müfredatından aynı düzeyde yararlanamayabilirler. Bu bakımdan özel eğitim duyuşsal, bilişsel, davranışsal, sosyal ve fiziksel alanlarda öğretim ve destek hizmetlerin özel olarak hazırlanıp, programlar şeklinde sunulması olarak ifade edilmektedir (Salend’den aktaran, Diken ve Batu, 2010, s.2).

Ataman (2003) ise özel eğitimi; çoğunluktan farklı olan ve özel gereksinimli çocuklara sunulan, üstün özellikleri olanları yetenekleri doğrultusunda kapasitelerinin üst düzeye çıkarılmasına imkan verilen, yetersizliği engel olmaktan çıkarmaya çalışılan, yetersizliği olan bireyi kendine yeterli hale getirerek toplumla kaynaşmasının yanında bağımsız ve üretken bireyler olmasını destekleyecek becerilerle donatan eğitim olarak tanımlamıştır.

Günümüzde özel gereksinimi olan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu genel eğitim ortamlarında eğitimlerini sürdürmektedirler. Genel eğitim sınıflarında kaynaştırma uygulamasına alınan bu öğrenciler, normal gelişim gösteren öğrencilerle aynı eğitim programlarına devam etmek durumuyla karşı karşıya gelmektedirler (Solner ve Frentz'den aktaran, Yöner, 2009, s.1).

Özel Eğitimin Amaçları

Özel eğitimin amaçları, Türk Milli Eğitiminin genel amaç ve ilkeleri doğrultusunda, şu şekilde belirtilmiştir.

- a. Toplum içindeki rollerini gerçekleştiren, başkaları ile iyi ilişkiler kuran, işbirliği içinde çalışabilen, çevresine uyum sağlayabilen bir vatandaş olarak yetişmelerini,
- b. Toplum içinde kendi kendilerine yeterli hale gelmelerini sağlayacak yaşam becerilerini edinmelerini,
- c. Uygun eğitim programları ile özel eğitim ihtiyaçları, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda üst öğrenime, iş ve meslek alanlarına ve hayata hazırlamalarını sağlamak (Çıkkılı, 2011, s.330).

Özel Eğitimin İlkeleri

Baykoç (2010) özel eğitimin ilkelerini aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- o Her çocuğun eğitim hakkı vardır,
- o Özel eğitimde erken tanı şarttır,
- o Erken tedavi/rehabilitasyon eğitimi elzemdir,
- o Özel eğitim de kaynaştırma temel ilkelerden biri olmalıdır,
- o Her birey için en uygun koşullar oluşturulmalıdır,
- o Özel eğitimde ekip çalışması gereklidir,
- o Özel eğitimde bireysel yaklaşım esastır,
- o Değerlendirme mutlaka işe koşulmalıdır,
- o Yetersizliği olan bireylere bütünsel gelişim bakış açısıyla bakılmalıdır,
- o Aile katılımı sağlanmalıdır,
- o Eğitim sürekliliği temel koşullardandır (s.16).

Özel gereksinimli öğrencilerin normal eğitim ortamlarına kaynaştırılması yaklaşımı, son yıllarda gelişmiş ülkelerde giderek yaygınlaşmış ve hatta özel gereksinimli öğrencilerin normal sınıflarda tam gün eğitim almasıyla bütünleştirmeye doğru bir geçiş yaşanmıştır. Çünkü özel gereksinimli öğrencilerin gelişiminde yerleştirildikleri eğitim ortamı büyük önem taşımaktadır (Fiscus ve Mandel’ den aktaran, Tanrıkulu, 2010).

Günümüzde eğitim fakültelerinin ilköğretim bölümlerinde “Özel Eğitime Giriş” ve “Kaynaştırma” dersleri görülmektedir. Ancak ders içeriklerinin yeterliliği, öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine karşı olumlu tutumlar geliştirmelerine yardımcı olup olmadıkları konusu tartışmalıdır (Kuzu, 2011 s. 4).

Özel Eğitime İhtiyacı Olan Bireylerin Sınıflandırılması

Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler günümüze kadar birçok farklı şekillerde tasnif edilmiştir. Milli eğitim bakanlığı ise bu sınıflandırmayı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde şu şekilde belirtmiştir:

1. Zihinsel yetersizliği olan bireyler
2. İşitme yetersizliği olan bireyler
3. Görme yetersizliği olan bireyler
4. Ortopedik yetersizliği olan bireyler
5. Sinir sisteminin zedelenmesi ile ortaya çıkan yetersizlik
6. Dil ve konuşma bozukluğu olan bireyler
7. Öğrenme güçlüğü olan bireyler
8. Birden fazla alanda yetersizliği olan bireyler
9. Duygusal uyum güçlüğü olan bireyler
10. Süreğen hastalığı olan bireyler
11. Otizm
12. Sosyal uyum güçlüğü olan bireyler
13. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan bireyler
14. Üstün veya özel yetenekli bireyler (MEB, 2006).

Yukarıda belirtilen sınıflamalarda görüldüğü gibi özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin birbirinden farklı özelliklerine göre tasnif edilmiştir. Bu sınıflamalar bireyin yetersizliğine

göre gerekli eğitsel, fiziki ve sosyal düzenlemelerin yapılabilmesine imkân verebilme ve bireyin gelişimine daha fazla katkı sağlayabilmesi açısından önemlidir.

Kaynaştırma

Kaynaştırma ve kaynaştırma eğitiminin anlaşılabilmesi için bazı kavramların açıklanması gerekmektedir.

En Az Kısıtlayıcı Ortam: Bu ortam genel olarak kaynaştırma öğrencisinin, yetersizliği olmayan öğrencilerden, yaşadığı çevreden ve ailesinden en az ölçüde ayrı tutulmasını fakat çocuğun gelişimini en üst düzeyde sağlayacak ortamlar olarak tanımlanmıştır. En az kısıtlayıcı ortamdaki amaç çocuğun normalleşmesini sağlamaktır (Ataman, 2003).

Normalleştirme: Günümüzde kaynaştırma eğitiminin benimsenmesine etki eden kavram olan “normalleştirme”, özel gereksinimli bireylere normal yaşam imkânlarının sunulmasını temel alır. Kaynaştırma öğrencileri sadece genel eğitim sınıflarında değil ev ve iş edinme, eğlence etkinliklerine katılma gibi konulardan da yararlanmalarını öngörülmektedir (Lindsay’ den aktaran, Sucuoğlu ve Kargın, 2006, s.39).

Kaynaştırma eğitime, ülkemizde son yıllarda daha fazla önem verilmeyle birlikte geçmiş 19. yy. dönemlerine kadar uzanmaktadır. Bu dönemde kaynaştırma eğitiminin verilmesi gerekliliği tartışılmış 20 yy. boyunca çok daha fazla çalışmalara, arayışlara yer verilmiştir.

Kaynaştırma eğitimi üzerine yapılan bu arayışların hızlanmasında, insan hakları ve demokrasi alanında yaşanan gelişmeler, ayrıştırılış özel eğitimden, engelli bireyin normal eğitim sınıflarında akranlarıyla birlikte eğitim alması temeline dayalı bir kaynaştırma eğitime doğru geçişin başladığı görülmektedir.

Kaynaştırma: En genel haliyle kaynaştırma, özel gereksinimli öğrencilerin eğitimlerini, akranlarının devam ettiği okullarda ve onlarla aynı sınıflarda sürdürmesi olarak tanımlanabilir (Sucuoğlu ve Kargın, 2006, s.29). Kaynaştırma; özel eğitim gerektiren bireylerin, yetersizliği olmayan akranları ile birlikte eğitim ve öğretimlerini resmî ve özel okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan, destek eğitim hizmetlerinin sağlandığı özel eğitim uygulamalarıdır (MEB, 2000).

Eğitimde fırsat eşitliği ve normalleştirme, kaynaştırmanın temel felsefesini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, eğitimde fırsat eşitliği ve normalleştirme ilkesinden kaynağını alan kaynaştırma, engelin türü ve derecesine bağlı olarak, özel gereksinimli ve

normal gelişim gösteren çocukların, eğitsel ve sosyal yönlerden bütünleştirilmesi sürecidir (O.E.C.D.'den aktaran Gök, 2009, s. 16).

Kaynaştırma Eğitimi Alan Bazı Yetersizlik Grubundaki Çocuklar

Kaynaştırma öğrencileri, yetersizliğine göre gruplara ayrılmıştır. Bunlardan bazıları şu şekilde açıklanmıştır:

Zihinsel Engelli Çocuklar

Türkiye’de zihinsel yetersizliği olan bireylerin eğitime ilişkin ilk çabaların 1950 yıllarının başında Ankara’da başladığı görülmektedir. Milli eğitim bakanlığı ve talim terbiye kurulu kararıyla Gazi eğitim enstitüsüne bağlı bağımsız bir özel eğitim bölümü açılmasına onay verilmiştir (Sucuoğlu, 2009, s. 41).

Zihinsel engelli çocuklar için çok sayıda tanımlar geliştirilmiştir. Bu tanımlardan en yaygını Amerikan Zihinsel ve Gelişimsel Yetersizlikler Birliği (AZGYB)’nin 1992 de açıkladığı tanımıdır. Bu tanıma göre zihinsel yetersizlik, bireyin var olan işlevlerindeki belirgin sınırlılık ve bununla birlikte ortaya çıkan iletişim, öz bakım, sosyal beceriler, toplumsal imkanlardan yararlanma, kendini yönetme, sağlık ve güvenlik, işlevsel beceriler, boş zamanlarını kullanma ve iş becerileri olarak sıralanan 10 uyumsal davranıştan en az ikisi yada daha fazlasında görülen yetersizlik durumudur (Sucuoğlu, 2009, s. 57).

Zihinsel yetersizliğe yol açan nedenler çeşitli kaynaklarda çeşitli biçimlerde belirtilmiştir. Aşağıda bunlardan iki neden açıklanmıştır:

- a) Yapısal nedenler: Genetik bozukluklar, kalıtsal metabolizma bozuklukları ve kromozom bozuklukları olarak ele alınmıştır.
- b) Edinilmiş nedenler: Doğum sırasında ya da sonrasındaki travma, yaralanma, enfeksiyona maruz kalma, toksit etkilere maruz kalma, beslenme yetersizliği ve çevresel etmenler olarak sıralanabilir (Sucuoğlu, 2009, s. 89).

AAIDD’NİN 1992 ve 2002 tanımlarında zihinsel engelli öğrencilerin üç özelliği aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

1. Zihinsel işlevler: Zihinsel yetersizliği olan öğrenci, zeka testleri aracılığı ile belirlenmektedir. standart bir zeka testinde ortalama zeka bölümünü 100 olarak kabul edildiğinde, bu testten alınan ortalama puanın iki standart sapma aşağısında yer alan grup zihinsel yetersizliği olan bireyleri tanımlamaktadır.
2. Uyumsal davranışlar: Uyumsal davranışlar, insanların günlük yaşamda işlevde bulunmak için öğrendikleri kavramsal, sosyal ve pratik beceriler toplamıdır. Uyumsal davranışlar geliştirilen uyumsal beceri ölçekleriyle belirlenmektedir (Smith'den aktaran Özokçu, 2010, s. 57).
3. Destek sistemleri: bireyin gereksinim duyacağı destek miktarına göre oluşturulan tanım ve sınıflamaya göre belirlenen sistemdir (Özokçu, 2010, s. 57).

Zihin engelli bireylerin işlevlerini ve davranışlarını birçok faktör etkilemektedir. Bu faktörlerden bazıları Down sendromu ya da sağlık sorunları gibi organik faktörler olmakta, aile yapısı ve ailenin kaynakları, çocuğun eğitime başlama yaşı gibi çevresel faktörler bireyin gelişim ve davranışlarını etkileyen diğer unsurlardır. Zihin engellinin toplumda görülme sıklığını araştıran bazı çalışmalarda cinsiyet, etnik özellikler, kültür ve sosyo-ekonomik düzey gibi özelliklerin bu engel grubun görülme sıklığını etkileyen faktörlerdir (Sucuoğlu, 2009, s. 122).

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar

Günümüzde bu yetersizlikten etkilenen çocukların giderek arttığı ve kaynaştırma eğitimi aldıkları görülmektedir. Otizm, sosyal etkileşim, iletişim ve davranış alanlarında gözlemlenen gelişimsel bir bozukluktur. Otizmden etkilenen çocukların sıklıkla iletişim, sosyal etkileşim, duyuşsal bozukluklar, oyun ve davranış alanlarında sınırlılıklar yaşadıkları bilinmektedir. Eğitim kapsamında bu çocuklarla çalışırken, davranışsal ve doğal yaklaşımlara dayalı öğretim teknikleri ile çocuklara görsel yönden destek sağlanmasına dikkat edilmelidir (Karasu, 2010, s.179).

Otistik bireyler dil ve iletişim becerileri, sosyal beceriler ve bilişsel becerileri ile ilgili davranışlar gösterirler. Otistik çocuklar birbirinden çok farklılık gösteren heterojen engel grubudur. Bazı çocuklar sessiz, sakin, çevreye duyarsız, isteklerinin talep etmeyen özellikler gösterirken; bazılarında ise sık sık ağlama, agresiflik, saldırganlık, tekrarlanan davranışlar gibi özellikleri sergilerler (Sucuoğlu, 2003, s. 399).

Bu yetersizliğe sahip öğrencilerin konuşma dili sınırlı ve yavaştır, akranlarıyla sosyal ilişkileri zayıftır, yüz ve göz temasını kurmakta zorluk çekerler, duyuşsal yönleri zayıftır, zihinsel ve bilişsel seviyeleri değişkendir, sayısal veya matematiksel anlama becerileri zayıftır (Jonksma ve Winkelstern, 2001, s. 43).

İletişim Bozukluğu Olan Çocuklar

İletişim bozukluğu olan öğrenciler, iletişimlerinin engelleyen dil veya konuşma bozukluklarına sahip olan çocuklardır. İletişim bozukluğu en çok görülen engel türü olarak bilinmektedir (Sucuoğlu ve Kargın, 2006, s. 77).

İki tür iletişim bozukluğu vardır. Birincisi konuşma bozuklu diğeri ise dil bozukluğudur. Konuşma bozukluğu problemi genel olarak akıcı konuşma oranı ve ritmini kontrol edememenin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Öğrenci iletişim esnasında yüksek sesle veya düşük sesle konuşma yaparak ses bozukluğunun ortaya çıkması, konuşmanın akıcılığının problemlili olması gibi sorunları yaşar. Dil bozukluğu ise özellikle soyut kavramları içerek kelime ve cümleleri tam olarak ifade edememesi sonucu ortaya çıkan bir iletişim bozukluğudur (Ysseldyke ve Algozzine, 2006).

Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklar

Öğrenme güçlüğü, sözlü ya da yazılı dili anlama ya da kullanma ile ilgili psikolojik süreçlerin bir ya da birden fazlasında bozukluk olması durumudur (Özgür, 2011, s. 324).

Bir diğeri tanımda; yazılı ya da sözlü dili anlamak ya da kullanabilmek için gerekli bilgi alma süreçlerinde ortaya çıkan ve konuşma, dinleme, okuma, yazma, heceleme ve dikkat yoğunlaştırma da yetersizlik nedeniyle bireyin eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumu olarak ifade edilmiştir (Kırcaali-İftar, 2003).

Öğrenme güçlüğü olan çocukların gelişimsel olarak özelliklerini Şahin (2010) şu şekilde sıralamıştır:

Dikkatlerini herhangi bir konuya yoğunlaştırma ve bu dikkati sürdürme ile ilgili sorunların yaşanması, verilen bir etkinliği yarım bırakıp diğeri geçme davranışının görülmesi, yön bulma konusunda yaşanan problemler, el-göz gibi koordinasyonların dengede tutulamaması, duygusal açıdan çoğunlukla özgüven eksikliği yaşaması, okuma ve yazma,

dinleme, konuşma gibi davranışlarda güçlükler yaşaması gibi becerilerde zorluk çekmeleri (s. 198).

Ortopedik Engelli Olan Çocuklar

Ortopedik engel; kaslar, eklemler, ve kemiklerle ilgili hastalık ya da bozukluklar sonucu meydana gelen bir durumdur. Beyin felci, omirilik sinirlerinin işlevini yerine getirememesi sonucu oluşan yetersizlik, kas hastalığı gibi yetersizlikler bu gruba girer (Sucuoğlu ve Kargın, 2006, s. 95).

Ortopedik yetersizliği olan bireylerin özelliklerine ilişkin genellemeler yapmak yetersizlik durumlarının farklı özellikler gösterdiğinden güçtür. Bu çocukların özellikleri engelin oluşma zamanına, derecesine ve görülebilirliğine bağlı olarak değişmektedir (Cavkaytar ve Diken, 2006, s. 38).

Kaynaştırmanın Yasal Dayanağı

Ülkemizde 1983 yılında yürürlüğe giren 2916 sayılı özel eğitime muhtaç çocuklar kanunu ile kaynaştırma uygulaması yasal olarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun 4. Maddesinde “Durumları ve özellikleri uygun olan özel eğitime muhtaç çocukların, normal çocukların eğitimine açılmış olan eğitim kurumlarında, normal akranları arasında eğitilmeleri için gerekli tedbirleri alınır.” Hükmü yer almış ve kaynaştırma ilk kez yasal dayaklarla desteklenmiştir (Batu, 2013, s. 9).

Kaynaştırmanın Hedef Aldığı Temel Amaçlar

- o Ayrı okul ve özel sınıfın getirdiği etiketlenmeyi silmek
- o Daha iyi ve ucuz bir öğrenim çevresi oluşturmak
- o Özürlü çocuğun sosyal statüsünü yükseltmek
- o Daha çok sayıda çocuğun eğitimini sağlamaktır (Booth’dan aktaran Özgür, 2013).

Etkili Kaynaştırma Eğitimi

Kaynaştırmanın başarısıyla uygulanmasında etkili olabilecek faktörleri, farklı uzmanlar beş faktör altında toplamaktadır. (a) toplumsal ve sosyal kabul, (b) öğrenci gereksinimlerinin farkına varılması ve önemsenmesi, (c) öğrencinin programa dayalı gereksinimlerinin belirlenmesi, (d) etkili yönetim ve öğretim sunulması ve (e) personel desteği ve işbirliği (Kargın, 2012, s.95).

Sosyal Bilgilerde Etkili Kaynaştırma Eğitimi

Sosyal bilgiler kavramlarını öğrenmenin önkoşulu kelime öğretimidir. Kelimeler teknik ve teknik olamayan bilgileri içerir. Araştırmalarda engel durumlarından dolayı birçok yetersizliği olan çocukların almış oldukları derslerle ilgili teknik kelimeleri öğrenemedikleri görölmüştür. Yetersizliği olan bireylerin bulundukları engel durumu üzerinde eğitim verilerek, çoğu sosyal bilgiler kelimelerini öğretmenleri ve akranları desteği ile örnekler ve alıştırmalarla öğrendiklerin, kanıtlanmıştır. Öğretmenler desteği ile gelişmiş strateji, yöntem ve teknikler geliştirerek yetersizliği olan öğrencileri teşvik etmelidirler (Taylor, 1999).

Grafik Desteği İle Eğitim

Özellikle sosyal bilgiler dersinde kaynaştırma öğrencilerine grafik desteği ile eğitim vermek çok önem arz etmektedir. Kaynaştırma öğrencilerine grafikte ilişkilendirilmiş bilgi sunmak etkili olacaktır. Grafik öğrenciye yoğunlaştırılmış temsili bilgilerle kavrama becerisi artırır. Tablo, harita, resimler, gösteri, poster gibi görsel materyaller kaynaştırma öğrencilerine bilgiyi yapılandırma noktasında yardımcı olmaktadır (Taylor, 1999).

Problem Çözme

Kaynaştırma öğrencisine bilgiyi tanımlama, açıklama gösterme ve çözüm bulma, bilimsel metod ve düşünme becerilerini kullanarak problem çözme becerisini kazanabilir. Kaynaştırma öğrencilerine, başarılı problem çözme teknikleri kullanarak anlamlı ve gerçeğçi bilgi oluşturarak eğitim sağlanabilir. Öğretmenler kaynaştırma öğrencileri için

yeni düzenlemeler yaparak, etkili problem çözme stratejileri kullanarak etkili eğitim sunabilirler (Taylor, 1999).

Diğer Beceriler

Kaynaştırma öğrencileri için gerçek ve işlevsel düzenlemeler birlikte uygulamalı kavram eğitimi fırsatları sunarak sosyal bilgiler eğitim gerçekleştirilebilir.

Uzmanlar bireyin yeni problemlerle karşılaşması durumunda bildiğimiz problem çözme teknikleri dışında yeni teknikler işe koşarak bilgiyi transfer etmenin etkili olacağını savunmuşlardır. Diğer becerileri geliştirmede grup ve bireysel çalışmalar, gösteri, proje gibi yöntem ve teknikler kullanılabilir (Taylor, 1999).

Kaynaştırma Öğrencilerinin Belirlenmesi

Sınıfta bir öğrencinin özel gereksinimli olduğundan şüphelenildiğinde, çocuğun eğitsel değerlendirme ve tanılamadan geçmesi istenebilir. Bu süreçte bireyin tüm yeterlilikleri belirlenerek en az sınırlandırılmış eğitim ortamına yerleştirilmesine ve özel eğitim hizmetlerinden yararlanmasına karar verilir (Batu, 2013, s. 17).

Kaynaştırma Sınıfında Olması Gereken Faktörler

Kaynaştırma sınıflarında kaynaştırma öğrencisinin kendisi içinde bulunduğu ortamın bir parçası gibi hissedebilmek, daha da önemlisi, içinde bulunduğu ortamda kendini değerli hissetmesi için yapılması gerekenler bulunmaktadır. Bunların bazıları öğrencinin gereksinimlerini karşılamaya yönelik programlar hazırlanması ya da var olan programların öğrencinin gereksinimlerine göre uyarlanması etkili öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılması ve gerekli destek hizmetlerinin sınıf içinde ve dışında sağlanmasıdır (Smith, Polloway, Patton ve Dowdy, 2008).

Öğretmenlerin Kaynaştırmaya Hazırlanması

Öğretmenlerin tüm davranışlarının eğitim öğretim sürecinde öğrenciler için model olduğu bilinmektedir. Öğretmenlerin kaynaştırma öğrencilerinin sorunları hakkında bilgi sahibi olursa onları benimseme adına önemli bir tutumu sahiplenmiş olurlar.

Kaynaştırma eğitimi için rretmenlere okuması için gerekli kaynak ve materyaller temin edilerek hizmet için eğitim verilerek similasyon çalışmalar yaptırılarak etkili kaynaştırma yapılabilir. rretmen kaynaştırma için ne kadar bilgi sahibi olursa daha geçerli ve kabul edilebilir sonuçlar elde eder (Lewis ve Doorlag, 1991’den aktaran zmen, 2003, s.74).

Yetersizliği Olan ğrencilerin Kaynaştırmaya Hazırlanması

Kaynaştırma ğrencisi olan rretmen öncelikle yapması gerekenlerden birisi de normal sınıf öğrencilerini kaynaştırmaya hazırlamalıdır.

Normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerinde ve yakın çevrelerinde yetersizlikten etkilenen bireylerle ilgili yaşantıları yoksa bu öğrencilerle ilk olarak sınıfta karşılaşacaklardır. Bu sebeple kaynaştırma ğrencisi sınıfa yerleştirmeden önce rretmen bazı bilgi ve becerileri öğrencilere kazandırmalıdır. Burada amaç, normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma ğrencilerinin yapabildiklerinin ve problemlerinin farkında olmalarını sağlamaktır (zmen, 2003, s.74).

Geleneksel olarak yürütülen didaktik ğretmen eğitiminin etkili olmadığı, bunun nedeninin öğretmenlerin öğrendikleri bilgileri etkili bir şekilde sınıf ortamına aktaramadıkları olduğu belirtilmektedir. Öte yandan etkileşimli yöntemlerin yer aldığı, öğretmenlere sınıflarında rehberlik edildiği ve rehberliğin eğitim tamamlandıktan sonra da devam ettirildiği eğitim programları daha etkili görülmektedir (Malone ve diğerleri, 2000).

Bununla birlikte öğretmenlerin öğrendikleri bilgi ve becerileri sınıf ortamında tutarlı ve sürekli olarak uygulamalarını sağlayan eğitim programlarının öğrencilerin bilgi ve becerileri kazanmalarında oldukça önemli oldukları vurgulanmaktadır (McNamara, Toran, ve Ahearn’dan aktaran Pınar, 2009 s. 27)

Ailelerin Kaynaştırmaya Hazırlanması

Kaynaştırma eğitimi için ailenin maddi manevi olarak gösterdikleri tepkileri önemlidir. Aile çocuklarına en iyi olanı sağlaması ve yeterli kaynağı sunması beklenmektedir. Ayrıca geniş bir aile ya da kendilerine destek veren birçok akrabanın bulunduğu çevrede yaşıyorsa, ocuk nedeniyle yaşadıkları stres ve kaygı azalmaktadır. Ancak aile yalnız ise

akrabaları ve arkadaşları kendilerini engeli öğrenci nedeniyle rahat hissetmiyorlarsa ailenin daha fazla zorlanacağı açıktır (Friend and Bursuck'dan aktaran, Sucuoğlu, 2010 s. 396).

Kaynaştırma eğitiminde iki grup aileden bahsedebiliriz. Bunlardan biri özel gereksinimli öğrencilerin aileleridir. Bu ailelere yönelik, kaynaştırma uygulamalarının nasıl bir uygulama olduğu ve bu uygulamalardan neler beklemesi gerektiği, çocuklarını sınıfta nasıl bir eğitim verileceği, nasıl desteklenmesi gerektiği, ailelerin yasal hak ve sorumlulukları gibi konularda bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır (Odluyurt ve Batu, 2013, s. 32).

Diğer grup olan normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerine yönelik ise; özellikle kaynaştırma eğitimi başlamadan önce kaynaştırma eğitimi, öğrencisi, programı hakkında bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır. Bu ailelere özellikler kaynaştırma öğrencisi özellikleri ve farklı bir eğitim sisteminde değerlendirileceği hakkında bilgiler paylaşılmalıdır (Odluyurt ve Batu, 2013, s. 33).

Kaynaştırma ve İşbirliği

Bu konuda tek sorumlu kişi kaynaştırma öğrencisi olan sınıf öğretmenleri olarak bilinen yanlış bir algı vardır. Fakat yasal dayanakta da görüldüğü gibi kaynaştırma eğitiminde tek sorumlunun sınıf öğretmeni olmadığı ve bu konuda yetersiz kalacağı anlaşılmaktadır. Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarında uzmanlar ve ebeveynler ile işbirliği içerisinde çalışması zorunludur (Çolak, 2007, s.39).

Kaynaştırma eğitiminin etkili ve başarılı olması için öğretmen, özel eğitim uzmanı ve ailenin işbirliği içerisinde olması ve bu şekilde eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürmesi gerekmektedir.

İşbirliği içerisinde ve işbirlikli yöntem ve teknikleri kullanan öğretmen, kaynaştırma öğrencilerinin birebir olarak daha fazla öğretim alabilmeleri, öğretmenlerin diğer öğrencilere daha fazla zaman ayırabilmeleri ve öğretim sürecini daha sağlıklı ve devamlı takip edebilmeleri adına önemli avantajlar elde etme fırsatı bulacaktır.

Kaynaştırma Eğitiminin Yararları

Kaynaştırma eğitimi sadece bu eğitimi alan öğrenciye değil, normal gelişim gösteren öğrencilere, öğretmenlere ve kaynaştırma öğrencisinin ailesine de yararlar sağlamaktadır.

Özel Gereksinimli Olan Öğrencilere Yararları

Özel gereksinimli öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyine ve öğrenme özelliklerine uygun eğitim verildiğinde, bu öğrencilerin gelişimine en üst seviyede katkı sağlayacaktır. Kaynaştırma öğrencileri akranlarını örnek alarak gelişimlerini hızlandıracak, olumsuz davranışları sönerken olumlu davranışları artacaktır. Bu bireylerin uyum sağlama becerisi, başarı ve özgüven duygusu gelişebilecektir. Yine akranlarıyla etkileşim kurarak, iletişim, işbirliği, paylaşma, kurallara uyma gibi yaşam becerilerini geliştireceklerdir (Metin, 2011, s.25).

Normal Gelişim Gösteren Öğrencilere Yararları

Bu öğrenciler için özellikle kendinden farklı olanı ve bireysel özellikleri doğal karşılama ve anlama, hoşgörülü davranma, yardımlaşma, paylaşma gibi becerilerin gelişmesinin yanında farklı olanlarla bir arada yaşama konusunda anlayış ve başkalarının ihtiyaçlarına karşı duyarlılık kazanabileceklerdir (Metin, 2011, s.25).

Kaynaştırma Öğrencisi Olan Öğretmene Yararları

Farklı özelliklere sahip olan öğrencilere karşı hoşgörülü olmanın yanı sıra onları kabul davranışları da artar. Eğitim programı hazırlamada ve uygulamada bireysel farklılıkları dikkate alarak çocukları ilgi ve ihtiyaçları, yeteneklerine uygun eğitim sunmada uzmanlaşır. Öğretmene öğretmenlik deneyiminin gelişmesine de katkı sağlar (Metin, 2011, s.25).

Kaynaştırma Öğrencisinin Ailesine Yararları

Çocuğunun özellikle eğitsel düzeyi konusunda gerekli bilgiye sahip olarak, çocuğu hakkında bu bilgiler sayesinde beklentiye girer. Kaynaştırma eğitimi anne-babanın kaygı düzeyini azaltır, anne-babalık rollerinin yerine getirilmesinde yardımcı olur, özgüven duygularını artırır ve geleceğe umutla bakan ebeveynler olma konusunda yardımcı olur (Metin, 2011, s.25).

Kaynaştırmanın Uygulanmasında İlkeler

Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulama ilkeleri şunlardır:

- a. Özel eğitim gerektiren her bireyin akranları ile birlikte aynı kurumda eğitim görme hakkı vardır,
- b. Hizmetler bireylerin yetersizliklerine göre değil, bireylerin eğitim gereksinimlerine göre plânlanır,
- c. Hizmetler okul merkezli olur,
- d. Karar verme sureci aile-okul-eğitsel tanılama, izleme ve değerlendirme ekibi dayanışmasına dayalı olarak gerçekleşir,
- e. Bütün bireyler öğrenebilir ve öğretilebilir,
- f. Kaynaştırma, bir program dahilinde verilen bir özel eğitim uygulamasıdır (MEB, 2000).

Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Uygulama ltleri

Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulama ltleri MEB (2000)'de aşağıdaki gibi açıklanmıştır:

- a. Kaynaştırma uygulamaları yapılan kurumlarda özel eğitim gerektiren öğrencinin gereksinimleri çerçevesinde kurumun fiziksel, sosyal, psikolojik ortamında ve eğitim programlarında destek hizmetler ile gerekli düzenlemeler (kaynak oda, rehberlik ve psikolojik danışma servisi, bireyselleştirilmiş eğitim programları geliştirme ve uygulama birimi kurulması; rampalar, ses yalıtımı, ışık düzenine dikkat edilmesi gibi) yapılır.
- b. Kaynaştırma uygulamalarına devam edecek öğrencilerin birden fazla yetersizliği olmamasına, erken yaşta tanılanmış, ailesinin iş birliğine açık ve eğitim almaya yatkın, cihaz kullanması gerekenlerin mutlaka cihazlandırılmış, zihinsel öğrenme yetersizliği olan öğrencilerin hafif ve orta düzeyde zihinsel yetersizliği olmalarına dikkat edilir.
- c. Kaynaştırma uygulamaları yapılan kurumlarda tüm kurum personelinin, öğrencilerin, ailelerin ve yakın çevrelerinin özel eğitim gerektiren öğrencilerin bireysel ve gelişim özellikleri hakkında bilgilendirilmeleri esastır.

- d. Kaynaştırma uygulamalarında öğretim programları, programın amaçları bireye uyarlanarak uygulanır, bireyselleştirilmiş eğitim programları ile desteklenir.

Kaynaştırmanın Başarılı Olmasını Sağlayan Faktörler

Kaynaştırma eğitimi öğrencilerinin etkili bir biçimde kaynaştırma eğitimi alabilmeleri için, bu bireylerin yerleştirildikleri en az kısıtlayıcı eğitim ortamlarının uygun olması ve kaynaştırmanın başarılı gerçekleştirilmesine bağlıdır. Kaynaştırma eğitiminin etkili ve başarılı olması; a) normal öğrencilerin, b) kaynaştırma öğrencilerinin, c) fiziksel ortamın, d) öğretmenlerin özelliklerine bağlıdır (Batu, 1998, s.17).

Kaynaştırma eğitimine diğer alanların olduğu gibi sosyal bilgiler eğitiminin de katkısı çok büyüktür. Kaynaştırma öğrencisi Sosyal bilgiler dersi ile toplumda başarılı olmayı, temel ve önemli becerileri kazanmayı ve bu becerileri kullanmayı öğrenir.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP)

Kaynaştırma eğitiminde önemli bir yere sahip olan bireyselleştirilmiş eğitim programı, rehberlik araştırma merkezlerinde “Eğitsel Değerlendirme ve İzleme Ekibi” tarafından gerçekleştirilen “Ayrıntılı Değerlendirme Süreci” sonunda, “Özel Eğitim Hizmetlerinden Yararlanması Uygun Görülen” özel gereksinimli öğrenciler için “ekip” tarafından hazırlanan programdır (Kargın, 2012, s. 61).

Bireyselleştirilmiş eğitim programı ölkemizde ilk olarak 1997 yılında kabul edilen 573 sayılı kanun hükmünde kararname ile yasal olarak zorunluluk olarak kabul edilmiştir. Daha sonra yürürlüğe konulan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ile özel gereksinimli her çocuk için BEP hazırlanması Sekizinci Kısım, Birinci Bölüm, Madde 69’da “ Eğitim Programları” başlığı altında tanımlanmıştır. MADDE 69 – (1) Bireyselleştirilmiş eğitim programı, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin gelişim özellikleri, eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda hedeflenen amaçlara yönelik hazırlanan ve bu bireylere verilecek destek eğitim hizmetlerini de içeren özel eğitim programıdır (MEB, 2006).

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Kimler İçin Hazırlanır?

BEP, değerlendirme sürecinin basamaklarını oluşturan gönderme öncesi gönderme ve ayrıntılı değerlendirme süreçleri sonunda özel eğitim hizmetlerinde yararlanmasını uygun görülen çocuklar için hazırlanır (Kargın, 2012, s.62).

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Ne Zaman Geliştirilmeli?

Bireyselleştirilmiş eğitim programı yetersizlikten etkilenmiş bir çocuğun bir eğitim ortamına yerleştirilmeden önce diğer bir ifadeyle her çocuk için ders yılı başlamadan önce geliştirilmelidir. Fakat bazen ders yılı başladıktan sonra farklı olduğu anlaşılan öğrenciler için, yetersizliği tespit edilen zamanda bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanabilir (Fiscus, Mandel 2002a'dan aktaran Şafak, 2012).

Bireyselleştirilmiş eğitim programı ders yılı başlamadan önce hazırlanmasının en önemli nedeni, yetersizlikten etkilenmiş çocuğun eğitsel gereksinimlerinin en uygun şekilde sunulabileceği en az kısıtlayıcı eğitim ortamına yerleştirilmesinin sağlanması içindir (Şafak, 2012, s.84).

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının İçeriği

Bireyselleştirilmiş eğitim programının içeriği;

- a- Çocuğun performansını,
- b- Kısa ve uzun dönemli hedefleri,
- c- Uygun öğretim planlarını,
- d- Her amaca uygun eğitsel desteği,
- e- Öğretimsel yöntem ve materyalleri,
- f- Normal eğitim programının hangi alanlarında bireyin katılımı için uyarlamanın yapılması gerektiğini,
- g- Değerlendirme sürecini,
- h- Uygulama için öngörülen süreyi, gereksinimler çerçevesinde hazırlanmış programların çizelgesini,
- i- Öğrenci için yapılacak ek düzenlemeleri kapsamalıdır (Şahin, Acar ve Yaban, 2011, s. 74).

Bireyleştirilmiş Eğitim Programının Önemi

Çağdaşlık, demokrasi, fırsat eşitliği, bireysel farklılıklar, bireysel farklılıkları dikkate alarak planlama ve uygulama, sunulan hizmetlerden üst düzeyde fayda alabilmek için bireyleştirilmiş eğitim programının hazırlanması gereklidir (Çolak, 2007, s. 67).

Kaynaştırma eğitimi alan her bireyinde, normal gelişim gösteren akranları gibi eğitim alma hakkına sahip olduğu yasalarla da sabittir. Kaynaştırma eğitimi alan bir çocuk için nitelikli eğitim; uygun eğitim ortamlarına yerleştirme, kaynaştırma öğrencileri için gereksinimlerine uygun yöntem, teknik, materyal, ortam sağlanarak eğitim verilmesi ve yeterli eğitim süresinden yararlanma anlamına gelmektedir (Şafak, 2012, s. 83).

Bu program kaynaştırma öğrencilerinin öğrenme, başarı, gelişim ve büyümesine yardımcı olması açısından önemlidir. Program değerlendirme süreci gibi tüm boyutları kapsamaktadır. Fakat program yasayla sabit olmayıp, gerekli durumlarda, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda değişebilen esnek bir programdır (Venn, 2007).

Bireyleştirilmiş Eğitim Programı Geliştirme Birimi

BEP hazırlama ekibi, öğrencinin yerleştirildiği okulların olanaklarına göre oluşturulur. Her ne kadar yasal olarak ekibe yer alması gereken üyeler belirlenmiş olsa da bu üyelerin bulunmaması durumunda sınıf öğretmeni ve rehber öğretmen, öğrencinin ailesi, öğrencinin diğer derslerini okutan alan öğretmenleri ile okul yöneticisini de içerecek şekilde BEP ekibi oluşturulmalıdır (Kargın, 2012 s. 63-64).

Bireyselleştirilmiş eğitim programı, a) öğrencinin performansını ortaya koyan, b) yıllık hedefler için beklenen davranışları tanımlayan, c) kısa dönemli öğretimsel amaçları, d) kaynaştırma eğitime katılacak çocukların düzeyini belirleyen, e) başlangıçta, beklenen hizmetlerin kalıcı olmasını sağlayan, f) belirlenen amaçların başarılı olup olmadığını test etmek için uygun plan, program, değerlendirme sürecini belirler (Bateman, 1981, s. 43).

BEP geliştirilmeden önce:

Bireysel eğitim programı geliştirmeden önce özel gereksinime ihtiyaç duyan bireyin ilgili kurumlar işbirliği ile engel durumunu belirlemek gerekir. Bunun için de

- a- Geçerliliği kabul edilmiş enstrümanlar

- b- Kullanılan amaçlar için öneriler
- c- Ayrıcalık oluşturmayacak kültürel değerler işe koşulmalıdır (Bateman, 1981, s. 49).

BEP değerlendirme sürecinde ise:

- a- Psikolojik koşullar
- b- Sosyo-kültürel arka plan
- c- Ev ve okuldaki uyumsal davranışlar dikkate alınabilir (Heinich, 1981, s. 49).

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hazırlama Aşamaları

Kaynaştırma öğrencileri için hazırlanan bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlık süreci 7 aşamadan oluşur:

- 1- Bireyselleştirilmiş eğitim programını hazırlayacak ekibin oluşturulması,
- 2- Öğrencinin eğitsel performansının belirlenmesi,
- 3- Uygun eğitim ortamları ve bu ortamlarda sunulacak destek eğitim hizmetlerinin belirlenmesi,
- 4- Bireyselleştirilmiş eğitim programının hazırlanması,
- 5- Uzun ve kısa dönemli amaçların belirlenmesi,
- 6- Uygun öğretim materyalleri ve öğretim yöntemlerinin belirlenmesi,
- 7- BEP'in uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi için ilgililerin belirlenerek, zaman çizelgesinin hazırlanması ve değerlendirme biçimine karar verilmesi (Şahin, Acar ve Yaban, 2011, s. 74). Bu aşamalar dikkate alınarak bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanabilmelidir.

Kaynaştırma Öğrencileri İçin Uyarlamalar

Kaynaştırmanın başarıya ulaşmasındaki en önemli etmen, etkili öğretimdir. Bu durumda normal gelişim gösteren öğrencilere yönelik etkili öğretim sunabilen bir öğretmenin, kaynaştırma öğrencilerine de etkili öğretim sağlama ihtimali yüksektir. Bununla birlikte, kaynaştırma öğrencilerine yönelik verilen etkili bir öğretimin, normal öğrencilerinde okul başarılarının artmasında da önemli rol sağlayacaktır. Dolayısıyla, kaynaştırma sınıf öğretmeni, yalnızca kaynaştırma öğrencisi/öğrencilerine yönelik öğretim uyarlamaları

yapmak yerine, tüm sınıfın faydasına olacak şekilde öğretim uyarlamaları yapmalıdır (Batu ve İftar, 2011, s. 87).

Engelli öğrenciler için etkili öğretim yapabilmek için, ders planları çerçevesinde öğretim teknikleriyle öğrenciler için sınıf içinde uyarlamalar ve değişiklikler yaparak dersleri tasarlamak gerekmektedir (Wood'dan aktaran, Önde, 2007, s.3).

Yapılacak uyarlama çalışmaları fiziksel çevrenin düzenlemesinde olabileceği gibi (ön sıralarda oturma vb.) eğitim programının uyarlanması ve değerlendirmede de olabilir. Öğretmenin sınıftaki öğrencilere bu tür uyarlamalara ilişkin önceden bilgi vermesi onların özel gereksinimli arkadaşlarını kabulünü kolaylaştıracaktır (Önde, 2007, s.3).

Materyallerde Uyarlamalar

Mevcut programda yer alan çalışma planlarına basit uyarlamalar yapmak (dili basitleştirme, cevap verme fırsat sayısını artırma v.b), materyallere düşük teknik özellikte araçlar eklemek (kalemi plastik/kauçuk sarmak, klavye yönlendirici bir parmak takmak vb.), öğrenme ortamına yüksek teknik özellikte araçlar eklemek (elektronik iletişim aracı, otomatik sayfa çevirici vb.) (Batu ve Çolak, s. 125-126).

Öğretim Yöntemlerinin Uyarlanması

Öğretim yöntemlerinin uyarlanması öğrencilerin hedeflenen bilgi ve becerileri kazanmalarının sağlamak için öğretmenin öğrencilerin gereksinimlerine ve öğretilecek konunun özelliğine göre farklı öğretim yöntemlerini kullanabilmesi ve hangi öğretim yönteminin hangi konular için daha etkili olacağına karar vermesini gerektirmektedir (Friend ve Bursuck, 2002; Olson ve Platt, 2004; Putnam'dan aktaran Kargın, 2012 s. 80).

Farklı öğretim yöntemlerinin kullanılması tüm öğrenciler için etkili öğrenmeyi sağlayacağı gibi özel gereksinim öğrencilerinin öğrenmelerini kolaylaştırmaktadır. Sınıf ortamında kullanılan öğretim yöntemleri doğrudan öğretim, işbirliğine dayalı öğrenme ve keşif yoluyla öğrenme olarak sıralanabilir (Friend ve Bursuck, 2002; Olson ve Platt, 2004; Putnam, 1998'dan aktaran Kargın, 2012 s. 80).

Programın Uyarlanması

Kaynaştırma öğretmenlerinin öğrencinin programın neresinde olduğunun ya da belirlenen amaçlardan hangilerinin karşıladığının tespit edilip öğrencinin düzeyine göre programda uyarlamalara gitmeleri gerekir (Sucuoğlu ve Kargın, 2006, s. 136). Örneğin ortaokul 6 sınıfa giden bir öğrencinin okuma yazmada olması gereken seviyesi 5. sınıf düzeyinde ise öğretmenin o öğrenciye 5. sınıf düzeyinde bir uyarlama yapması gerekir.

Öğretimsel Süreçlerde Yapılması Gereken Uyarlamalar

Kaynaştırma öğretmeni öğretimi yapılacak konuyu küçük adımlara ayırma, her bir adımda öğrencinin yapacağı tekrarı artırma ve gerektiğinde farklı öğretim yöntem tekniklerini kullanmasıdır (Sucuoğlu ve Kargın, 2006, s. 136). Kaynaştırma öğrencisinin yetersizliğine göre öğretim yöntem tekniği, araç gereç ve materyallerin seçimi, kitap ve çalışma yapraklarının uygun puntolarda yapılması, öğrencinin seviyesine göre etkinliklerin hazırlanması gibi faaliyetlerdir.

Sınav Süresi ve Zamanına İlişkin Uyarlamalar

Kaynaştırma öğrencileri bilgiyi işleme ve soruları cevaplamada akranları kadar yeterli olmadıkları ve fiziksel yetersizlikleri nedeniyle kısa sürede yoruldukları ve sıkıldıkları için sınavlarda süre ve zaman uyarlaması yapılması gerekmektedir. Bu nedenle öğretmenler, bu öğrenciler için sınav planı hazırlarken ek süre verme, gerekli durumda ara verme, ayrı sınav yapma, gibi uyarlamalarda bulunmalıdır (Gürsel ve Vuran, 2010, s. 214).

Sınav Sorularında Uyarlamalar

Kaynaştırma öğrencilerinin özelliklerine ve gereksinimlerine göre sınav formatlarının verilmiş biçimlerindeki değişiklikleri kapsar. İşitme öğrencilerinin sesi yükselten cihazlara ihtiyaç duyması, görme engellerlin üç boyutlu materyallere veya az gören öğrencilerin büyütece ihtiyaç duyması gerekebilir (Gürsel ve Vuran, 2010, s. 215).

Kargın (2010) Öğretimsel uyarlamaların yapılması için şu temel noktalara dikkat çekmiştir:

1. Kaynaştırma öğrencilerinin matematik, Türkçe, fen bilgisi gibi diğer tüm derslerdeki performansını belirlemek gerekir. Bunu yaparken öğrencinin bulunduğu sınıfın müfredatını değil bütün ilköğretimin müfredatı göz önünde bulundurulmalıdır.
2. Güçlük çektiği alanlar için bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanmalıdır. Hazırlanan planda öğrencinin bir yıl sürede ulaşması beklenen hedefler yazılmalıdır.
3. Bireyselleştirilmiş eğitim programı uygulanırken farklı öğretim yöntemlerini kullanılmalıdır. Öğretmen klasik öğretim yöntemi yerine, işbirliğine dayalı öğretim, buluş yoluyla öğretim gibi farklı öğretim yöntemlerini kullanılmalıdır.
4. Her öğrencinin öğrenme hızının farklı olduğundan öğretmen, konuyu farklı güçlük düzeylerinde ele alan konu anlatımları, çalışma yaprakları ve sınavlar düzenlemelidir. Bu durumda her öğrenci kendi düzeyinde öğrenmiş olacaktır.
5. Öğrencilerin birbirlerinin öğrenmelerini desteklemek ve birbirlerine model olmaları amacıyla öğrencilerle grup çalışmaları yapılmalıdır. Ayrıca akran öğretimi etkili ve sık kullanılmalıdır.
6. Öğretimin değerlendirilmesinde sınıf geneli değerlendirme yerine öğrencinin başlangıçta belirlenen program hedeflerine göre değerlendirme ve notlandırma yapılmalıdır (s. 84).

Öğretimsel uyarlamaların yetersizliği olan öğrencilerin gereksinimlerini karşılayabilmesi, akranları ile birlikte öğretimsel etkinliklere katılarak kendi hızında öğrenmesinin sağlanabilmesi için, öğretmenin, öğrencinin özelliklerini ve öğrenme stilini bilmesi gerekmektedir. Çünkü etkili öğretim yapmak, öğrencinin bütün özelliklerini de bilmeyi gerekli kılar (Sucuoğlu, 2006, s. 34).

Sosyal Bilgiler öğretiminde kaynaştırma öğrencilerine yönelik etkili bir öğretim sunulabilmesi için yapılacak uyarlama çalışmaları fiziksel çevrenin uyarlanmasının yanı sıra, program, içerik, öğretim yöntem ve teknikleri, araç-gereç ve materyaller, sınavlar ve süreleri, değerlendirme süreci gibi boyutlarda uyarlamalara gidilmelidir. Bu şekilde bir öğretimin gerçekleşmesi normal öğrencilere ve kaynaştırma öğrencilerine etkili öğretimin verilebilmesinde çok önemli katkısı olacaktır.

Kaynaştırmada Öğretimsel Düzenlemeleri Etkileyen Faktörler

Kaynaştırma eğitiminde önemli bir süreç olan öğretimsel düzenlemelerin yapılmasını etkileyen dört grupta incelenmiştir.

Öğretmen Faktörü

Kaynaştırma uygulamalarının verimli gerçekleştirilmesi için öğretmen faktörü çok önemlidir. Bu konuda özel eğitimciler başta olmak üzere rehber öğretmenleri, okul müdürleri gibi uzmanlar destek vermelidirler.

Kaynaştırma öğretmeni, etkili bir kaynaştırma uygulamaları için öncelikle bu alanda hizmet içi eğitim, kurs, seminer vs. gibi eğitimlerin verilmesi gerekir. Öğretmenler kendi alanında da uzman olmalı, profesyonel etkinlikler planlamalı, zaman yönetimi, karşılaştırma yapmama, kendini yenileme gibi alanlarda gerekli niteliğe sahip olmalıdır (Rosenberg, 2002, s. 379).

Kaynaştırma programlarının başarılı olmasında en önemli faktörlerden bir diğeri yetersizlikten etkilenen öğrenciye karşı tutumlardır. Normal öğrencilerin yetersizlikten etkilenen öğrenciye karşı tutumları, okuldaki personelin tutumları ve ailelerin tutumları engelli bireyin başarısını etkilediğı kabul edilmektedir (Diken ve Sucuoğlu'dan aktaran, Özmen, 2003, s. 73).

Öğrenci Faktörü

Öğrencinin akranlarıyla sosyal iletişimi ve etkileşimi kaynaştırmaya yönelik hazırbulunuşluğu, hazırlanan düzenlemeye karşı tutumu, dil düzeyi, okuma yazma gibi becerileri göz önüne alarak öğretimsel düzenlemeler planlanmalıdır. Öğrencinin problem davranışlarının olup olmadığı da kaynaştırma eğitimini etkiler. Sınıfta aktif katılım sağlanacak uygulamalar düzenlenmeli ve öğretim zevkli hale getirilmelidir (Özmen, 2003, s.76).

İçerik Faktörü

Öğretilecek içerik müfredat programlarıyla belirlenir. Program yetersizlikten etkilenen öğrenciye de göre düzenlenmeli ve öğrencinin ihtiyacına yönelik olarak bireyselleştirilerek

sunulmalıdır. Sunulan içerikle ilgili önceki bilgiler, içeriğin işlevselliği gibi öğeler de öğretimin düzenlenmesini etkileyen faktörlerdir (Özmen, 2003, s.76).

Ortam faktörü

Özellikle kaynaştırma eğitiminde sınıfın fiziksel ortamı, öğrencinin güvenli ve rahatça hareket edebileceği şekilde düzenlenmelidir. Bu durumdan en çok etkilenen ortopedik yetersizliği olan ve görme yetersizliği olan öğrencileri için bu düzenlemeler daha çok önem arz eder. Sınıfın ısısı, ışık durumu ve ses yalıtımı, uygun mobilya seçimi ve oturma düzenleri, tahta, masa ve sıraların yüksekliği gibi çalışma koşullarının sağlanması önemli olan faktörlerdir (Özmen, 2003, s.76).

Kaynaştırma Eğitiminde Eğitim Teknolojileri Kullanımı

Özel gereksinimli öğrenciler için yeni erişim teknolojilerinin, yenilikçi cihazların ve teknolojilerin hızlı gelişiminden ortaya çıkacak görsel, bedensel ve işitsel aktivitelerin özellikle dil bilgisi ve telaffuz alanlarında gelişim sağlaması açısından önemlidir (Chen ve Thielemann'dan aktaran Tas, 2011, s. 27).

Gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin en önemli sorunlarından biri olarak görülen teknolojik imkânların sınırlı olması özellikle özel eğitim ve kaynaştırma öğrencilerinin bu imkânlardan yararlanamamasına neden olup öğrencilerin istenilen seviyeye ulaşmalarını sağlamada en büyük engellerden biri olarak söylenebilir.

Kaynaştırmanın Etkileri

Kaynaştırmanın günümüzde daha fazla tercih edilmesinin temelinde, engelli ve normal gelişim gösteren öğrencilere yönelik olumlu etkilerin olması görülmektedir (Kargın, 2010, s. 74). Kaynaştırmanın olumlu etkide bulunduğu gruplar aşağıda sıralanmıştır.

Engelli Öğrencilere Etkileri

Kaynaştırmanın amacına uygun olarak gerçekleştirildiği ve yetersizliği olan öğrencilerin gelişimine olumlu katkılar sağladığı düşünülmektedir. Bu katkıları Loreman, Deppeler ve Harvey'dan aktaran Kargın, (2010) şu şekilde açıklamışlardır.

- Yetersizliği olan öğrencilerin, normal gelişim gösteren akranlarıyla kaynaştırma sırasında, ayrı eğitim ortamlarına göre daha fazla sosyal etkileşimde bulunması beklenir.
- Kaynaştırma ortamında ki öğrencilerin daha heterojen olmasından dolayı yetersizliği olan öğrenciler sosyal gelişim, iletişim ve akademik beceriler için uygun modeller görme olanağını, ayrı ortamlara göre daha fazla yakalarlar ve bu alandaki gelişimleri ayrı ortamlara göre daha hızlı olması beklenmektedir.
- Kaynaştırma ortamları ayrıştırmayı en aza indirdiğinden bu ortamlarda eğitim gören engelli bireylerin topluma uyum becerilerinin ayrı eğitim ortamlarında öğrenim gören bireylere göre daha fazla gelişme göstereceğini söylemek mümkündür (s. 74).

Normal Gelişim Gösteren Öğrencilere Etkileri

Kaynaştırma eğitimi sadece yetersizliği olan bireylere yönelik olarak algılanmış olsa da aynı zaman da normal gelişim gösteren akranlarına da katkı sağlamaktadır.

Normal gelişim gösteren öğrencilere yönelik etkilerinden birisi, engelli akranlarının gelişim özellikleri ve gereksinimleri hakkında daha fazla bilgi öğrenirler. Edindikleri bu bilgiler toplumda beraber yaşama becerilerinin gelişmesini sağlamaktadır. Normal gelişim gösteren öğrencileri diğer bir katkısı, engelli akranlarının haklarına saygı duymayı ayrı ortamlara göre daha fazla öğrenirler. Bu akranlarının toplumun bir parçası olduğunu kabul ederler (Loreman, Deppeler ve Harvey'dan aktaran Kargın, 2010, s. 75).

Kaynaştırmada Değerlendirme

Kaynaştırma öğrencilerine yönelik en büyük problemlerden birisi öğretimlerinin değerlendirilmesidir. Normal gelişim gösteren öğrencilerin seviyeleriyle aynı düzeyde olmadığı için, bu öğrencilere yönelik olarak sınav öncesi öğrenciyle özel olarak sınav

yapılacak konulara ilişkin ya da benzer sorular üzerinde çalışmalar yapmak, aileleri veya uzman kişilerin desteğini de alarak bu konuda çalışmalar yapılmalıdır (Sucuoğlu, 2006, s. 25).

Kaynaştırma öğrencisinin gereksinimlerinin karşılanabilmesi, akranlarıyla birlikte ama kendi hızında öğrenebilmesi için, öğrencinin performansının uygun yöntemlerle değerlendirilmesidir. Öğretici, kaynaştırma öğrencisinin herhangi bir konudaki düzeyini tespit ettiğinde, bu öğrenci için öğretim yılında gerçekleştirilmesi gereken hedefleri daha kolay belirleyecektir.

Öğrencinin Performansını Değerlendirme

Öğrenciye sunulan öğretimin değerlendirilmesi öğretim için çok önemlidir. Öğrencilerin hedeflenen öğretimsel amaçlara ulaşip ulaşmama durumlarının değerlendirmesi ile öğrencinin yanı sıra öğretmeninde gelişimlerinin belirlenebilir.

Özel gereksinimli öğrenci için öğretimsel amaçlar, öğretimin başında belirlenmiyor ve bu uygun öğretim yöntemleriyle değerlendirilmiyorsa, öğrencinin bu öğretim sürecinden ne kadar yararlandığı da bilinmeyecektir. Öğrencinin performansı, akademik başarı testleri, ürün dosyaları ve program ağırlıklı değerlendirme gibi çok farklı teknikler ve araçlar kullanılarak değerlendirilebilir (Sucuoğlu, 2006, s.27).

Akademik başarıyı değerlendirme

Öğretmenler, öğrenci başarısını değerlendirmek için çok çeşitli araç, gereç, yöntem, teknik ve stratejiler kullanırlar. Akademik başarıyı değerlendirmek için, programa dayalı değerlendirme, grup ve bireysel testler gibi birçok testler vardır. Bu testler öğrencinin yetersizliği ve seviyesine göre uygulanır (Venn, 2007, s. 352).

Kaynaştırmada Rol Oynayanların Görev ve Sorumlulukları

Özel eğitim hizmetleri yönetmeliğinde (2000) kaynaştırmada rol oynayanların görev ve sorumluluklarını şu şekilde belirtmiştir (madde 72):

- a. Müdür; kaynaştırma uygulamaları için kurumda gerekli düzenlemeleri planlar ve uygulanmasını sağlar, özel eğitim hizmetleri kurulu ile işbirliği yapar.

- b. Gezerek özel eğitim görevi verilen öğretmen; bireyselleştirilmiş eğitim planlarını uygular, değerlendirir, gerektiğinde bireye, aileye, öğretmene ve kuruma bilgi verir.
- c. Öğretmen; özel eğitim gerektiren öğrencilerin sınıf tarafından sosyal kabulü için önlemler alır, bireysel ve gelişim özelliklerini dikkate alarak değerlendirme yapar, programı bireyselleştirerek uygular. Bu çerçevede aileler, ilgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliği içinde çalışır.
- d. Rehber öğretmen; kaynaştırma uygulaması kararı ile gelen öğrenciler için, uygun eğitim ortamının düzenlenmesinde ve uygulamada yer alan öğretmenlere, öğrencilerin gelişimlerini izleme ve aile eğitimi konularında rehberlik eder.
- e. Aile; programın uygulanması sırasında çalışanlara etkin bir şekilde katılır, gerektiğinde eğitim araç-gereç desteği sağlayabilir
- f. Özel eğitim gerektiren birey; değerlendirme sonrasında çıkan eğitim önlemi ve yöneltme kararında isteğini belirtir (s. 48)

İlgili Araştırmalar

Ülkemizde özel gereksinimli çocukların eğitimine yönelik en önemli gelişme, bu çocukların akranları ile aynı sınıf ortamında ve birlikte öğrenmelerine imkân sağlayacak kaynaştırma çalışmalarının başlamış olmasıdır. Bu çalışmalar kapsamında 1986 yılından itibaren özel gereksinimli öğrenciler ilköğretim okullarının sınıflarına yerleştirilmeye başlanmış ve günümüzde bu sayı 50000'e yaklaşmıştır (Sucuoğlu, 2006).

Kaynaştırma öğrencilere yönelik olarak birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Kaynaştırma öğrencilere yönelik fen bilgisi öğretmenliği, sınıf öğretmenliği, beden eğitimi öğretmenliği, okul öncesi öğretmenliği, özel eğitim vs alanlarında çalışmalar mevcuttur. Fakat sosyal bilgiler öğretmenliği alanında kaynaştırma öğrencilerine yönelik çalışma bulunmamaktadır.

Batu (2000), "özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırıldığı bir kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaştırmaya karşılaşılan sorunlara ilişkin görüş ve önerileri" adlı niteliksel araştırma ile kaynaştırma uygulaması yapan kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüş ve önerilerini belirlemeyi hedeflemiştir. Öğretmenlerin görüşleri kaynaştırma uygulamasının özürlü öğrenci için yararlı bir uygulama olduğu yönündedir. Ancak öğretimi değerlendirme çalışmalarında özürlü öğrenci lehine taraflı davranılmasının normal öğrencilerle sosyal etkileşimi etkilediğini

belirtmişlerdir. Adı geçen çalışmada, öğretmenlerin önerileri arasında en fazla dikkat çeken öneri "sınıflara en fazla iki kaynaştırma öğrencisinin yerleştirilmesi" önerisidir.

Ertunç (2008), “Kaynaştırma eğitimi uygulanan ilköğretim ikinci kademedeki görev alan beden eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi hakkındaki bilgi düzeylerinin ve sınıflarındaki engelli öğrenciye bakış açılarının değerlendirilmesi” konulu araştırmasında, beden eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamaları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ancak kaynaştırma öğrencilerine bakış açılarının olumlu olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Orhan (2010) araştırmasında, problem davranışlarını ve kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin kaynaştırma hakkında görüşlerini ele almıştır. Çalışmanın sonucunda özel gereksinimli öğrenciler ile normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri ve problem davranışları arasında anlamlı bir fark olduğu, kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin olumsuz yönde olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Vural’ın (2008) yaptığı çalışmanın amacı, kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin öğretimin uyarlanmasına ilişkin yaptıkları çalışmaların belirlenmesidir. Araştırmanın bulgularına göre, kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin eğitim öğretim ortamının düzenlenmesinde sıra düzenine dikkat ettikleri fakat diğer ortam düzenlemelerine yer vermedikleri, amaç uyarlamalarında ise basitleştirmeler yapma, temel amaçları alma, seviyeye uygun amaçlar ve ek amaçlar belirleme çalışmalarını yaptıkları fakat bunlara dair bir planlamanın olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Kullandıkları yöntemlerin ise soru cevap, dramatizasyon ve demonstrasyon üzerinde yoğunlaştığını görmüştür. Yöntemlerde yapılan uyarlamaların daha çok kaynaştırma öğrencisinin etkinlik çalışmalarında ve soru-cevap yönteminde olduğu tespit etmiştir. Materyallerde ise kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin çoğunun uyarlama yapmadığını görmüştür. İçeriğin hazırlanmasında ve sunumunda uyarlama yaptıklarını belirtmelerine rağmen hazırlık yapılmadan uygulama esnasında yapılmaya çalışıldığı ve sınırlı kaldığını tespit etmiştir. Kaynaştırma sınıfı öğretmenleri sözlü sınav, test ve gözlem ölçme değerlendirme tekniklerini daha çok kullanmışlardır. Kullandıkları ölçme ve değerlendirme tekniklerinden sözlü sınav ve performans ödevlerinde, uyarlama çalışmalarına daha fazla yer verdiklerini görmüştür.

Kuğu (2011), “İlköğretim 1. kademedeki kaynaştırma eğitimine ilişkin öğretmen ve ebeveyn tutumlarının kaynaştırma öğrencilerinin temel akademik beceri düzeylerine etkisi” adlı araştırmasında, kaynaştırma öğrencilerinin temel akademik beceri ve alt boyutları olan dil

gelişimi ve sayı-zaman beceri düzeylerinin öğretmen tutumlarına göre değişmediğine ulaşmıştır. Yine, bu öğrencilerin temel akademik ve dil gelişimi beceri düzeylerinin ebeveyn tutumları ile ilişkili olduğu sonucunu bulmuştur. Ebeveynlerin kaynaştırma eğitimine yönelik tutumlarının olumluluk düzeyi arttıkça, öğrencilerin temel akademik beceri düzeylerinin yükseldiği, olumluluk düzeyi azaldıkça da beceri düzeylerinin düştüğüne ulaşmıştır.

Önder (2007) araştırmasında, kaynaştırma uygulamalarını yürüten sınıf öğretmenlerinin tamamı özel eğitim ile ilgili herhangi bir programa katılmadığını, Öğretmenlerin bir bölümü özel gereksinimli öğrenciyi sınıfa yerleştirmeden önce onun hakkında detaylı bilgi toplamadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin 13 tanesi kaynaştırma öğrencisini sınıfa yerleştirmeden önce, diğer öğrencilere kaynaştırma öğrencisinin özellikleri hakkında herhangi bir bilgi vermediklerini belirtirken, öğretmenlerin 17'si sınıfta özel gereksinimli öğrenci için uyarılama yapmadıklarını belirtirken geri kalan 12 öğretmende ders esnasında küçük değişikliklere gittikleri bulgusuna ulaşmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması, görüşmelerin yapılması, verilerin analizi ve geçerlik güvenirlik çalışmalarına yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, katılımcılara kullanmaları için çok sayıda yollar ve bunları geliştirmek için çok farklı alternatifler sunan bir tekniktir. Nitel araştırma sosyal yaşamın özelliklerini ölçmek için ve ölçümlerle yeni kavram ve teorilerin oluşturulduğu bir süreçtir (Nevman, 2003, s. 171).

Araştırmada nitel araştırma yaklaşımlarından biri olan betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Betimsel analizde, görüşülen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtmak için doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu analizde amaç, ulaşılan bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 256).

Araştırmada elde edilen veriler yazılı hale getirildikten sonra betimsel analizi yapılmış ve bu analiz sonucunda literatür ve uzman desteği ile kategori ve alt kategoriler oluşturulmuştur.

Araştırmada kaynaştırma öğrencisi olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaptıkları öğretimsel faaliyetlere ilişkin görüş ve önerilerinin belirlenmesi için nitel araştırmada veri toplama araçlarından biri olan görüşme tekniğinden yararlanılmıştır.

Görüşme nitel araştırmada en çok kullanılan veri toplama aracı olarak görülmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Görüşme, en az iki kişi arasında gerçekleşen ve sözlü olarak devam eden bir iletişim süreci olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk ve diğ., 2012 s. 150).

Görüşmeler, yaygın olarak yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmamış görüşme ve yarı-yapılandırılmış görüşme olarak üçe ayrılır.

Yapılandırılmış görüşmelerde, araştırmacının önceden hazırlamış olduğu sorular vardır ve genel olarak görüşülenden seçeneklerden birini seçmesi istenir. Yapılandırılmamış görüşmeler, araştırmacıya konuya ilişkin maddelerden oluşan soruların sorulmasında büyük serbestlik sağlar. Sorular ve sıralamaları sabit olmayıp görüşme sırasında gelişebilir. Yarı yapılandırılmış görüşme ise, hem sabit seçenekli cevaplamayı hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi bir araya getirir. Bu nedenle bu görüşme türü diğer iki yöntemin avantaj ve dezavantajlarını karşılar (Büyüköztürk ve diğ., 2012, s. 151-152).

Bu araştırmada ise görüşme çeşitlerinden yarı-yapılandırılmış görüşme işe koşulmuştur. Yarı-yapılandırılmış görüşme, katılımcıların verdikleri cevaplara esneklik sağladığı, problemi derinlemesine araştırma fırsatı sunduğu için tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaokul kademesinde bulunan ve kaynaştırma öğrencisi olan sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmuştur. Bu okullar arasından amaçlı örneklem yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme ile seçilen 41 sosyal bilgiler öğretmeni araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Araştırmanın örneklemini “Amaçlı Örneklem” tekniği ile belirlenmiştir. Bu teknik nicel araştırma geleneği içinde gelişen, ancak nitel araştırmacılar tarafından da sınırlı bir biçimde kullanılan olasılık temelli örnekleme yöntemlerinin tersine, tümüyle nitel araştırmanın içinde doğan örnekleme tekniğidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 135).

Amaçlı örneklemin mantığını, araştırmanın daha derinlemesine yapılabilmesi için daha bilgili kişi/durumların seçilmesi oluşturur (Tarman ve Yiğit, 2014, s. 230). Amaçlı örneklem çeşitlerinden ölçüt örnekleme ile katılımcılar belirlenmiştir. Ölçüt örneklemedeki temel anlayış önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan tüm durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 135).

Ölçme Araçları

Kaynaştırma öğrencisi olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yaptıkları öğretimsel faaliyetlere ilişkin görüş ve önerilerinin belirlenmesi amacıyla sosyal bilgiler öğretmenleri için “Bilgi Formu” ve yarı-yapılandırılmış “Görüşme Formu”

araştırmanın ölçme araçlarını oluşturmuştur. Araştırmada kullanılan bilgi formu ve görüşme formu literatürden faydalanarak ve uzman desteği alınarak hazırlanmıştır.

Bilgi Formu

Araştırma da kullanılan “Bilgi Formu” (EK-1) araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet, yaş, mesleki kıdem, branş, eğitim durumu, mesleki yaşantı sürecinde kaynaştırma eğitimi ile ilgili eğitim alma durumu, sınıfındaki genel öğrenci sayısı, sınıfındaki kaynaştırma öğrenci sayısı ve son olarak meslek hayatında beraber çalıştığı engelli öğrencilerinden en çok sorun yaşadığı özel gereksinimli öğrenci grupları ile ilgili bilgiler istenmiştir. Formun geliştirilmesinde 4 uzman görüşü alınmış olup formda 9 adet soruya yer verilmiştir.

Görüşme Formu

Araştırmada “Kaynaştırma Öğrencisi Olan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yaptıkları Eğitim Öğretim Faaliyetlerine İlişkin Görüş ve Önerileri”nin tespiti için hazırlanan “Görüşme Formu” (EK-2), öğretmenlerin ders yılı başlamadan önce kaynaştırma ve normal gelişim gösteren öğrencilere yönelik hazırlıkları, diğer kaynak kullanma durumları, öğretmenlerin ders planı yapma, BEP’ ten yararlanma durumu, fiziksel düzenlemeleri, konu seçimi, öğretim yöntem ve teknik, öğretim araç-gereç ve materyal kullanımı ve uyarlama yapma durumları, kullandıkları değerlendirme yöntemleri, akran ve öğretmen ilişkileri ve son olarak etkili kaynaştırma eğitimi için programdan, okul yöneticilerinden ve uzman kişilerden beklenti, görüş ve önerilerinin neler olduğu araştırmanın sorularını oluşturmuştur.

Geçerlilik ve Güvenirlik

Kaynaştırma öğrencisi olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu öğrencilere yaptıkları eğitim öğretim faaliyetlerine ilişkin görüş ve önerilerinin belirlenmesi için hazırlanmış olan yarı-yapılandırılmış görüşme ölçeği, uzman desteği ile madde analizi yapılarak görüşme soruları oluşturulmuş olup pilot uygulaması rastgele seçilen dört okulda yapılmıştır. Pilot uygulama sonucunda ortaya çıkan eksiklikler 3 uzman desteği alınarak nihai görüşme

soruları oluşturulmuş ve bu eksiklikler giderilmiştir. Öğretmenler için hazırlanan “Bilgi Formu” literatüre dayandırılarak ve 3 uzman desteği alınarak hazırlanmıştır.

Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla, uygulama yapıldıktan sonra elde edilen veriler betimsel analizinden sonra, literatür ve uzman desteği ile tablo içerisinde kategori ve alt kategoriler haline getirilmiş ve ulaşılan bulgular yorumlanmıştır. Bu süreç boyunca araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliği kapsamında “Uzman İncelemesi” yapılmıştır. Bu yol izlenerek araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği sağlanmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanması, literatür taraması ve uzman desteğinin alınmasıyla oluşturulan öğretmenler için “Bilgi Formu” ve nitel araştırmada veri toplama araçlarından yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kapsamında hazırlanan “Görüşme Formu” ile toplanmıştır.

Görüşmeler amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örneklem ile belirlenen öğretmenlerle ve kararlaştırılan tarih ve yerde, gönüllülük esasına göre gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin toplanması sürecinde görüşme formunu desteklemek için ses kaydı ile görüşmeler gerçekleştirilmiş ve bu görüşmeler betimsel analizine tabi tutularak araştırmaya dâhil edilmiştir.

Araştırmanın yapılacağı okulların listesi özel eğitim ve rehberlik hizmetleri genel müdürlüğünden belirlenmiş ve Ankara il milli eğitim müdürlüğünden gerekli izin alınmıştır (EK-3).

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırmaya katılan öğretmenlere uygulanan bilgi formu ile elde edilen bulgular tablo halinde belirtilmiş ve yorumlanmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerine uygulanan yarı-yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilen veriler ise betimsel analizine tabi tutularak çözümlenmiş, tablo içerisinde kategori ve alt kategoriler oluşturulmuş ve elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Oluşturulan kategoriler ve alt kategoriler literatürden destek alınarak hazırlanmıştır. Tabloda yer verilen örnekler başlığı ise araştırmada ulaşılan dikkat çekici görüşler ve en çok tekrar eden katılımcı görüşleri alınarak oluşturulmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde; bulgular ve yorumlar, araştırmada belirlenen alt amaçlar kapsamında sırasıyla açıklanmıştır.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmada ilk olarak “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim öğretim yılının başında kaynaştırma öğrencilerine yönelik hazırlıkları nelerdir?” sorusuna cevap aranmıştır. Bu sorular “kaynaştırma öğrencilerine yönelik hazırlıklar” ve “normal gelişim gösteren öğrencilere yönelik hazırlıklar” olmak üzere iki alt grupta incelenmiştir.

Öğretmenlerin “kaynaştırma öğrencilerine yönelik dönem başındaki hazırlıkları” sorusuna verdikleri cevaplar betimsel analizine tabi tutulmuştur.

Analiz sonucunda (1) “BEP’e yönelik hazırlıklar,” (2) “Öğrenciye ilişkin hazırlıklar,” (3) “İşbirliği,” (4) “Diğer” olmak üzere dört kategori oluşturulabilmiştir.

Aşağıda verilen Tablo 1.’de görüşme yapılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin (n=41) bu soruya verdikleri cevapların analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Dönem Başındaki Hazırlıkları

Kategoriler	Alt kategoriler	Örnekler
1- BEP’e yönelik hazırlıklar (n=28)	a. Öğrenci seviyesi/düzeyine göre BEP hazırlama (n=7) b. Öğrencinin engel durumuna göre BEP hazırlama (n=3) c. Diğer (n=18)	“Kaynaştırma öğrenciler saptandıktan sonra (bu tür öğrenciler toplantılarda idare tarafından bildiriliyor) BEP (bireyselleştirilmiş eğitim planı) hazırlıyorum.” (K-1, E, 7)
2- İşbirliği (n=24)	a. Rehberlik servisi ile işbirliği (n=14) b. Aile-veli ile işbirliği (n=5) c. Özel eğitimciyle işbirliği (n=3) d. Okul müdürüyle işbirliği (n=2)	“Okul yönetimi ve rehberlik servisinden öğrencinin bu durumu hakkında ayrıntılı bilgi alırım. Öğrencinin öğrenme düzeyi hakkında diğer branş öğretmenlerinden bilgi alırım.” (K-13, E, 6)
3- Öğrenciye ilişkin hazırlıklar (n=17)	a. Öğrencinin öğrenme düzeyini saptama (n=9) b. Öğrenciyi tanıma (n=5) c. Öğrencinin yetersizlik durumu belirleme (n=3)	“Öğrencilerin seviyesine göre konu seçimi yapıp ona göre hazırlık yapıyoruz.” (K-21, K, 31)
4- Diğer (n=7)	a. Etkinlik ve Materyal hazırlama (n=5) b. Farklı bir çalışma yapılmama (n=2)	“Derslerimin yoğunluğu ve öğrenci mevcudundan dolayı çok özel bir çalışma yapamıyorum.” (K-19, E, 14)

Tablo 1.’de sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim yılı başında gerçekleştirdiği kaynaştırma öğrencilerine yönelik hazırlık çalışmaları incelendiğinde, öğretmenlerin en çok “BEP’ e yönelik hazırlık çalışmaları” (n=28) yaptıkları görülmüştür. Bu kategori (a) “Öğrencinin engel durumuna göre BEP hazırlama” (n=3), (b) “Öğrenci seviyesi/düzeyine göre BEP hazırlama” (n=7) ve (c) “Diğer” (n=18) olmak üzere üç alt kategoride toplanabilmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu soruya ilişkin ikinci sırada en sık belirttikleri hazırlık çalışması “İşbirliği” (n=24) kategorisinde olmuştur. Bu kategori (a) “Rehberlik servisi ile işbirliği” (n=14), (b) “Aile-veli ile işbirliği” (n=5), (c) “Özel eğitimciyle işbirliği” (n=3), (d) “Okul müdürüyle işbirliği” (n=2) olmak üzere dört alt kategoriye ayrılmıştır.

Üçüncü sırada öğretmenlerin üzerinde durduğu hazırlık çalışmasına ilişkin görüşler “Öğrenciye ilişkin hazırlıklar” (n=17) kategorisinde toplanmıştır. Bu kategori (a) “Öğrencinin öğrenme düzeyini saptama” (n=9), (b) “Öğrenciyi tanıma” (n=5), (c) “Öğrencinin yetersizlik durumu belirleme” (n=3) olmak üzere üç alt kategoriyle ilişkilendirilmiştir.

Bu üç kategorinin dışında kalanlar ise “Diğer” (n=7) kategorisini oluşturmuştur. Bu kategorinin alt başlıklarını (a) “Etkinlik ve materyal temini” (n=5), (b) (c) “Farklı bir çalışma yapmama” (n=2) oluşturmuştur.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik hazırlıkları alt problemine ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıda yer almaktadır:

[...] her kaynaştırma öğrencisi için bireysel eğitim planı, Bep dediğimiz planlama yapılıyor. O planlamada, hani yıl boyu müfredat konuları doğrultusunda uygulanmaya çalışılıyor. Bep bizim olmazsa olmazımız yani. Mecburen hazırlanmak zorunda olan bir planımız. En başta, başlıca yaptığımız şey bu. (K-39, K,22)

[...] rehberlik merkeziyle birlikte hareket ediyoruz. Rehberlik merkezi ile birlikte bir yıllık plan hazırlıyoruz. O plana göre hareket ediyorum. Yani ne vermem gerekiyorsa, o konuyla ilgili, temayla ilgili, basit şeyler, içerikler hazırlıyorum, kazanımlar. O kazanımlara göre çocuklara ödevlerini veriyorum. Ya da eğer yaptıysa, ne yaptıysa onu kontrol ediyorum. Ya da sözel bir şeyler vermeye çalışıyorum, o dersle ilgili [...] (K-36, K, 14)

“Çok fazla yardımcı olabileceğimi zannetmiyorum, çünkü bireysel çalışma yapamıyorum, ayrıca diğer öğrencilerimizin de kaynaştırma öğrencileri kadar ihtiyacı olabiliyor”(K-26, K, 25)

Öğretmenlerin bu soruya yönelik vermiş oldukları cevaplara göre, dönem başında kaynaştırma öğrencilerine yönelik yaptıkları en yaygın çalışmaların “BEP” yönelik hazırlıklar” olduğu görülmektedir. Bu hazırlıklar kapsamında, dönem başında kaynaştırma öğrencilerini tanıma, yetersizlik durumlarını belirleme ve eğitsel düzeylerini belirleme gibi özelliklerin BEP için gerekli olan ön koşullar olduğu söylenebilir. Fakat bazı öğretmenlerin herhangi bir hazırlık çalışmasında bulunmaması bulgu ile ortaya çıkarılan ilgi çekici bir sonuç olmuştur.

Diğer taraftan bu araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin kişisel bilgileri incelendiğinde, kaynaştırma eğitimi alan öğretmen sayısı 16, eğitim almayan öğretmen sayısı ise 13 olarak görülmektedir. Bu durumda, kaynaştırma eğitimi almayanların BEP hazırlığına (n=16) daha çok önem verdiği, buna karşın kaynaştırma eğitimi alan öğretmenlerin BEP hazırlığına (n=13) daha az önem verdiği söylenebilir. Dolayısıyla buradan kaynaştırma eğitimi almamış olmanın BEP hazırlığı yapmaya engel olmadığı sonucu çıkarılabilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin normal gelişim gösteren öğrencilere yönelik dönem başında yaptıkları hazırlıklar nelerdir? sorusuna verilen cevaplar betimsel analizine tabi tutulmuştur. Betimsel analiz sonucunda (1) “Sınıfa yönelik hazırlıklar,” (2) “İşbirliği yapma,” (3) “Diğer” olmak üzere üç kategori oluşturulmuş olup bu soruya yönelik analiz sonuçları aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Normal Gelişim Gösteren Öğrencilere Yönelik Dönem Başındaki Hazırlıkları

Kategori	Alt Kategori	Örnekler
1-Sınıfa yönelik hazırlıklar (n=38)	a. Sınıfı bilgilendirme (n=24) b. Destek eğitimi (n=14)	“Öncelikle kaynaştırma öğrencisinin özür durumu ve özellikleri hakkında rehber öğretmenden bilgiler öğreniyorum. Daha sonra kaynaştırma öğrencisini rehber öğretmeni aracılığı ile sınıftan dışarı çıkarıyorum ve tüm sınıfla bu öğrenci hakkında bilgilendirmelerde bulunuyorum. Daha sonra öğrenciyi tüm sınıfla tanıştırıyorum...” (K-1, E, 7)
2- İşbirliği yapma (n=11)	a. Rehberlik servisi (n=8) b. Aile-veli (n=2) c. Özel eğitimci (n=1)	“Rehber öğretmen ve destek eğitimi veren öğretmenlerle iş birliği yaparak hazırlıyoruz.” (K-29, K, 19)
3- Diğer (=12)	a. Herhangi bir çalışma yapmama (n=10) b. Öğrenciden bilgi alma (n=2)	“Bu konuda daha çok okul rehberlik öğretmeni çalışmalar yapmaktadır.” (K-22, K, 14)

Tablo 2’de görüldüğü gibi bu bulguya ilişkin üzerinde en çok durulan görüşlerin “Sınıfa yönelik hazırlık” (n=38) kategorisinde olduğu görülmektedir. Bu kategoriye yönelik (a)

“Sınıfı bilgilendirme” (n=24), (b) “Destek eğitimi” (n=14) olmak üzere iki alt kategori oluşturulmuştur.

İkinci olarak en sık belirtilen görüş “İşbirliği yapma” (n=11) kategorisinde toplandığı görülmektedir. Bu kategori (a) “Rehberlik servisi” (n=8), (b) “Aile-veli” (n=2), (c) “Özel eğitimci” (n=1) olmak üzere üç alt kategoride belirtilmiştir.

Herhangi bir kategorinin içerisinde yer almayan görüşler “Diğer” (n=12) kategorisini oluşturmuştur. Bu kategori (a) “Herhangi bir çalışma yapmama” (n=10), (b) “Öğrenciden bilgi alma” (n=2) olmak üzere iki alt kategoride gösterilmiştir.

Bu soruya ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin vermiş olduğu bazı cevaplar aşağıda yer almaktadır:

“Zaman zaman bu çocuklara, eğer çok yıllık arkadaşlarıysa sıkıntı değil. Onlar zaten o çocuğun özel taraflarını biliyorlar. Ama yeni, sıfır başlarsa, yeni başlayacaksa o sınıfa, yeni başlayacaksa sınıf mutlaka hani güzel bir dille, hani arkadaşınızın belki sizler kadar hızlı kavrayamayabiliyor vs. işte o sırada artık kullanacağımız şeylere bağlı, cümlelere bağlı; güzel bir açıklamayla sınıf aydınlatılır.” (K-38, K, 8)

“Ben orada rahatlık yaşadım o çocuk baştan oradaymış. Sınıftaki çocuklar bana yardımcı oldular. Arkadaşıyla ilgili beni bilgilendirdiler. Bana pek bir şey kalmadı...” (K-39, K, 22)

“...Yardımcı olabilecek birkaç kişi belirliyorum ve sınıf içi ve sınıf dışında kaynaştırma öğrencisine yardımcı olmalarını söylüyorum.” (K-3, E, 6)

Bu tablo da elde edilen bulgu ile öğretmenleri çoğunluğunun dönem başında kaynaştırma uygulamaları kapsamında, sınıftaki öğrencileri bu konuda bilgilendirme, kaynaştırma öğrencilerine destek olmalarını sağlamaya çalışma gibi faaliyetlerde ve birtakım eğitsel hazırlıklarda bulundukları söylenebilir.

Öğretmenlerin bir kısmının bu konuda özellikle rehber öğretmenler başta olmak üzere uzmanlarla işbirliği yaptıkları görülmüştür. Bazı öğretmenlerin kaynaştırma öğrencilerine yönelik olarak, normal gelişim gösteren öğrencileri bilgilendirmenin gerekmediğini, kendilerinin bu konuda normal gelişim gösteren öğrencilerden bilgi aldığı araştırmanın diğer dikkat çeken bulgularındandır.

Dönem başında normal gelişim gösteren öğrencilere yönelik hazırlık çalışmaları yapmayan öğretmenlerin azımsanmayacak sayıda olması araştırmada ortaya çıkarılan önemli bulgular arasında olduğunu söylemek mümkün.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmada oluşturulan alt problemlerden ikincisi olan bu alt problemi “ Kaynaştırma öğrencisi olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu öğrencilerine yönelik yaptıkları eğitim öğretim faaliyetleri (kaynaklardan yararlanma durumu, ders planı düzenlemeleri, BEP’ ten faydalanma durumu, fiziksel ortam ve düzenlemeleri, konu seçimi, yöntem-teknik kullanımı, araç-gereç ve materyal kullanımı, yöntem-teknik ve etkinlikleri uyarlama durumu, değerlendirme yöntemleri kullanımı) nelerdir? sorusu oluşturmuştur. Bu alt probleme ilişkin yapılan analiz sonuçları aşağıda belirtilmiştir.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerine (n=41) “Kaynaştırma öğrencilerine yönelik sosyal bilgiler dersi öğretimsel faaliyetleri için diğer kaynaklardan (makale, dergi, kitap, uzman, vb.) yararlanıyor musunuz? sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar araştırmacı tarafından betimsel analize tabi tutulmuştur. Analizde öğretmen görüşleri, (1) “Öğretimsel kaynaklar” (n=26), (2) “Uzman desteği” (n=22) ve (3) “Diğer (n=11) olmak üzere üç kategoride toplanmıştır. Bu soruya sosyal bilgiler öğretmenlerinin verdikleri cevaplara yönelik analiz sonuçlarına aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaklardan (Makale, Dergi, Kitap, vb.) Yararlanma Durumu

Kategoriler	Alt Kategoriler	Örnekler
1. Öğretimsel kaynaklar (n=26)	a. Kitap (n=7) b. İnternet (n=6) c. Dergi (n=3) d. Makale (n=2) e. Diğer (n=8)	“Tez, makale, dergi gibi kaynaklardan ve konuyla ilgili internet kaynaklarından yararlanırım. Fakat sınırlı düzeyde yapmaktayım.” (K-11, E, 3)
2- Uzman desteği (n=18)	a. Rehber öğretmen (n=11) b. Özel eğitimci (n=5) c. Branş öğretmenleri (n=2)	“Rehber öğretmenden, diğer öğretmenlerden, idarecilerden ve okuldaki özel eğitim öğretmeninden karşılaştığım durumlarda yapmam gerekenler hakkında istişare ederim. Ailesiyle görüşürüm...” (K-13, E, 6)
3- Diğer (n=11)	a. Herhangi bir kaynaktan faydalanmama (n=9) b. Zaman yetersizliği (n=2)	“Hayır, zamanım olmuyor.” (K-6, E,19)

Tablo 3. İncelendiğinde öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi öğretimsel faaliyetleri için yararlandıkları kaynaklara ilişkin en yaygın görüşler “öğretimsel kaynaklar” (n=26) kategorisinde toplanmıştır. Bu kategoriye ilişkin, (a) “Kitap” (n=7), (b) “İnternet” (n=6), (c) “Dergi” (n=3), (d) “Makale” (n=2) ve (e) “Diğer” (n=8) olmak üzere beş alt kategori oluşturulmuştur.

İkinci sırada belirtilen en yaygın görüşler “Uzman desteği” (n=22) kategorisinde olmuştur. Bu kategoriye ilişkin (a) “Rehber öğretmen” (n=11), (b) “Özel eğitimci” (n=5), (c) “Branş öğretmenleri” (n=2) şeklinde üç alt kategori oluşturulmuştur.

Bu kategorilerin dışında kalanları “Diğer” (n=11) kategorisi oluşturmuştur. Bu kategori (a) “Herhangi bir kaynaktan yararlanmama” (n=10) ve (b) “Zaman yetersizliği” (n=1) olmak üzere iki kategoride belirtilmiştir.

Bu bulguya yönelik bazı öğretmen görüşleri aşağıda belirtilmiştir:

“...İnternette yararlanıyorum, doğrusunu söylemek gerekirse. İnternette bu çocuklar ile ilgili neler yapılabilir, hangi materyaller kullanılabilir.”

(K-36, K,14

“Kaynaktan yararlanmıyorum. Rehberlik servisiyle birinci elden yararlanıyorum. Gerekli uyarıları yapıyorlar. Her an görüşüyorlar. En çok uzman ve rehberlik hocasından yararlanıyorum.” (K-40, E, 22)

Bu tablodan elde edilen bulgu ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma eğitime ilişkin en çok kitap, internette indirilen yazılı kaynaklar, dergi gibi yazılı kaynaklardan yararlandığı söylenebilir. Bu bulgudan hareketle, öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi çerçevesinde uzman desteğini bu konuda yeterli düzeyde alamadıklarını ve bu eksikliği gidermek için kitap, dergi, internet gibi kaynaklardan yararlandıklarını söylemek mümkün.

Diğer taraftan öğretmenlerin azımsanmayacak bir kısmının hiçbir kaynaktan yararlanmadığının görülmesi noktasından hareketle kaynaştırma eğitiminin amacına hizmet etme açısından önemli bir eksikliğin olduğu ifade edilebilir.

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Sosyal Bilgiler dersinizi planlarken kaynaştırma öğrencisi bakımından ele aldığınızda dersinizi nasıl planlıyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar sonucunda (1) “Ders planı düzenlemeleri” (n=38) ve (2) “Diğer” (n=14) kategorileri oluşturulabilmektedir. Bu bulguya ilişkin analiz sonuçları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Ders Planlama Durumu

Kategoriler	Alt Kategoriler	Örnekler
1-Ders planı düzenlemeleri (n=38)	a. İçerik düzenlemeleri (n=23) ○ Basitleştirme ○ Somutlaştırma ○ Temel bilgilere yer verme b. Öğrenci Seviyesine/yetersizliğine göre yapılan düzenlemeler (n=10) c. BEP'e göre yapılan düzenlemeler (n=5)	“Sosyal bilgiler dersini planlarken öğrencinin kaynaştırmaya konu olan engeli, seviyesi ve davranışları göz önüne alarak bir planlama yapıyoruz.” (K-4, E, 19) “Kaynaştırma öğrencisinin düzeyine göre ya konuları daha basit düzeyde ya da sosyal bilgiler dersi ile ilgili belli başlı konulara yer vererek planlıyorum.” (K-22, K, 14). “BEP planları uygulanıyor. Daha önceki öğretmeninden veya rehberlik servisinden tavsiye alınarak, planlama yapılıyor.” (K-33, E,20)
2-Diğer (n=14)	“Ekstra bir şey yok. Dersi anlamayınca soyut şeyleri anlamıyor. Kavram la öğreniyor ezberle. Kavram ödevleri veriyorum. Onları yapıp geliyor. Çalışma kitapları var ondan çalışıyor.” (K-40, K, 22)	

Tablo 4.'te görüldüğü gibi sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik sosyal bilgiler dersi planlama durumuna ilişkin en yaygın görüşlerin “Ders planı düzenlemeleri” (n=38) kategorisinde toplandığı görülmektedir. Bu kategori (a) “İçerik düzenlemeleri” (n=23) (Basitleştirme, somutlaştırma, temel bilgilere yer verme), (b) Öğrenci seviyesine/yetersizliğine göre yapılan düzenlemeler” (n=10) ve (c) “BEP” göre yapılan düzenlemeler” (n=5) olmak üzere üç alt kategoriyle ilişkilendirilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu soruya vermiş oldukları yanıtlar çerçevesinde oluşturulan bu kategorilerin dışında kalanlar ise “Diğer” (n=14) kategorisinde toplanabilmektedir.

Bu bulguya yönelik dikkat çeken öğretmen görüşlerinden bazıları aşağıda gösterilmiştir:

“İşte yıllık plan hazırlıyorum. O üniteyle ilgili ne vermem gerekiyorsa, eğer öğrencide seviyesine bakıyorum. Neyi kaldırabilir; hangi düzeyde. Ona göre kazanımlar hazırlıyorum. O kazanımları direk çocuğa ev ödevi olarak veriyorum. Ailesiyle birlikte çalışıyor.” (K-36, K, 2)

“Sene başında öğrencinin seviyesini belirlemek için hazırbulunuşluk testi uygulayıp seviyesine uygun BEP hazırlıyorum. RAM’ dan gelen rapor doğrultusunda planı şekillendiriyorum.”(K-20,K,2)

“Öğrencilerin etrafındaki olayları yorumlaması en azından topluma uyumlu bireyler olmasını sağlayıcı yardımlarda bulunmak.” (K-17,K,17)

Bu bulgulardan hareketle sosyal bilgiler öğretmenlerinin birçoğunun sosyal bilgiler dersini planlarken kaynaştırma öğrencilerini dikkate aldıkları söylenebilir. Planlamaya ilişkin düzenlemelerde bazı öğretmenlerin bu konuda uzman desteği aldıkları, bazılarının ise kendi imkânları ile düzenleme yaptıkları ifade edilebilir. Diğer taraftan sosyal bilgiler öğretmenlerinin bir kısmının ders planında düzenleme yapmadıkları araştırma kapsamında ilgi çeken bulgular arasında görülmüştür.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerine yöneltilen “Sosyal bilgiler kaynaştırma öğrencileriniz için bireyselleştirilmiş eğitim planlarından yararlanıyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplarla ilgili (1) ”Yararlanıyorum,” (2) “Bazen yararlanıyorum,” (3) “Diğer” kategorileri oluşturulmuştur. Bu bulguya ilişkin analiz sonuçları aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 5. *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik BEP’ ten Yararlanma Durumu*

Kategoriler	Örnekler
1- Yararlanıyorum (n=27)	“Elbette yararlanıyorum. En önemli materyallerden biri plan çünkü yol haritanız o sizin. Plan olmadan etkili bir eğitim yapmanız mümkün değil.” (K-1, E, 7)
2- Bazen Yararlanıyorum (n=8)	“Bu planları, dönemin başında yapıyorum. Ancak konuları yetiştirme kaygısıyla düzenli olarak bu plana uyduğumu söyleyemem.” (K-8, E, 4)
3- Diğer (n=7)	“5.sınıf öğrencim daha önce belirttiğim gibi öz bakım, temel ihtiyaçlarını bile karşılayamadığı için bu öğrenciye yönelik hiçbir şey yapmıyorum desem yanlış olmaz...” (K-3, E, 6)

Tablo 5. incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğunun kaynaştırma eğitiminde BEP’ ten yararlandığı “Yararlanıyorum” (n=27) kategorisi ile görülmektedir. Bu konuda bazen yararlananlar ise “Bazen yararlanıyorum” (n=8) kategorisinde toplanmıştır. Üçüncü olarak “Diğer” (n=7) kategorisi bu kategorilerin dışında kalan görüşlerden oluşturulmuştur.

Öğretmenlerin bu soruya vermiş olduğu ilgi çeken cevaplardan bazıları aşağıda belirtilmiştir:

“Bazı okullarda evet kendimiz hazırlıyoruz, bazı okullarda bize hazır geliyor.
“ (K-35, K, 7)

“Mecburen, evet mecburen bu devletin bir dayatması zaten, bunu yapmak zorundasın. Teftiş geçirdiğin zaman kaynaştırma ile ilgili ilk sorulacak şey bu zaten. Yapmak zorundasın...” (K-38, K, 28)

“Zor bir soru bizi çok yönlendiriyor bir form veriyor bunu geri veriyorum. Genel bir tür kırtasiye görüntüsü çok bir şey vermiyor...” (K-41, E, 22)

“Bep kaynaştırma öğrencisinin anayasasıdır. Buna binaen Bep sürekli göz önünde bulundurmanız gerekiyor.” (K-7, E, 5)

Bu tablodan elde edilen bulgudan hareketle sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük bir kısmı BEP’ ten yararlandığını, buna karşın az sayıda öğretmenin BEP’ ten bazen yararlandığını söylemek mümkündür. Özellikle bazı öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim planının kaynaştırma öğrencilerinin anayasası olarak gördüklerini, bu planın kendileri için elzem olarak düşündükleri fark edilmiştir. Kimi öğretmenlerin ise bu konudan yakındıklarını, kendilerine bir dayatma olarak gördüklerini düşünenlerin yanı sıra, bu planın kendilerini yönlendirdiğini söyleyenlerin de olması araştırmanın dikkat çekici bulguları arasında yerini almıştır. Bazı öğretmenlerin, bireyselleştirilmiş eğitim planlarından yararlanmadığının elde edilmesi ile kaynaştırma eğitiminde önemli bir eksikliğin ortaya çıkarıldığını söylemek mümkündür.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerine yöneltilen “Sosyal Bilgiler kaynaştırma öğrencileriniz için sınıfın fiziksel ortam ve düzenlemelerini nasıl yapıyorsunuz? Sorusuna ilişkin (1) “fiziksel ortam düzenlemeleri”, (2) “fiziksel ortama ilişkin yetersizlikler”, (3) “Diğer” olmak üzere üç kategori oluşturulabilmiştir.

Bu soruya verilen cevaplar yazılı hale getirildikten sonra betimsel analiz yapılmış olup sonuçları aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 6. *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Fiziksel Ortam ve Düzenlemeleri*

Kategoriler	Alt Kategoriler	Örnekler
1-Fiziksel ortam düzenlemeleri (n= 32)	a. Öğretmen tercihine göre düzenleme (n= 9) b. Akran desteği amaçlı düzenleme (n= 9) c. Eğitsel amaçlı düzenleme (n= 8) d. Engel durumuna göre düzenleme (n= 5) e. Kişisel tercihe göre düzenleme (n= 3)	“Sosyal bilgiler dersi kaynaştırma öğrencileri için sınıf düzenlemesinde, a) Görme, duyma, zihinsel gibi engel gruplarında öğrencimiz sınıfın orta grubunda ve önlerde oturmasına, b) Öğrencinin önünde, arkasında, sağında ve solunda öğrenci bulunmasına dikkat ediyorum. Bu durum hem eğitim öğretim hem de sosyalleşmede kolaylık sağlayacaktır.” (K-4, E, 19)
2. Fiziksel ortama ilişkin yetersizlikler (n=9)	a. Fiziki imkânların sınırlı olması (n=5) b. Sınıf mevcudunun fazla olması (n=4)	“Sınıf çok kalabalık olduğu için özel bir düzenleme yapamıyorum” (K-24, E, 21)
3- Diğer (n=13)	a. Farklı bir düzenleme yapmama (n=10) b. İşbirliği (n=3)	“Rehber öğretmenle işbirliği yapıyoruz.” (K-29, K, 13) “Oturma planında onlara yönelik bir uygulamam yok.” (K-15, E, 15)

Tablo 6.’ya göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin en çok üzerinde durmuş oldukları görüşü “Fiziksel ortam düzenlemeleri” (n=32) oluşturmıştır. Bu kategoriyle ilişkili (a) “Öğretmen tercihine göre düzenleme” (n= 9), (b) “Akran desteği amaçlı düzenleme” (n=9), (c) “Eğitsel amaçlı düzenleme” (n=8), (d) “Engel durumuna göre düzenleme” (n=5), (e) “Kişisel tercihe göre düzenleme” (n=3) olmak üzere beş alt kategori oluşturulmuştur.

Öğretmenlerin ikinci sırada en çok üzerinde durduğu görüşler “Fiziksel ortama ilişkin yetersizlikler” (n=9) kategorisini oluşturmıştır. Bu kategori (a) “Fiziki imkânların sınırlı olması” (n=5), (b) “Sınıf mevcudunun fazla olması” (n=5) olmak üzere iki alt kategoride belirtilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin verdikleri cevaplar sonucunda oluşturulan kategorilerin dışında kalan görüşler “Diğer” (n=13) kategorisinde toplanabilmektedir. Bu kategori (a) “Farklı bir düzenlememe yapmama” (n=10), (b) “İşbirliği” (n=3) şeklinde iki alt kategorilerine ayrılmıştır.

Öğretmenlerin belirtmiş olduğu görüşlerden bazıları ise aşağıda belirtilmiştir:

“...sınıf öğretmeniyle birlikte gene rehber öğretmenle birlikte hareket ediyoruz. Öğrencinin durumuna bakarak...” (K-36, K, 14)

“...kaynaştırma olan öğrencilerde ise daha ön plana çıkmasını sağlayacak şekilde yani ön sıralara oturtuyorum böylece dikkatinin dağılması bir nebze engellenmiş oluyor. Ayrıca öğrencinin kendini güvende hissetmesini sağlayacak bir arkadaşının yanında oturmasına da dikkat ediyorum çünkü yanındaki öğrenci onu destekleyici ve geliştirici olmalı”. (K-2, E, 7)

“Yapamıyorum. 35-40 kişilik sınıflarda kalabalıktan çocuklar zaten sıraya zor oturuyor fiziksel ortamı nasıl düzenleyim. Sadece öğrencinin yetersizliğine göre uygun sıraya oturtmaya çalışıyorum.” (K-2, E, 6)

Bu tablodan elde edilen bulgu ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin birçoğunun kaynaştırma öğrencileri için fiziksel ortam ve düzenlemelerine önem verdikleri söylenebilir. Bu düzenlemelerde genel olarak kaynaştırma öğrencisinin dikkatini toplama, öğretmenin kolay iletişim kurmasını sağlama gibi hedeflerden dolayı öğretmenlerce ön sırada oturmaları sağlanmıştır.

Ulaşılan diğer bir bulgu, fiziksel ve maddi gibi imkânların yetersiz olmasından dolayı düzenleme yapamayanların veya düzenleme yapmakta zorlananların yanı sıra herhangi bir düzenleme yapmayanların olduğu da araştırmada dikkat çeken bulgular arasında yer almıştır.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerine “Sosyal Bilgiler dersiniz için konuları seçerken kaynaştırma öğrencileriniz bakımından dikkat ettikleriniz nelerdir?” sorusu sorulmuştur.

Bu soruya verilen cevaplar yazılı hale getirildikten sonra betimsel analize tabi tutulmuştur. Bu analize göre (1) “Konu seçiminde öğrenciye göre (seviyesi/yetersizliği) düzenleme yapma” (n=29), (2) “Konularda (basitleştirme/ somutlaştırma) düzenleme yapma” (n=16) ve (3) “Diğer” (işbirliği/düzenleme yapmama)” (n= 6) olmak üzere üç kategori oluşturulabilmektedir. Bu bulguya ilişkin analiz sonuçları aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Konu Seçimi Düzenlemeleri

Kategoriler	Örnekler
1- Konu seçiminde öğrenciye göre (seviyesi/yetersizliği) düzenleme yapma (n=29)	“En önemlisi öğrencinin seviyesidir. Öğrencinin kolayca başarabileceği konuları seçiyorum.” (K-1, E, 7)
2- Konularda (basitleştirme/somutlaştırma) düzenleme yapma (n=16)	“Kaynaştırma düzeyine göre ya da öğrenme yeteneğine göre basitte zora doğru konular belirlenip uygulamaya konuluyor.” (K-33, K, 20).
3- Diğer (işbirliği/düzenleme yapmama) (n=6)	“Destek eğitimi veren öğretmenleriyle görüşüp hazırlıyoruz. (K-29, K, 13) “Konular ders kitaplarında hazır geliyor. (kaynaştırma öğrencilerin düzeyleri, öğrenime devam ettikleri Sınıf düzeyinin altında olduğu için ders kitabındaki konularda değişikliğe gitmiyorum).” (K-3, K, 6)

Tablo 7. incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik konu seçimi düzenlemelerinde en çok üzerinde durdukları görüşler “Konu seçiminde öğrenciye göre seviyesi/yetersizliği/ihtiyacı) düzenleme yapma” (n=29) üzerinde olmuştur.

Bu soruya verilen cevaplardan oluşturulan ve ikinci sırada vurgulanan görüşler ise “Konularda (basitleştirme/somutlaştırma) düzenleme yapma” (n=16) kategorisinde toplanmıştır. Bu kategorilerin dışında kalan görüşler ise “Diğer (işbirliği/düzenleme yapmama)” (n=6) kategorisinde toplanabilmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu soruya vermiş oldukları yanıtlar arasında ilgi çekenlerden bazıları aşağıda yer almaktadır:

“Konularımı öğrencilerime göre anlatıyorum onun için kavram düzeyine indiriyorum. Çocuğun hayata atıldığında Türkiye de Ankara’yı bulsun işlevsel şeyleri öğretiyorum. Bölgesini bilsin tarım ürünlerini bilsin...” (K-40, E, 22)

“Konuları seçtiğim zaman ağır olmayan, soyut olmayan somut olanları seçiyorum. Ülkemizi somut olanları anlatıyorum. Ülkemizin başkenti filan yakın çevresinden anlatıyorum. Tarihi anlatmakta zorlanıyorum.” (K-39, K, 8)

“...Çok basit, mesela diyelim Osmanlı devletinin kurucusu kimdir? Osman Bey. Yani işte Osman Bey’in neler yaptığı ya da işte nereleri fethetti gibi sorulara, detayına girmeden çok basit, belli kavram, kurucusu kimdir, başkenti neresidir. Mesela bazen Sultan Mehmet ne yapmıştır derim. Yükselme dönemine girmiştir, İstanbul’u almıştır. Çok basit ve kısa, öz cümlelerle vermeye çalışıyorum.” (K-36, K, 2)

Bu bulgudan hareketle, sosyal bilgiler öğretmenlerinin, konu seçiminde özellikle öğrencinin seviyesi, yetersizlik durumu gibi kaynaştırma eğitiminde dikkate alınması gereken önemli ilkeleri göz önünde bulundurdıkları söylenebilir.

Diğer taraftan kaynaştırma öğrencilerine yönelik sosyal bilgiler ders konularının bazı öğretmenlere hazırlanmış bir şekilde verilmesi, bazılarına ise bu konuda herhangi bir desteğin sunulmaması araştırmada ulaşılan ilgi çeken bir bulgudur.

Öğretmenlerin “Sosyal Bilgiler dersinde kaynaştırma öğrencileriniz için hangi öğretim yöntem ve teknikleri kullanıyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevapların betimsel analiz sonuçları (1) “Kullanılan yöntem teknikler,” (2) “Yöntem teknik kullanmayanlar” olmak üzere iki kategoride açıklanmıştır.

Tablo 8.’de görüşme yapılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin (n=41) bu soruya vermiş oldukları cevapların analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 8. *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik öğretim Yöntem-Teknik Kullanma Durumları*

Kategoriler	Alt kategoriler	Örnekler
1. Kullanılan Öğretim Yöntem-Teknikler (n= 61)	a. Soru-Cevap (n= 20) b. Görsel materyal destekli teknikler (n= 10) c. Düz anlatım (n= 8) d. Yazma/okuma (n= 6) e. Drama (n= 6) f. Beyin Fırtınası (n= 4) g. Grup çalışması (n= 4) h. Eğitsel oyun (n=3)	“Daha çok soru- cevap, düz anlatım, beyin fırtınası gibi teknikleri kullanıyorum.” (K-7, E, 5) “Soru sorma. Onların düzeyine uygun sorular sormaya çalışıyorum.” (K-15, E,1 5)
2. Farklı Bir Öğretim Yöntem-Tekniği Kullanmayanlar (n=5)	“Kaynaştırma öğrencileri için herhangi bir ek yöntem ve teknik kullanmıyorum.” (K-3,E,6)	

Tablo 8. incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine ilişkin araştırmacı tarafından yapılan analizde “Kullanılan öğretim yöntem-teknikler” (n=36) kategorisi oluşturulmuştur. Bu kategori; (a) “Soru-Cevap” (n=20), (b) “Görsel materyal destekli teknikler” (n=10), (c) “Yazma/okuma” (n=6), (d) “Düz anlatım” (n=8), (e) “Drama” (n=6), (f) “Beyin Fırtınası” (n=4), (g) “Grup çalışması” (n=4) ve (h) “Eğitsel oyun” (n=3) olmak üzere sekiz alt kategori ile açıklanmıştır.

Bu soruya ilişkin verilen cevaplardan ikinci sırada belirtilen görüşleri “Öğretim yöntem-tekniki kullanmayanlar” (n=5) kategorisinde toplanmıştır.

Bu bulguya yönelik öğretmenlerce verilen cevaplar arasında dikkat çekenlerden bazıları aşağıda sıralanmıştır.

“...Soru cevap ben çok kullanırım. Çünkü soru cevapta çocuk işin içine ortak oluyor, dâhil oluyor. Bir de o artı- eksi yöntemi var.” (K-38, K, 28)

“Çocukları kaynaştırma durumlarına uygun olarak, buluş yoluyla, araştırma-inceleme yoluyla öğrenme, çoklu zeka, soru cevap tekniklerini kullanırım”. (K-2, E, 6)

“Şimdi özel olarak 40 dakika içerisinde hem normal öğrenciye hem kaynaştırma öğrencisine çok fazla, hani hem onlara öğretiyorum hem de kaynaştırma öğrencisine bir şeyler anlatmaya çalışıyorum dersek yalan olur. Bunu ben zaten sanmıyorum da bizim birçok kişinin yapabileceğini...” (K-35, K, 7)

Bu bulgu ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğunun kaynaştırma eğitim sürecinde öğretim yöntem-teknikleri işe koştuklarını söylenebilir. Bunlardan en sık kullanılanları soru-cevap, görsel materyal destekli teknikler, düz anlatım, gibi yöntem-tekniklerdir.

Buna karşın bazı öğretmenlerin ise süre sorunu yaşamaları, sınıfların kalabalık olması, bu konuda bilgi eksikliklerinin olması gibi önemli olarak gördükleri sebeplerden dolayı bu öğrencilere özgü veya normal öğrencilere kullandıkları öğretim yöntem teknikleri dışında farklı bir yöntem-teknikler kullanmadıkları ifade edilebilir.

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerine “Sosyal Bilgiler dersi kaynaştırma öğrencileriniz için ne tür öğretim araç-gereç ve materyalleri kullanıyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevaplar, (1) “Kullanılan araç-gereç ve materyaller”, (2) “Farklı bir Araç-gereç ve materyal kullanmayanlar” olmak üzere iki kategori de toplanmıştır. Tablo 9.’da

görüşme yapılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin (n=41) bu soruya verdikleri cevapların analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 9. *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Öğretim Araç-Gereç ve Materyal Kullanma Durumları*

Kategoriler	Alt kategoriler	Örnekler
1- Kullanılan araç gereç ve materyaller (n=50)	a. Harita (n= 16) b. Ders kitapları (n=9) c. Fotoğraf/resim/film (n= 7) d. Projeksiyon (n=6) e. Küre (n= 5) f. Atlas (n= 4) g. Maket (n=3)	“Maketler, projeksiyon, çalışma kağıtları vs. gibi araç-gereçleri kullanıyorum. Bunların dışında araç-gereç ve materyal kullanma imkânım zaten sınırlı çünkü imkânlar sınırlı.” (K-2, E, 6).
2- Farklı bir araç-gereç ve materyal kullanmayanlar (n= 12)	“ Ekstra bir materyaller kullandığımız pek söylenemez. Zaten sınıf içinde tek kişi oldukları için çok vakit ayırmakta mümkün olmuyor.” (K-8, K, 4) “Materyal yetersizliğinden dolayı çok fazla araç-gereç kullanmıyoruz.” (K-34, K, 20)	

Tablo 9.'da sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminde kullandıkları araç-gereç ve materyallere ilişkin vermiş oldukları yanıtların analiz sonuçları verilmiştir. Bu konuda üzerinde en çok durulan görüşlerden ilk olarak “Kullanılan araç-gereç ve materyaller” (n= 50) kategorisi oluşturulmuştur. Bu kategori ise (a) “Harita” (n= 16), (b) “Ders kitapları” (n=9), (c) “Fotoğraf/resim/film” (n= 7), (d) “Projeksiyon” (n=6), (e) “Küre” (n= 5), (f) “Atlas” (n= 4) ve (g) “Maket” (n=3) olmak üzere yedi alt kategoride ifade edilebilmiştir.

Kaynaştırma öğrencisi olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu soruya yönelik vermiş oldukları yanıtlardan oluşturulan diğer kategoriye “Farklı bir araç-gereç ve materyal kullanmayanlar” (n= 12) oluşturmuştur.

Bu bulguya ilişkin sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından belirtilen ilgi çekici bazı cevaplar aşağıda belirtilmiştir:

“Bu konuda yeterli imkânlar olmadığından sınırlı sayıda araç-gereç ve materyaller kullanabiliyorum. Örneğin üç boyutlu, ışıklı ve aydınlatılmış görsel haritalar bulmakta zorlanıyorum. Genel olarak projeksiyon, bilgisayar, harita, maket veya renkli kartonlar kullanabiliyorum.” (K-11, E, 3)

“...okullarda araç gerecimiz yok... Normal diğer öğrenciler için ne varsa onlar içinde kullanıyoruz. O da olabilirse tabi.” (K-36, K, 2)

Tablo 9.’dan elde edilen bulgulara göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin birçoğu kaynaştırma eğitiminde, öğretim araç-gereç ve materyalleri kullandıkları söylenebilir. Ancak kullanılan araç-gereç ve materyallerin tamamına yakını normal öğrencilere kullandıklarından farklı olmadığı belirlenmiştir. Bu durumda kaynaştırma öğrencilerinin yetersizliği ve seviyesine göre öğretim araç-gereç ve materyallerin kullanılmadığını, bu konuda önemli bir eksikliğin ortaya çıktığını söylemek mümkün. Bunun yanı sıra bazı öğretmenlerin ise daha açık bir şekilde bu öğrenciler için farklı bir araç-gereç ve materyaller kullanmadıklarını yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerin araç-gereç ve materyal kullanamama sebepleri arasında mevcut kaynakların yetersiz olması, ilgililerce bu ihtiyaçların giderilmemesi, kendilerinin de bu imkânları karşılamakta zorlandıkları anlaşılmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerine yöneltilen “Sosyal Bilgiler dersinde yaptığınız öğretim yöntem teknik ve etkinlikleri kaynaştırma öğrencileriniz için nasıl uyarlıyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar, (1) “Uyarlama yapma durumu” ve (2) “Diğer” olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. Aşağıda verilen Tablo 10.’da sosyal bilgiler öğretmenlerinin (n=41) bu soruya verdikleri cevaplara ilişkin yapılan analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 10. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Öğretim Yöntem Teknik ve Etkinlikleri Uyarlama Durumları

Kategoriler	Alt Kategoriler	Örnekler
1- Uyarlama Yapma Durumu (n=33)	a. Sadeleştirme/basitleştirme yaparak uyarlama (n=14) b. Seviyelerine/yetersizliklerine göre uyarlama yapma (n=11) c. Görselleştirme (n=5) d. İşbirliği yapma (n=3)	“Benim yaptığım uyarlamanın kısaca mantığı: konuyu daha sade ve daha basit hale getirmek oluyor. Yöntem teknikte de mümkün olduğunca bireyselleştirebilmek ve bire bir ilgilenmek. Etkinliklerde de aynı şeyi söylemem mümkün.” (K-1, E, 7) “Zümremdeki öğretmenlerimin desteğini alıyorum.” (K-12, E, 4)
2- Diğer (n=16)	a. Uyarlama yapmama (n=3) b. BEP destekli uyarlama (n=3) c. Diğer (n=10)	“Daha önce cevapladım, kaynaştırma öğrencilerine yönelik bir etkinliğim yok. (K3-,K, 6)

Tablo 10. incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerine yöneltilen bu soruya verdikleri cevaplarda en çok vurgulanan görüşler “Uyarlama yapma durumu” (n=33) kategorisinde toplanmıştır. Bu kategoriyle ilişkili (a) “Sadeleştirme/basitleştirme yaparak uyarlama” (n=14), (b) “Düzy/seviyelerine göre uyarlama yapma” (n=11), (c) “Görselleştirme” (n=5), (d) “İşbirliği yapma” (n=3) olmak üzere dört alt kategori oluşturulmuştur.

Bu görüşlerin dışında kalanlar “Diğer” (n=5) kategorisini oluşturmuştur. Bu kategori (a) “Herhangi bir uyarlamada bulunmama” (n=5) ve (b) “BEP destekli uyarlama” (n=3) olmak üzere iki alt kategoride toplanmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu soruya ilişkin vermiş oldukları bazı cevapları aşağıda yer almaktadır:

“Soru cevap şeklinde ve daha basit görsel şeylerle anlatıyorum. Soru sayısını azaltıyorum. Sınavları az bir ya da iki test soruyorum kavram şema soruyorum Örn; Türk devletlerinde ortak olanları şekille soruyorum. Tablo veriyorum o dolduruyor. Madde madde veriyorum. Boşluk doldurma şeklinde soruyorum. Tarım ürününü veriyorum boşluk bırakıyorum o dolduruyor.” (K-40, K, 22)

“Şimdi, normal öğrenciye drama yaptırırken kaynaştırma öğrencisine eğer; onun anlayabileceği bir şeyse ona da yaptırıyorum. Ama anlayamayacağı bir şeyse, maalesef ona yaptırıyorum.” (K-35, K, 7)

“Basitleştirerek, çok fazla görsel malzeme kullanarak ve etkinlikler yaparak uyarlıyorum.” (K-8, E, 4)

Bu tablodan elde edilen bulgulara göre kaynaştırma eğitimi sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin birçoğunun öğretim yöntem-teknik ve etkinliklerinde öğretimsel uyarlamaya gittiklerini söylemek mümkündür. Bu uyarlamaların daha çok öğrencinin yetersizliğine göre içeriğin basitleştirilmesi, somutlaştırılması, görselleştirilmesi gibi şekillerde yapıldığı ifade edilebilir.

Ayrıca öğretmenlerin uyarlamaya ilişkin aile, özel eğitimci, rehberlik servisi ve akran gibi kişilerden destek almalarından hareketle bu konuya önem verdiklerini söyleyebiliriz. Ancak bazı öğretmenlerin gerek bu konuda bilgilerinin olmaması gerekse süre yetersizliğinin yaşanması gibi engellerden dolayı bu konuda yetersiz oldukları belirtilebilir.

Öğretmenlerin “Sosyal Bilgiler kaynaştırma öğrencileriniz için ne tür değerlendirme yöntemlerini tercih ediyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevaplar araştırmacı tarafından yazılı hale getirildikten sonra betimsel analizi yapılmıştır.

Analiz sonucunda (1) “Geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemleri,” (2) “Alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemleri,” (3) “Diğer,” olmak üzere üç kategori oluşturulmuştur. Aşağıda sosyal bilgiler öğretmenlerince (n=41) verilen cevapların analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 11. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Kullandıkları Değerlendirme Yöntemleri

Kategoriler	Alt kategoriler	Örnekler
1. Geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemleri (n=39)	a. Yazılı (n=17) b. Test (n=5) c. Sözlü (n=5) d. Doğru-yanlış (n=4) e. Soru-cevap (n=3) f. Boşluk doldurma (n=3) g. Kısa cevap (n=2)	“Sosyal bilgiler kaynaştırma öğrencileri için değerlendirme yapılırken; a) Kısa cevaplı olan, karmaşık olmayan, analiz ve sentez gerektirmeyen sorular, b) Doğru yanlış soruları, c) Uzun ve karmaşık olmayan, basit cümlelerden oluşan ve kelimeleri verilen boşluk doldurmaya sorularını tercih ediyorum.” (K-4, E, 19)
2. Alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemleri (n= 12)	a. Performans görevleri (n=4) b. Gözlem (n=3) c. Proje (n=2) d. Ürün dosyası (n=2) e. Kavram haritası (n=1)	“Performans görevine ağırlık veriyorum. Bireyselleştirilmiş yazılıları kullanmaya çalışsam da her zaman kullanamıyorum...” (K-12, E, 4)
3- Diğer (n=18)	a. Öğrenci seviyesi/yetersizliğine göre değerlendirme (n=10) b. Herhangi bir düzenleme yapmama (n=4) c. BEP’ e göre değerlendirme (n=4)	“Kaynaştırma öğrencime BEP’e uygun ayrı yazılı hazırlıyorum.” (K-20, K, 2) “...Aynı soruları soruyorum. Özel bir soru sormuyorum. Yarım da olsa yanıt geliyor. Onun için genel bir not vardır onu veririm...” (K-4, E, 22)

Tablo 11.’de bu soruya ilişkin oluşturulan kategorilerden sosyal bilgiler öğretmenlerinin en çok kullandığı değerlendirme yöntemlerinin “Geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemleri” (n=39) olduğu görülmektedir. Geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemleri kategorisi (a) “Yazılı” (n=17), (b) “Test” (n=5), (c) “Sözlü” (n=5), (d) “Doğru-yanlış” (n=4), (e) “Soru-cevap” (n=3), (f) “Boşluk doldurma” (n=3), (g) “Kısa cevap” (n=2) şeklinde alt kategorilerine ayrılmıştır.

Bu bulguda ulaşılan ikinci kategoriye “Alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemleri” (n=12) oluşturmuştur. Bu kategori (a) “Performans görevleri” (n=4), (b) “Gözlem” (n=3), (c) “Proje” (n=2), (d) “Ürün dosyası” (n=2), (e) “Kavram haritası” (n=1) şeklinde alt kategorilerine ayrılmıştır.

Üçüncü kategoriye bu görüşlerin dışında kalanlar oluşturmuş olup “Diğer” (n=18) kategorisi ile belirtilmiştir. Bu kategoriden (a) “Öğrenci seviyesi/yetersizliğine göre değerlendirme” (n=10), (b) “Herhangi bir düzenleme yapmama” (n=4), (c) “BEP’ e göre değerlendirme” (n=4) alt kategorileri oluşturulmuştur.

Bu bulgu kapsamında sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından verilen bazı yanıtlar aşağıda belirtilmiştir:

“...sınav sorularını büyüttüğümüz öğrenciye de mümkün olduğunca klasik soru sormamayı tercih ediyoruz. Çünkü, yazmada da görsel olarak sorunu olduğu için yazmada da sorunu oluyor. Yani gözlerini yormamak için, test yöntemini daha çok kullanıyoruz. Ya da çok basit bir kelimelik cevaplar yöntemini kullanıyoruz. Çok daha basit sorular ve dediğim gibi büyüterek ya da biz yardımcı olarak. ...sınıfta hep gözlem oluyor zaten. Onu değerlendirmede tabi ki, yani onun raporuna göre dikkate alıyoruz. Ya normal bir öğrenci gibi düşünmeden, onun raporuna göre, hep gözlemlediğimiz için; gözlem notlarını da dönem sonlarında veriyoruz. Yani sadece sınav olmaz zaten.” (K-37, K, 14)

“Değerlendirme yönteminde de diğer öğrencilerde kullanılan (yazılı sınavlar, performans görevleri vb.) araçları kullanıyorum ama aynı olmuyor. Kaynaştırma öğrencilerinin seviyesine göre soruları yeniden hazırlıyorum ve soru sayılarında da azaltma yapıyorum.” (K-1, E, 7)

Bu bulgudan hareketle kaynaştırma öğrencisi olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim-öğretim faaliyetlerinde kaynaştırma öğrencisinin engel durumu, seviyesi gibi durumlarını dikkate alarak ve çoğunlukla geleneksel ölçme ve değerlendirme yöntemlerini tercih ederek değerlendirmeler yaptıklarını söyleyebilmek mümkündür. Bu geleneksel değerlendirme yöntemlerinin en sık tercih edilenleri arasında yazılı sınav, test ve sözlü sınavlardır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları diğer değerlendirme türü ise alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemleri olduğu görülmektedir. Bu değerlendirme türünde ise en sık performans görevleri ve gözlem tercih edilen değerlendirme yöntemleri olduğu

görülmüştür. Bazı öğretmenlerin ise normal gelişim gösteren öğrencilere uyguladıkları değerlendirme yöntemleri dışında herhangi bir değerlendirme türü kullanmadığı görülmüştür.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemini kaynaştırma öğrencilerine yönelik akran ve öğretmen ilişkileri nasıl gerçekleşmektedir? sorusu oluşturmuştur. Bu alt probleme ilişkin öğretmen görüşleri araştırmacı tarafından yazılı hale getirilmiş olup analiz sonuçları aşağıda yer almıştır.

Araştırma kapsamında sosyal bilgiler öğretmenlerine “Sosyal Bilgiler dersi esnasında kaynaştırma öğrencisi ile akran ilişkisini düzenlerken nelere dikkat edersiniz?” sorusu yöneltilmiştir.

Bu soruya ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin (n=41) verdiği yanıtlar araştırmacı tarafından yazılı hale getirilip analizi sonucunda (1) “kaynaştırma öğrencilerine yönelik düzenlemeler”, (2) “Akranlara yönelik düzenlemeler” ve (3) “Diğer” olmak üzere üç kategori oluşturulmuştur. Araştırmanın analiz sonuçları aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 12. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik Akran İlişkileri Düzenlemeleri

Kategoriler	Alt kategoriler	Örnekler
1.Kaynaştırma öğrencilerine yönelik düzenlemeler (n=20)	a. Özgüven verme (n=8) b. Akran desteği sağlama (n=12) d. Rol/sorumluluk verme (n=4)	“Kaynaştırma öğrencilerin kendilerini güvende hissetmelerini sağlayacak akranlarıyla ilişkiler kurmasını sağlamaya çalışıyorum. Sınıf oturma düzeni kurarken buna dikkat ediyorum.” (K-1, E, 7)
2- Akranlara yönelik düzenlemeler (n=14)	a. Bilgilendirme (n=10) b. Empati (n=5) c. Sosyal kabul (n= 6)	“Dönem başında gerekli tutum, beceri ve davranışları, sınıf içi ve sınıf dışında birbirlerine nasıl davranmaları gerektiği konularında bilgilendirmeler yaparım. Okul döneminde ise gördüğüm olumlu tutum, beceri ve davranışları ödüllendirir, olumsuz tutum, beceri ve davranışların ise giderilmesine yönelik iletişimsel faaliyetler yaparım.” (K-11, E, 3)
3- Diğer (n=5)	a. Herhangi bir düzenleme yapmama (n=3) b. Fiziksel düzenleme yapma (n=2)	“Yan yana oturmalarını isterim. Bu yüzden onunla uyumlu bir öğrenciyi yanına oturttururum. Fakat bazen bu durum başarılı olmayabiliyor.” (K-26, K, 25)

Tablo 12 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik akran ilişkileri düzenlemelerine ilişkin en çok üzerinde durulan görüşler “Kaynaştırma öğrencilerine yönelik düzenlemeler“ (n=20) kategorisinde toplanmıştır. Bu kategoriyle ilişkili (a) “Özgüven verme” (n=8), (b) “Akran desteği sağlama” (n=12), (c) “Rol/sorumluluk verme” (n=4) olmak üzere üç alt kategori oluşturulmuştur.

Öğretmenlerin ikinci sırada üzerinde durdukları görüşleri “Akranlara yönelik düzenlemeler” (n=14) kategorisi oluşturulmuştur. Bu kategori (a) “Bilgilendirme” (n=10), (b) “Empati” (n=5), (c) Sosyal kabul (n= 6) olmak üzere üç alt kategoride açıklanmıştır.

Bu kategorilerin dışında kalanları ise “Diğer” (n=5) kategorisini oluşturmuş olup (a) Herhangi bir düzenleme yapmama (n=3), (b) Fiziksel düzenleme yapma (n=2) olmak üzere iki alt kategoride belirtilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu soruya ilişkin verdikleri bazı yanıtlar aşağıda sıralanmıştır:

“...zaten sınıf uyarılmış olduğu için; sınıf ben ona özel davrandığımda ya bunu çok, nasıl derler hocada bunu çok tutuyor falan filan muhabbeti zaten asla olmuyor. Çünkü biliyor ki öğretmen onu motive edici bir şeyler yapıyor. Bu çocuğun kapasitesi zaten belli, hani demiştim ya merhametliler bu konuda diye. O yüzden akran ilişkisi düzenlerken özel bir şeye asla gerek duyulmuyor.” (K-38, K, 28)

“Onu kırmamaya, onun farklı olduğunu hissetmesini engellemeye çalışıyoruz, kırmamaya çalışıyoruz. Sınıfın bir parçası olduğunu anlatmaya çalışıyoruz. Çok farklı davranmamayı tercih ediyoruz. Çünkü daha bilinçli olanları alınabiliyorlar. Bu nedenle, çok hissettirmeden, evet dışlanmasını engelleyerek, birde çocukların yardımcı olmalarını da sağlayarak, çocuklarımız da çok şey, yardımcıda oluyorlar zaten.” (K-37, K, 14)

Bu tablodan elde edilen bulgulara göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik akran ilişkileri düzenlemelerini önemsediklerini ve bu yönde önemli çalışmalar yaptıklarını söyleyebilmek mümkün. Ayrıca kaynaştırma eğitimi için önemli olan, kaynaştırma öğrencisinin özgüvenini sağlayıcı düzenlemeler yapma, olumlu sınıf iklimi oluşturma, akran desteği sağlama, sosyal kabulü destekleme gibi temel ilkeleri gerçekleştirmeye yönelik faaliyetlerde bulundukları da araştırmada ulaşılan ilgi çekici bulgular arasındadır.

Araştırmada öğretmenlere yöneltilen “Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak kaynaştırma öğrencileriniz ile ilgili ilişkileriniz nasıl gerçekleşmektedir?” sorusu kapsamında verilen yanıtlar (1) “Olumlu tutum,” (2) “Diğer” olmak üzere iki kategoride toplanmıştır.

Aşağıda verilen Tablo 13.’te görüşme yapılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin (n=41) bu soruya verdikleri cevapların analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 13. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yönelik İlişki Durumları

Kategoriler	Alt kategoriler	Örnekler
1- Olumlu tutum (n= 32)	a. Oldukça iyi (n=13) b. Destekleyici (n=9) c. Samimi (n=4) d. Uyumlu (n=3) e. Empati kurma (n=3)	“Tabi ki diğer öğrencilerle aynı olmuyor. Kaynaştırma öğrencilere karşı daha toleranslısınız. Bu da kaynaştırma öğrencilerle derin bir bağ kurmanızı sağlıyor “ (K-1, E,7)
2- Diğer (n=12)	a. Farklı davranmama (n=9) b. Olumsuz tutum (n=3)	“ Sınıflar kalabalık olduğu için ve özel bir eğitim gerektirildiği için bu öğrencilerle yeteri kadar ilgilenemiyorum. “ (K-25, K, 16)

Tablo 13.'de sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencileri ile ilişkileri incelendiğinde, öğretmenler en çok “olumlu tutum” (n=32) üzerinde görüş bildirmişlerdir. Bu kategoriyle ilişkili (a) “Oldukça iyi” (n=13), (b) “Destekleyici” (n=9), (c) “Samimi” (n=4), (d) “Uyumlu” (n=3), (e) “Empati kurma” (n=3) olmak üzere beş alt kategori oluşturulmuştur.

Bu kategorinin dışında kalanlar ise “Diğer” (n=12) kategorisini oluşturmuştur. Bu kategori (a) “Farklı davranmama” (n=9) ve (b) “Olumsuz tutum” (n=3) alt kategorilerine ayrılmıştır.

Bu bulguya ilişkin bazı öğretmen görüşleri aşağıda yer almaktadır:

“Çocuğa göre değişiyor ama ben biraz da sevecen davranıyorum hiçbir hocayla sorun yaşadığını görmedim ve biz onları özel olarak görüyoruz. Onlar da sevgi dolu oluyorlar. Bütün hocalar sevgiyle yaklaşıyorlar...” (K-39, K, 8)

“Kuşşabılıyor ve anlaşabılıyor. Ancak bazen çok ilgilendiğimizde şikayet konularını hep sizin çözenizi bekliyorlar. Bu konu zorlayıcı olabiliyor. (K-30, K, 19)

“Diğerleriyle aynı. Özel bir davranış geliştirmiyorum.” (K-19, E, 14)

Bu tablodan elde edilen bulgulara göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun kaynaştırma öğrencileriyle ilişkilerinin olumlu yönde olduğu, onlara karşı pozitif ayrımcılık yaptıkları ve olumlu tutum sergiledikleri söylenebilir. Buna karşı, bazı

öğretmenlerin, normal öğrencilerin olumsuz etkilenmesinden dolayı özel bir ilgi göstermede zorlandıkları, bazılarının ise bu konuda bilgilerinin olmaması gibi sebeplerden dolayı, normal öğrencilerden farklı bir davranış sergilemediklerini söylemek mümkündür.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın nihai alt problemine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerine “Sosyal bilgiler dersi kapsamında kaynaştırmaya ilişkin öğretimsel faaliyetleri desteklemek amacıyla neler yapılmalıdır?” sorusu yöneltilmiştir.

Bu soruya ilişkin katılımcılara; (a) Programda neler yapılmalıdır? (b) Okul yöneticileri neler yapmalıdır? (c) Uzman kişiler neler yapmalıdır? alt soruları sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplar araştırmacı tarafından betimlenmiştir.

Sosyal Bilgiler dersi kapsamında kaynaştırmaya ilişkin öğretimsel faaliyetleri desteklemek amacıyla “Programda neler yapılmalıdır?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya yönelik olarak (1) “Öğretimsel kaynaklara ilişkin görüşler,” (2) “Kaynaştırma öğrencisine yönelik görüşler,” (3) “Diğer” olmak üzere üç kategori oluşturulabilmiştir.

Aşağıda görüşme yapılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin (n=41) bu soruya verdikleri cevapların analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 14. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Etkili Kaynaştırma Eğitimi Yönelik Programa İlişkin Görüş ve Önerileri

Kategoriler	Alt Kategoriler	Örnekler
1- Öğretimsel kaynaklara ilişkin görüşler (n=15)	a. Etkinlik-kazanımlar eklenmeli (n=10) b. Öğretmen kılavuz kitabı hazırlanmalı (n=3) c. Ek bölümlere yer verilmeli (n=2)	“Çalışma ve ders kitaplarında her ünite de onlar için ek bölümler yapılabilir. Yine program hazırlanırken programın yoğunluğunda kaynaştırma öğrenciler dikkate alınmalı.” (K-1, E, 7) “Kılavuz kitaplarda kaynaştırma öğrencileri bölümü olmalı.” (K-28, K, 13)
2- Kaynaştırma öğrencisine yönelik görüşler (n= 14)	a. Öğrencinin seviyesi dikkate alınmalı (n=5) b. Öğrencinin yetersizliği dikkate alınmalı (n=4) c. Öğrencinin günlük hayatına ilişkin ihtiyaçlar karşılanmalı (n= 3) d. Öğrenci sayısı azaltılmalı (n=2)	“Daha günlük hayatla bağlantılı konular belirlenebilir. Program kaynaştırma düzeyine göre, yetersizliğe göre hazırlanabilir.” (K-33, E, 20) “Öğrenme özellikleri farklı olan öğrenciler göz önüne alınarak programa kazanımlar hazırlanmalı.” (K-10, K, 24)
3- Diğer (n= 13)	a. Program uygulanabilir olmalı (n= 5) b. Esnek olmalı (n= 3) c. Bireyselleştirilmiş plan olmalı (n= 3) d. Destek odası artırılmalı e. (n= 2)	“Öğrencilerin programları uzman kişiler tarafında hazırlanıp uygulanabilir hale getirilebilir.” (K-2, E, 6).

Tablo 14. İncelendiğinde sosyal bilgiler dersi kapsamında kaynaştırmaya ilişkin öğretimsel faaliyetleri desteklemek amacıyla “Programda neler yapılmalıdır?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin betimsel analiz yapılmıştır. Analiz sonucunda öğretmenlerin en çok üzerinde durdukları görüşlerden ilk olarak “Öğretimsel kaynaklara ilişkin görüşler” (n=15) kategorisi oluşturulmuştur. Bu kategoriye ilişkin (a) “Etkinlik-kazanımlar eklenmeli” (n=10) , (b) “Öğretmen kılavuz kitabı hazırlanmalı” (n=3), (c) “Ek bölümlere yer verilmeli” (n=2) kategorileri olmak üzere üç alt kategori belirlenmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu soruya yönelik ikinci sırada en sık belirttikleri görüşlerden “Kaynaştırma öğrencisine yönelik görüşler (n=14) kategorisi oluşturulmuştur. Bu kategori, (a) “Öğrencinin seviyesi dikkate alınmalı” (n=5), (b) “Öğrencinin yetersizliği

dikkate alınmalı” (n=4), (c) “Öğrencinin günlük hayatına ilişkin ihtiyaçlar karşılanmalı” (n= 3), (d) “Öğrenci sayısı azaltılmalı” (n=2) kategorileri olmak üzere dört alt kategoriyle ilişkilendirilmiştir.

Bu iki kategorinin dışında kalanlar ise “Diğer” (n=13) kategorisini oluşturmuştur. Bu kategori (a) “Program uygulanabilir olmalı” (n=5), (b) “Esnek olmalı” (n=3), (c) “Bireyselleştirilmiş plan olmalı” (n=3) ve (d) “Destek odası artırılmalı” (n=2) olmak üzere dört alt kategoride açıklanmıştır.

Bu soruya yönelik bazı öğretmen görüşleri aşağıda farklı örnekleriyle verilmiştir:

“...farklı ders saatleri, onlar için özel, işte sade bir kişiyle ya da iki kişiyle ilgilencek şekilde o çocuğa ders saatleri konulabilir. İşte öğretmen sınıf içerisinde çok ilgilenemediği için; ayrı bir ders saatine ihtiyacı var. Bir de materyal olabilir onların anlayacağı düzeyde... Kaynaştırma kılavuzu Öğrencinin düzeyine göre. Zihinselse zihinsel bir kaynaştırma kitabı hazırlayıp verebilir... “ (K-35, K, 7)

“Öncelikle kaynaştırma öğrencisini sınıf içinde diğer çocuklarla aynı seviyede eğitim görmesi bana doğru gelmiyor. 40-45 kişilik sınıflarda öncelikle branş öğretmenlerinin özel ilgiyle ihtiyacı olan bu özel çocuklarla verimli bir şekilde ilgilenmesi mümkün olmuyor. Kaynaştırma yöntemiyle gerçekten çocuklar arada kaynayıp gidiyorlar. Kaynaştırma öğrencilerine uygulanacak program, yöntem ve tekniklerin ayrı bir uzmanlık alanı olduğunu düşünüyorum.” (K-31, K, 10)

Bu tablodan elde edilen bulgu ile etkili kaynaştırma eğitiminin sağlanması için öğretmenlerce program kapsamında birçok yetersizliğin görüldüğü söylenebilir. Özellikle sosyal bilgiler öğretmenlerinin birçoğu kaynaştırma eğitiminde, programda konu, kazanım ve etkinliklerin yetersizliği ve buna bağlı olarak etkin kaynaştırma eğitimi sağlayamadıkları ifade edilebilir.

Diğer taraftan bazı öğretmenlerce, programın uygulanabilir bir şekilde düzenlenmesi, öğrencilerin yetersizlik durumları ve seviyeleri dikkate alınmaları, bu öğrencilere yönelik ek sürenin verilmesi gibi görüş ve önerilerini belirtmişlerdir. Buna karşın, bazı öğretmenler kaynaştırma uygulamalarının destek odasında verilmesini savunurken, bazıları ise bu eğitimin özel eğitimcilerce verilmesi gerektiğini ifade ettikleri görülmektedir.

Öğretmenlere yöneltilen sosyal bilgiler dersi kapsamında kaynaştırmaya ilişkin öğretimsel faaliyetleri desteklemek amacıyla “Okul yöneticileri neler yapmalıdır?” sorusuna verdikleri

cevaplar betimsel analize tabi tutulmuştur. Analiz sonucunda belirtilen görüşler, (1) “Fiziksel düzenlemeler,” (2) “Eğitsel beklentiler” olmak üzere iki kategoride toplanmıştır. Bu soruya ilişkin analiz sonuçları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 15. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Okul Yöneticilerinden Beklentileri

Kategoriler	Alt Kategoriler	Örnekler
1- Fiziksel düzenlemeler (n=29)	a. Araç-gereç ve Materyal temin etme (n=14) b. Destek odası oluşturma (n=8) c. Sınıf sayısını düzenleme (n=7)	“Kaynaştırma öğrencilerine yönelik araç-gereçleri arttırmalı, bu öğrencilerle öğretmenlerin ayrıntılı ilgilenebilmesi için öğretmene kolaylık sağlamalı.” (K-20, K, 2) “Destek eğitim odalarını kullanılabilir hale getirerek yardımcı olabilirler.” (K-16, K, 19)
2- Eğitsel beklentiler (n= 26)	a. Öğretim öncesi ○ Bilgilendirme (n=8) b. Öğretim süreci ○ Destekleme (n= 8) ○ Denetleme (n= 4) ○ İşbirliği yapma (n=6)	“Her sınıfa bir kaynaştırma öğrencisi verilmelidir. .” (K-8,K,4). “Ders öğretmenlerine bu konuda her türlü desteği vermelidirler. Ancak benim okulumda yönetici bu durumla neredeyse hiç ilgilenmemektedir.” (K-13, E, 6)
3- Diğer (n=8)	“Şimdi okul yöneticileri de, bu öğrencilerle ilgili bizi sürekli her değişiklikten haberdar etmeliler bana göre. Bu konuda daha hoşgörülü olmalılar ki bizim okulumuz hoşgörülü zaten. Okulumuzun idaresi ile ilgili bir sorun yok zaten.” (K-37, K, 14)	

Tablo 15. incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul yöneticilerine yönelik, üzerinde en sık durdukları görüşler “Fiziksel düzenlemeler (n=29)” kategorisinde olmuştur. Bu kategori (a) “Araç-gereç ve Materyal temin etme” (n=14), (b) “Destek odası oluşturma” (n=8), (c) “Sınıf sayısını düzenleme” (n= 7) kategorileri olmak üzere üç alt kategoriye ayrılmıştır.

Öğretmenlerin bu soruya ilişkin ikinci sırada vurguladıkları ifadeler “Eğitsel beklentiler” (n= 26) kategorisinde toplanmıştır. Bu kategori (a) “Öğretim öncesi” (Bilgilendirme) (n=

8), (b) “Öğretim süreci” (Destekleme) (n= 8), (Denetleme) (n= 4), (İşbirliği yapma) (n=6) olmak üzere üç alt kategoriyle ilişkilendirilmiştir.

Bu iki kategorinin dışında kalanlar ise “Diğer” kategorisini (n=8) oluşturmuştur.

Bu bulguya ilişkin dikkat çeken bazı öğretmen görüşleri farklı örnekleri ile aşağıda belirtilmiştir:

“Bunun için idareciler ayrı sınıflar oluşturup özel eğitim hocalarının derse girmelerini sağlamalıdır.” (K-19,E ,14)

“...okul yöneticileri zaten kaynaklarını sonuna kadar kullanmaya çalışan insanlar. Sınıfsa sınıf açmaya çalışıyor. Boş öğretmen varsa onu görevlendirmeye çalışıyor. Artı bu çocukların rehberlik öğretmenlerini dâhil, iyi işletmeye, iyi çalıştırmaya çalışıyor. Bence yöneticiler zaten yapacağını yapıyor. Bu okul için konuşuyorum tabi ki...” (K-38, K, 28)

“Okul yöneticileri eğer ellerinden geliyorsa, onlar için işte dediğim gibi farklı ders saatlerini ayarlayabilirler. Öğretmenler arasında, kopukluk olmadan. Onlar için farklı bir sınıf ayarlayabilirler. Materyal temin edebilirler.” (K-35, K,7)

Bu bulgu ile okul yöneticilerinin birçoğunun kaynaştırma eğitimini destekleyici faaliyetler konusunda yetersiz oldukları söylenebilir. Özellikle kaynaştırma öğrencilerine gerekli araç-gereç ve materyalleri sağlama, bu öğrenciler için destek odaları düzenleme, sınıfların yoğunluğunu azaltma gibi konularda destek olmalarını bekledikleri görülmüştür.

Bunun yanı sıra özellikle öğretim sürecinde öğretmenleri bilgilendirme, denetleme, öğretmenlerle işbirliği yapma gibi konularda önerilerde bulundukları ifade edilebilir. Buna rağmen bir kısım öğretmenin ise okul yöneticilerinin bu konuda beklentilerini karşılayıcı tutum ve davranışlarda bulunduklarını belirtmeleri ise çalışmada görülen dikkat çekici bulgular arasındadır.

Sosyal Bilgiler dersi kapsamında kaynaştırmaya ilişkin öğretimsel faaliyetleri desteklemek amacıyla, ”Uzman kişiler neler yapmalıdır? sorusuna verdikleri cevaplar, (1)“Eğitsel faaliyetler” (n=41), (2) “Diğer” (n=4) olmak üzere iki kategori oluşturulabilmiştir.

Aşağıda görüşme yapılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin (n=41) bu soruya verdikleri cevapların analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 16. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Etkili Kaynaştırma Eğitimi İçin Uzman Kişilerden Beklentileri

Kategoriler	Alt Kategoriler	Örnekler
1- Eğitsel faaliyetler (n= 41)	a. Seminer/hizmet-içi eğitim/bilgilendirme faaliyetleri (n= 28) b. Etkinlik/kazanım/materyal hazırlama (n= 6) c. İşbirliği (n=7)	”Uzman kişiler kaynaştırma öğrencilerine yönelik söz konusu kaynaştırma öğrencilerini gruplarına göre ayırarak, bunlara yönelik temel eğitim-öğretim, metot, plan, etkinlik çalışmaları yaparak, öğretmenlere yol gösterici ve rehberlik yapmalıdır.” (K-4, E, 19) “RAM’ dan uzmanlar okullara sık sık gelip, derse giren öğretmenlere bilgi vermeli ve işbirliği sağlanmalıdır.” (K-20, K, 2)
2- Diğer (n= 6)	“Kaynaştırma öğrencilerine yönelik eğitim mutlaka uzmanlar tarafından yapılmalı.” (K-15, E,15)	

Tablo 16.’ya göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin uzman kişilerden beklentilerine ilişkin üzerinde durdukları görüşler “Eğitsel faaliyetler” (n= 41) kategorisi üzerinde olmuştur. Bu kategori (a) “Seminer/hizmet-içi eğitim/bilgilendirme faaliyetleri” (n= 28), (b) Etkinlik/kazanım/materyal hazırlama (n=6), (c) İşbirliği (n=7) olmak üzere üç alt kategoride toplanmıştır.

Analiz sonucu oluşturulan bu kategorinin dışında kalanları “Diğer” (n=6) kategorisini oluşturmuştur.

Bu bulguya ilişkin dikkat çeken bazı öğretmen görüşleri aşağıda yer almaktadır:

“Destek olmalılar. Bütün hocalarımız aynı düşünüyorlar pek faydalı olamıyoruz. Kişiye özel eğitimler olmalı onu çok iyi tanımalı. Ben o çocuğu tanıyana kadar yanlış davranabilirim. Onu iyi tanıyan iyi bir uzman olmalı o çocuk hakkında bilgilendirilmeliyiz. Çok sınıfa girince çocukları tanıyamıyoruz. Tanıya kadar yıl geçiyor. Aile ve uzman desteğiyle çocuk tanınmaya çalışılmalıdır.” (K-39, K-8)

“Uzman kişiler bu materyalleri mesela hazırlayabilirler. Çünkü ben çok fazla anlamayabilirim. Ya da bu işte kitapları dediniz ya, kılavuz kitaplarını ayarlayıp okullara gönderebilirler. Onun dışında, fiziksel ortamın nasıl olması gerektiği konusunda mesela idarecilere bu konuda bilgi verebilirler.”(K-35,K,7).

Bu tablodan elde edilen bulgulara göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tamamının kaynaştırma uygulamalarının hemen hemen her aşamasında, teorik ve pratik bilgilerinin yetersiz olduğundan bu konuda zorlandıklarını belirtmişlerdir. Bu nedenle öğretmenler kaynaştırma eğitiminde kurs, seminer, hizmet-içi eğitim gibi eğitimlerin uzman kişiler tarafından verilmesi yönünde görüş ve önerilerde bulunmuşlardır.

Bunun yanı sıra uzman kişilerin kaynaştırma öğrencilerine yönelik konularla ilgili etkinlik, kazanım ve materyalleri sağlamalarının yanı sıra kendileriyle süreç içerisinde işbirliği içerisinde olmalarını istedikleri görülmüştür.

Tablo 17. *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin" Görüşme Formu" Ölçeğindeki Maddelere Katılma Durumlarının Betimlenmesi*

Madde No	Katılma Düzeyi (toplam katılımcı: n=41)	Madde No	Katılma Düzeyi (toplam katılımcı: n=41)
1a.	(n=40)	8.	(n=31)
1b.	(n=32)	9.	(n=39)
2.	(n=30)	10.	(n=36)
3.	(n=37)	11.	(n=36)
4.	(n=37)	12.	(n=31)
5.	(n=29)	13a.	(n=40)
6.	(n=39)	13b.	(n=38)
7.	(n=37)	13c.	(n=39)

Tablo 17. incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşme ölçeğindeki maddelere katılma oranları en çok 1a. ve 13.a maddelerinde görülmektedir. İkinci sırada katılımın daha yüksek olduğu 3., 4., 6., 7., 9., 13b. ve 13c. maddeler de olmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu ölçeğe katılım düzeylerinde diğerlerine göre daha düşük düzeyde katılım sağladıkları maddeler ise 5., 8., ve 12. maddeler olarak görülmektedir.

Bu tablodan elde edilen bulgu ile sosyal bilgiler öğretmenlerine yöneltilen görüşme ölçeğine katılımın yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle kaynaştırma eğitimine

yönelik uzman kişilere yönelik beklenti, görüş ve önerilerinin yanı sıra dönem başında kaynaştırma öğrencilerine yönelik hazırlıklarına ilişkin sorularda katılımın diğer maddelere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra 5., 8., ve 12. Maddelere katılımın daha düşük düzeyde olduğu ifade edilebilir.

Tablo 18. *Sosyal Bilgiler Öğretmenleri İçin Hazırlanan " Bilgi Formu" Kapsamında Elde Edilen Bulguların Betimlenmesi*

Özellikler	Grup	Sayı
Cinsiyet Durumu	Erkek	(n=18)
	Kadın	(n=23)
Yaş Aralıkları	20-30	(n=5)
	31-40	(n=19)
	41-50	(n=17)
Mesleki Kıdem Durumu	1-10	(n=14)
	11-20	(n=18)
	21-30	(n=9)
Branş Durumu	SBÖ	(n=33)
	Tarih	(n=6)
	Coğrafya	(n=1)
	Sınıf Ö.	(n=1)
Eğitim Durumu	Lisans	(n=33)
	Y. Lisans	(n=8)
Kaynaştırma Eğitimi Alma Durumu	Evet	(n= 16)
	Hayır	(n= 25)
Öğrenci Mevcudu	10-20	(n=2)
	21-30	(n=14)
	31-40	(n=16)
	41-50	(n=8)
	50+	(n=1)
Kaynaştırma Öğrencisi Sayısı	1	(n=16)
	2	(n=16)
	3	(n=7)
	4	(n=2)
Engel Grubu	Zihinsel	(n=31)
	Otistik	(n=7)
	Ortopedik	(n=1)
	Öğrenme G.	(n=1)
	Hiperaktivite	(n=1)

Tablo 18. İncelendiğinde cinsiyet durumuna bakıldığında öğretmenlerden 18' i erkek 23' ü kadındır. Yaş aralıkları en çok 19 öğretmenin yer aldığı 31-40 aralığında, ikinci sırada ise 17 öğretmenin olduğu 41-50 yaş aralığındadır. En az sayıda yaş aralığı 5 öğretmenden oluşan 20-30 grubunda olmuştur.

Öğretmenlerin mesleki kıdem durumlarına bakıldığında en çok kıdeme sahip grubu 18 öğretmenden oluşan 11- 20 aralığı oluşturmuştur. Bu sırayı 14 öğretmen ile 1-10, 9 öğretmen ile 21-30 aralığı takip etmiştir.

Uygulama yapılan öğretmenlerin branş dağılımı incelendiğinde en çok dağılımın sosyal bilgiler öğretmenliği (n=33) branşında olduğu görülmüştür. Diğer branşları tarih (n=33), coğrafya (n=1) ve sınıf öğretmenleri (n=1) oluşturmuştur. Eğitim durumunda öğretmenlerin çoğunluğunun lisans mezunu (n=33), geri kalan öğretmenlerin(n=8) ise yüksek lisans mezunu olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıflarındaki en çok öğrenci mevcudunu 31-40 grubunda (n=16), ikinci olarak 21-30 grubunda (n=14) olmuştur. Diğer dağılımlar ise 41-50 grubunda (n=8), 10-20 grubunda (n=2) ve 50+ grubunda (n=1) olmuştur.

Öğretmenlerin en sık karşılaştığı kaynaştırma öğrencisi sayılarına baktığımızda, en çok 1 ve 2 gruplarında (n=16) kaynaştırma öğrencilerinin olduğu görülmüştür. Bu sıralamayı 3 grubunda (n=7), 4 grubunda ise (n=2) öğretmenin vermiş olduğu cevaplar takip etmiştir.

Tabloda görüldüğü gibi 16 öğretmenin kaynaştırma eğitimi aldığı, 25 öğretmenin ise bu eğitimi almadığı bulgusu ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin en çok karşılaştığı kaynaştırma engel gruplarında ise çoğunluğu zihinsel yetersizliği olan öğrenciler(n=31) oluşturmuştur. Diğer engel gruplarını Otistik (n=7), Ortopedik (n=1), Öğrenme G. (n=1) ve Hiperaktivite (n=1) oluşturmuştur.

Bu tablodan elde edilen bulgu ile uygulama yapılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğunun kadın olduğu, bu öğretmenlerin yaş aralıklarının 30 ve üzerinde olduğu ortaya çıkmıştır. öğretmenlerin mesleki kıdemleri daha çok 1-20 aralığında yoğunlaştığı, branş dağılımında çoğunluğun sosyal bilgiler öğretmenliğinde olduğu, eğitim durumunda ise büyük çoğunluğun lisans düzeyinde olduğu ifade edilebilir.

Elde edilen bulgular arasında, öğretmenlerin çoğunluğunun kaynaştırma eğitimi almaması gösterilebilir. Bu durum etkili kaynaştırma eğitiminin sağlanmasını olumsuz olarak etkileyen en önemli sebepler arasında gösterilebilir. Sınıf mevcudu gruplarına bakıldığında

sosyal bilgiler sınıflarının kalabalık olduğu ortaya çıkmıştır. Sınıfların kalabalık olması kaynaştırma öğrencileri için en önemli dezavantajlar olarak söylenebilir.

Öğretmenin normal gelişim gösteren öğrencilerden kaynaştırma öğrencilerine süre kalmamasından yakınmaları araştırmanın bu görüşü destekleyici sonuçlarından olmuştur. Öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisi sayılarının ise en çok 1 ve 2 öğrenci olduğundan öğrenci sayılarının yeterli düzeyde olduğu söylenebilir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin en çok sorun yaşadığı engel grubunu ise zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin olduğu görülmüştür.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde kaynaştırma öğrencisi olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaptıkları eğitim öğretim faaliyetlerine ilişkin görüş ve önerilerinin incelenmesiyle elde edilen bulguların sonuçları ve konu ile ilgili önerilere yer verilmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Öğretmenlerin Kişisel Bilgilerine İlişkin Sonuçlar

Araştırmada 41 sosyal bilgiler öğretmeni ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerden 18' i erkek 23' ü kadındır. Öğretmenlerin yaş aralıkları en çok 31-40 aralığında olmuştur. Öğretmenlerin mesleki kıdem durumlarına bakıldığında en çok kıdeme sahip grubu 18 öğretmenden oluşan 11- 20 aralığı oluşturmuştur. Öğretmenlerin 33' ü sosyal bilgiler öğretmenliği branşından mezun olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Eğitim durumlarına bakıldığında 33 öğretmenin lisans mezunu olduğu görülmüştür. Sınıfların öğrenci mevcudu incelendiğinde, en çok öğrenci mevcudunun 31-40 grubunda (n=16), ve 21-30 grubunda (n=14) olmuştur. Bu bulgu ile sosyal bilgiler sınıflarının kalabalık olduğunu sonucuna ulaşılabilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıfındaki kaynaştırma öğrenci sayılarının en çok 1 ve 2 gruplarında (n=16) olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu ile kaynaştırma öğrencisi sayılarının yeterli sayıda olduğu sonucu çıkarılabilir.

Öğretmenlere yönelik hazırlanan bilgi formunda 16 öğretmenin kaynaştırma eğitimi aldığı ve 25 öğretmenin ise bu eğitimi almadığı dikkat çeken bulgular arasındadır. Bu bulgu ile kaynaştırma uygulamalarının istenilen düzeye ulaşamamasının en büyük nedenleri arasında bu eğitimin uygulayıcılara verilmemesinden kaynaklandığı sonucu çıkarılabilir.

Öğretmenlerin Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Görüş ve Önerilerine İlişkin Sonuçlar

Araştırmada elde edilen bulgulardan sosyal bilgiler öğretmenlerinin "Görüşme Formu" ölçeğindeki maddelere katılma durumları sonuçlarına göre, katılımın oldukça yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. En çok katılımın olduğu 1a. maddesinden hareketle öğretmenlerin tamamına yakınının dönem başında kaynaştırma öğrencilerine yönelik hazırlıklar yaptıkları söylenebilir.

Katılımın en yüksek olduğu 13.a maddesinden hareketle, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine yönelik uzman kişilerden yeterli desteği göremedikleri için bu konuda beklentilerinin yüksek olduğu söylenebilir. Öğretmenlerce ifade edildiği üzere bu konuda en çok rehber öğretmenden faydalandıklarını fakat uzman kişilerden yeterli desteği göremediklerini belirmesi bulgusuna benzer sonucu Avcılar (2010) fen ve teknoloji öğretmenlerinin, kaynaştırma uygulamalarında okullarında destek hizmet olarak sadece rehber öğretmenden yardım aldıkları, okul dışı uzmanlarla yeteri kadar bilgi alışverişinde bulunmadıkları görüşleri ile elde etmiştir.

Vural (2008) Kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin çoğunun okul yönetiminden, milli eğitim müdürlüğünden, rehberlik araştırma merkezinden ve ailelerden destek alamadıkları sonucuna ulaşması ile bu bulguya benzer bir sonuç olarak gösterilebilir.

Avcı (2013) yaptığı araştırmada ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin hizmetiçi eğitim ihtiyaçları ile hizmetiçi eğitim etkinlikleri ile ilgili beklentilerini belirlemek amacıyla yaptığı araştırmasında öğretmenlerin en çok beklentileri arasında “rehberlik”, “çocuk psikolojisi”, “teknolojiyi etkin kullanma” gibi alanların yanı sıra düzenlenecek hizmetiçi eğitimin planlı ve ihtiyaçlara uygun olması yönünde sonuçlara ulaşması ile bu çalışmada ortaya çıkan sosyal bilgiler öğretmenlerinin hizmetiçi eğitimin verilmesi yönünde beklentilerinin yüksek olması ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Özellikle öğretmenlerin tamamına yakını uzmanlar tarafından kendilerine kaynaştırma eğitimine yönelik seminer, hizmet içi eğitim verilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmiştir. Bunun yanı sıra 5., 8., ve 12. Maddelere katılımın daha düşük düzeyde olduğu ifade edilebilir. Bu bulguyu Güzel (2014) “Sınıfında kaynaştırma öğrencisi olan sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları problemlerle” ilgili araştırmasında çeşitli olumsuzluklara ulaşmıştır. Bu olumsuzluklar; okulun fiziksel yapısının yetersizliği, sınıfların kalabalık olması ve kaynaştırma öğrencilerinin sınıflara eşit olarak dağıtılmaması, BEP planının

yapılmaması ya da öğretmenin BEP planı hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması bulgusu ile desteklemiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri öğretimsel yöntem, teknik ve etkinlikleri uyarlama yapma durumlarında sınırlı düzeyde düzenleme yaptıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Yönter (2009) yaptığı araştırmada sınıf öğretmenleri, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin bireysel özellikleri ve öğrenme yeterliliklerindeki farklılıklar nedeni ile matematik öğretiminde sınırlı uyarlamalara ve düzenlemelere yer verdikleri bulgusuna ulaşmıştır. Yapılan bu araştırma ile benzerlik gösterdiği görülmüştür.

Bu bulgu ile öğretmenlere kaynaştırma öğrencilerinin yetersizlik durumlarına göre ders planı, öğretim yöntem tekniği araç-gereç ve materyal, değerlendirme gibi alanlarda uyarlama yapabilmesi için gerekli eğitim ve destek hizmetleri verilmelidir.

Bu bulgu ile öğretmenlerin kaynaştırma uygulamasında, öğretim ortamlarının fiziksel düzenlemelerinde, öğretim araç-gereç ve materyal kullanma durumlarında ve kaynaştırma eğitiminde öğretmen-öğrenci ilişkilerinde diğer öğretimsel faaliyetlere göre daha az düzenlemelerde bulundukları söylenebilir.

Kaynaştırma öğrencisi olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaptıkları eğitim öğretim faaliyetleri kapsamında kaynaklardan yararlanma, ders planı hazırlama BEP' ten yararlanma, konu seçimi gibi konularda yeterli düzeyde olmasa da çalışmalar yaptıkları görülmektedir. Benzer sonuçlara, Güzel (2014) yaptığı araştırma sonucunda, BEP planının yapılmaması ya da öğretmenin BEP planı hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması bulgusu ile ulaşmıştır.

Araştırma kapsamında ulaşılan en önemli bulgulardan bir diğeri sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine eğitim öğretim sürecinde yeteri kadar zaman ayıramamasıdır. Hasanoğlu (2013) yaptığı araştırmasında öğretmenlerin derslerin verimliliğini artırmak için fiziksel düzenlemeler yaptıkları fakat öğrenme sürecinde özel gereksinimli öğrencilere zaman ayıramadıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgu, araştırmanın ortaya çıkardığı sonucu desteklediği görülmüştür.

Elde edilen bu bulgu ile etkili kaynaştırma eğitiminin sunulabilmesi için kaynaştırma öğrencilerine destek odası hizmetinin sunulmasının yanı sıra ders sürecinin belli bir zaman dilimlerini bu öğrencilere ayrılması konusunda gerekli fırsat verilmelidir.

Öneriler

Araştırmanın bulguları kapsamında, kaynaştırma uygulamalarına ve ileriye dönük araştırmalara önerilerde bulunulabilir.

Kaynaştırma Eğitime Yönelik Öneriler

- 1- Kaynaştırma eğitimi için dönem başında okul yönetimi, öğretmenler, normal gelişim gösteren öğrenciler, personel gibi ilgili kişilere kaynaştırma öğrencilerine yönelik bilgilendirmelerde bulunmalıdırlar,
- 2- Dönem içerisinde kaynaştırma öğrencileriyle muhatap olan okul yöneticileri, öğretmenler ve personele yönelik bilgilendirme ve takip amaçlı işbirliği konusunda görüşmeler yapılmalı
- 3- Dönem sonunda ise kaynaştırma öğrencilerinin akademik ve kişilik gelişimleri değerlendirilmeli ve bir sonraki döneme saklanmalıdır.
- 4- Kaynaştırma öğrencisi olan öğretmenlere özel olarak kaynaştırma uygulamalarına yönelik uzmanlarca hizmet-içi eğitim, seminer verilmelidir.
- 5- Okul yöneticileri kaynaştırma eğitimi veren öğretmenlere istenilen desteği vermelidir.
- 6- Kaynaştırma eğitimi veren öğretmenlere gerekli eğitim öğretim kaynaklarının yanı sıra BEP planı, ders planı, araç-gereç ve materyal, yöntem, teknik ve etkinlikler konularında hazırlıklar yapılmalı ve öğretmenlere ulaştırılmalıdır.
- 7- Her okula en az her ay gelecek şekilde bir özel eğitim uzmanı atanmalıdır.
- 8- Her sınıfta en çok iki kaynaştırma öğrencisi verilmelidir.

Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler

- 1- Kaynaştırma eğitimi gören her öğrenciye özel BEP hazırlanıp bu kapsamda belirlenen okullarda yöntem, teknik ve etkinlik destekli uygulamalar yapıp sonuçları tartışılabilir.
- 2- Kaynaştırma öğrencisinin olduğu sınıflardaki normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma öğrencilerine yönelik görüş ve önerileri alınabilir.
- 3- Kaynaştırma öğrencileri ve normal öğrencilerin ailelerinin kaynaştırma eğitime yönelik görüş ve önerileri alınabilir.

- 4- Etkin bir kaynaştırma eğitiminde önemli bir boşluğu dolduran normal gelişim gösteren öğrencilerin bu çocuklara gösterdikleri öğretimsel destekleri incelenebilir.
- 5- Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminde yaptıkları öğretimsel faaliyetler farklı veri toplama araçlarıyla da araştırılabilir.

KAYNAKLAR

- Ata, B. (2007). Sosyal bilgiler öğretim programı. Cemil Öztürk (Ed.) *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 71-83). Ankara: Pegem A.
- Ataman, A., ve diğ. (2012). *Temel eğitim öğretmenleri için kaynaştırma uygulamaları ve özel eğitim*. Ankara: Vize.
- Atkın, N. (2011). Kaynaştırma. Hasan Avcıoğlu (Ed.), *İlköğretimde Özel Eğitim* içinde (s. 19-64). Ankara: Nobel.
- Avcı, Ü. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Hizmetiçi Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Avcılar, D. (2010). *Fen ve Teknoloji Dersi Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamalarındaki Kendi Yeterliliklerine İlişkin Görüşleri*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bolu.
- Bateman, B. D. (1981). Prespective teaching and individualized education programs. R. Heinich (Ed.), In *Educating all handicapped children* (s. 39-61). New Jersey: Educational Technology Publications Englewood Cliffs.
- Batu, S. (1998). *Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırıldığı bir kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaşturmaya ilişkin görüş ve önerileri*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Eskişehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Batu, S. ve İftar, G. K. (2011). *Kaynaştırma, Öğretimsel uyarlamalar*. (s. 87-103). Ankara: Kök.
- Çıkılı, Y. (2011). Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler ve eğitimleri (sosyal bilgiler örneği). R. Turan ve diğ. (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar-II* içinde (s. 321-357). Ankara: Pegem.

- Çolak, A. (2007). *Kaynaştırma uygulanan bir ilköğretim sınıfındaki sosyal yeterlik özelliklerinin betimlenmesi ve iyileştirilmesi çalışmaları*. Yayımlanmış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Ertunç, E. N. (2008). *Kaynaştırma eğitimi uygulanan ilköğretim ikinci kademedeki görev alan beden eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi hakkındaki bilgi düzeylerinin ve sınıflarındaki engelli öğrencilere bakış açılarının değerlendirilmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gök, G. (2009). *Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri ve önerileri*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Güzel, N. (2014). *Kaynaştırma Öğrencisi Olan İlköğretim Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Yaşadıkları Sorunlar*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Hasanoğlu, G. (2013). *Birleştirilmiş Sınıflardaki Kaynaştırma Eğitiminde Yaşanan Sorunlara İlişkin Görüşler*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.
- Karasu, N. (2010). İlköğretimde kaynaştırma. İbrahim H. Diken (Ed.), *Üstün zekâ yetenek, dil ve konuşma bozukluğu, otizm spektrum bozukluğu* içinde (s. 164-192). Ankara: Pegem Akademi.
- Kargın, T. (2010). Öğretmenlik programları için özel eğitim. Necate Baykoç (Ed.), *Kaynaştırma eğitimi* içinde (s. 66-90). Ankara: Gündüz.
- Kargın, T. ve Baydık, B. (2002). Kaynaştırma ortamındaki işiten öğrencilerin işitme engelli akranlarına yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Özel Eğitim Dergisi*, 3(2), 27-39.
- Kuzgun, Y. ve Deryakulu, D. (2004). Eğitimde bireysel farklılıklar. Y. Kuzgun ve d. Deryakulu. (Ed.), *Bireysel farklılıklar ve eğitime yansımaları* içinde (s. 1-11). Ankara: Anı.

- Kuzu, S. (2011). *Öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitime yönelik tutumları ve öz duyarlık düzeylerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Mathison, S., Ross, E. W. and Vinson, K. D. (2001). The social studies curriculum purposes, problems and possibilities. E. W. Ross (Ed.), *In Defininig the social studies curriculum: the influence of and resistance to curriculum standards and testing in social studies*. Albany: State University of New York.
- Metin, N. (2011). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim. Necate Paykoç (Ed.) *Kaynaştırma içinde* (s. 89-104). Ankara: Eğiten Kitap.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). *Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Michaelis, W. (1988). *Social studies for children a guide to basic instraztion.planning and providing for invidual differences* (s. 109-134). New Jersey: Prentice-Hall
- Naylor, D. T. and Diem R. (1987). *Elementary and middle school social studies. Setting the stage*. (s. 3-28). Toronto: Random Hause.
- Naylor, D. T. and Diem R. (1987). *Elementary and middle school social studies. The searc for a rationale*. (s. 28-45). Toronto: Random Hause.
- Nevman, W. L. (2003). *Social research methods qualitative and quantitative approaches. Qualitative and quantitative measures*. (s. 169-192). Boston: Allyn and Bacon
- MEB, (2006), “31.05.2006 Tarih ve 26184 Sayılı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”, Ankara.
- Orhan, M. (2010). *Okul öncesi kaynaştırma öğrencileriyle normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri ve problem davranışlarının düzeyi ile öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Önder, M. (2007). *Sınıf öğretmenlerinin zihinsel engelli kaynaştırma öğrencileri için sınıf içinde yaptıkları öğretimsel uyarlamaların belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

- Özokçu, O. (2010). *İlköğretimde kaynaştırma. Zihinsel yetersizlik, görme yetersizliği, işitme yetersizliği* (s. 56-86). Ankara: PegemA.
- Öztürk, C. (2007). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi. Cemil Öztürk (Ed.), *Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış* (s. 21-50). Ankara: PegemA.
- Öztürk, C. ve Deveci H. (2011). Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programları. Cemil Öztürk (Ed.), *Farklı ülkelerin öğretim programlarının değerlendirilmesi* (s. 1-40). Ankara: Pegem.
- Pınar, E. S. (2009). *Kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin sosyal becerilere ilişkin beklentileri ve sosyal beceri öğretim programının öğretmen çıktıları üzerindeki etkililiğinin incelenmesi*. Yayınlanmış Doktora Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Preston, R. C. and Herman, W. L. (1974). *Teaching social studies in the elementary school*. New York: Holt, Rinehart And Winston.
- Rosenberg, M. S., O'shea, I. and O'shea, D. J. (2002). *Student teacher to master teacher: a practical guide for educating students with special needs*. London: Merrill Prentice Hall.
- Safran, M. (2014). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: PegemA.
- Savage, T. V. and Armstrong, D. G. (1996). *Effective teaching in elementary social studies* (Third edition). New Jersey: Prentice Hall.
- Sönmez, V. (2011). *Eğitim felsefesi*. Ankara: Anı.
- Sucuoğlu, B. (2003). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim. Ayşegül Ataman (Ed). *Otizm ve otistik bozukluğu olan çocuklar içinde* (s. 391-412). Ankara: Gündüz.
- Sucuoğlu, B. (2006). *Yeni ilköğretim programları ışığında etkili kaynaştırma uygulamaları*. Ankara: Ekinoks.
- Sucuoğlu, B. (2009). *Zihin engelliler ve eğitimleri. Zihin engeli tanımları sınıflandırma ve yaygınlık*. Ankara: Kök.
- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2006). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları: Yaklaşımlar, yöntemler, teknikler*. Ankara: Kök.

- Şahin, A. E. (2011). *Eğitim bilimine giriş. Eğitimle ilgili temel kavramlar*. Veysel Sönmez (Ed), (s.1-24). Ankara: Anı.
- Şahin, S., Yaban, H. ve Acar, E. (2011). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim. N. Baykoç (Ed.), *Bireyselleştirilmiş eğitim programları, Bireyselleştirilmiş öğretim programları* (s. 71-86). Ankara: Eğiten Kitap.
- Tanrikulu, M. (2010). *Kaynaştırma ortamlarında öğrenim gören 9. sınıf total görme engelli öğrencilere harita bilgisinin öğretimi*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tarman, B. ve Yiğit, M. F. (2014). Nitel çalışma tasarımı. (Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir, Çev.). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri içinde* (s. 209-257). Ankara: Pegem A Akademi.
- Taylor, G. R. (1999). *Curriculum models and strategies for educating individuals with disabilities in inclusive classrooms. curriculum development: Mathematics, science, and social studies* (s. 125-136). Illinois: Charles C Thomas Publisher, Ltd. Abd. Springfield .
- Vural, M. (2008). *Kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin öğretimin uyarlanmasın ilişkin yaptıkları çalışmaların belirlenmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- W. B. Ragan ve J. D. Macaulay. (1964). *Social studies for today's children social studies in the American elementary school*. New York: Meredity Publishing Company.
- Yavuz, C. (2005). *Okul öncesi eğitimde kaynaştırma eğitimi uygulamalarının değerlendirilmesi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yönter, S. (2009). *İlköğretim kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin zihinsel yetersizliği olan öğrencilere yönelik matematik öğretimi uyarlamalarına ilişkin görüşleri*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Ysseldyke, J. and Algozzine, B. (2006). *Teaching students with communication disorders* (s. 9). California: Corwin Press.

EKLER

EK 1. BİLGİ FORMU

Sayın Katılımcı,

Anket, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin demografik bilgilerinin yanı sıra kaynaştırma eğitimine yönelik bilgilerini almak için hazırlanmıştır. Burada yer alan maddeleri okuduktan sonra size uygun olan görüşe (X) işaretini koyunuz. Vereceğiniz cevaplar, sadece araştırma kapsamında bilimsel amaçlar için kullanılacak ve kesinlikle gizli tutulacaktır. Cevaplarınızı içtenlikle belirtmeniz, araştırmanın amacına ulaşmasına katkıda bulunacaktır. İlgi ve desteğiniz için teşekkür ederim.

Hüseyin KANAT

Gazi Üniversitesi
Gazi Eğitim Fakültesi
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

1.Cinsiyetiniz

1.Bay () 2. Bayan ()

2. Yaşınız

3. Meslekteki kıdeminiz Yıl:

4. Branşınızı belirtiniz: 5. Eğitim Durumunuz:.....

6. Mesleki yaşantınız sürecinde kaynaştırma eğitimi ile ilgili ders/kurs aldınız mı?

1. Evet () 2. Hayır ()

7. Sınıflarınızdaki öğrenci sayısı kaçtır?

10–20 () 21–30 () 31–40 () 41–50 () 50 ve üzeri ()

8. Sosyal Bilgiler dersi sınıflarınızda/sınıfınızda kaç tane kaynaştırma öğrencisi vardır?

1 () 2 () 3 () 4 () 5 ve üzeri ()

9. Meslek hayatınızda beraber çalıştığınız engelli öğrencilerden en çok sorun yaşadığınız özel gereksinimli öğrenci gruplarını işaretleyiniz.

- () Zihinsel yetersizliği olan birey
- () Ortopedik yetersizliği olan birey
- () Otistik birey
- () Üstün yetenekli birey
- Diğer.....

EK 2. GÖRÜŞME FORMU

Kaynaştırma Öğrencisi Olan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yaptıkları Öğretimsel Faaliyetlere İlişkin Görüş ve Önerileri

1. Eğitim-öğretim yılının başında Sosyal Bilgiler dersine yönelik kaynaştırma öğrencileri için ne tür kaynaştırma eğitimi hazırlıkları yapıyorsunuz?
 - a. Kaynaştırma öğrencilerine yönelik hazırlıklarınız nelerdir?
 - b. Sınıfınızdaki normal gelişim gösteren öğrencileri kaynaştırma eğitimine hazırlamak için yaptıklarınız nelerdir?
2. Kaynaştırma öğrencilerine yönelik Sosyal Bilgiler dersi öğretimsel faaliyetleri için diğer kaynaklardan (makale, dergi, kitap, uzman, vb.) yararlanıyor musunuz?
3. Sosyal Bilgiler dersinizi planlarken kaynaştırma öğrencisi bakımından ele aldığınızda, dersinizi nasıl planlıyorsunuz?
4. Sosyal Bilgiler kaynaştırma öğrencileriniz için bireyselleştirilmiş eğitim planlarından yararlanıyor musunuz?
5. Sosyal Bilgiler kaynaştırma öğrencileriniz için sınıfın fiziksel ortam ve düzenlemelerini nasıl yapıyorsunuz?
6. Sosyal Bilgiler dersiniz için konuları seçerken kaynaştırma öğrencileriniz bakımından dikkat ettikleriniz nelerdir?
7. Sosyal Bilgiler dersinde kaynaştırma öğrencileriniz için hangi öğretim yöntem ve teknikleri kullanıyorsunuz?
8. Sosyal Bilgiler dersi kaynaştırma öğrencileriniz için ne tür öğretim araç-gereç ve materyalleri kullanıyorsunuz?
9. Sosyal Bilgiler dersinde yaptığınız öğretim yöntem teknik ve etkinlikleri kaynaştırma öğrencileriniz için nasıl uyarlıyorsunuz?
10. Sosyal Bilgiler kaynaştırma öğrencileriniz için ne tür değerlendirme yöntemlerini tercih ediyorsunuz?
11. Sosyal Bilgiler dersi esnasında kaynaştırma öğrencisi ile akran ilişkisini düzenlerken nelere dikkat edersiniz?

12. Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak kaynaştırma öğrencileriniz ile ilgili ilişkileriniz nasıl gerçekleşmektedir?
13. Sosyal Bilgiler dersi kapsamında kaynaştırmaya ilişkin öğretimsel faaliyetleri desteklemek amacıyla neler yapılmalıdır?
- a. Programda neler yapılmalıdır?
 - b. Okul yöneticileri neler yapmalıdır?
 - c. Uzman kişiler neler yapmalıdır?

EK 3. ARASTIRMA İZNI

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481/605.99/2022183

21/05/2014

Konu: Araştırma İzni
(Hüseyin KANAT)

..... İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2012/13 nolu genelgesi
b) Gazi Üniversitesinin 11/04/2014 tarih ve 2266 sayılı yazısı.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Hüseyin KANAT'ın "Kaynaştırma Öğrencisi Olan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencilerine Yaptıkları Öğretimsel Faaliyetlere İlişkin Görüş ve Önerileri" konulu araştırması kapsamında ilçeniz okullarında uygulama yapma isteği Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Anketler (3 sayfa) araştırmacıya ulaştırılmış olup, uygulama yapılacak sayıda araştırmacı tarafından çoğaltılarak, araştırmanın ilgi (a) genelge çerçevesinde, okul ve kurum yöneticileri uygun gördüğü takdirde gönüllülük esasına göre uygulanmasını rica ederim.

Zafer YILMAZ
Müdür a.
Şube Müdürü

EK:
Okul Listesi (6 sayfa)
Anket Soruları (3 sayfa)

DAĞITIM:
6 İlçe MEM

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5 inci maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır

Emniyet Mh. Alparslan Türkeş Cd. No: 4/A Yenimahalle/ANKARA
www.ankara.meb.gov.tr
istatistik06@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Murat YILMAZER
Tel: (0 312) 212 36 00
Faks: (0 312) 212 02 16